

Omslag: Fotostock; met dank aan Floris Tilanus

374 Tegenover de Ontvanger van de Belastingdienst kan het gepast zijn om gebruik te maken van de mogelijkheid van verzet. Daardoor krijgt de Belastingdienst enig tegenspel en wordt er in de hectiek van de **executiegeschillen** een adempauze gecreëerd. Een verkenning van het dwangbevel en het verzet.

380 De exacte berekening van de **wettelijke handelsrente** blijkt nogal complex – is die in het eerste halfjaar van 2003 nu 9,75% of 9,85%? Een goed begrip van de term 'herfinancieringsrente' van de Europese Centrale Bank blijkt essentieel.

384 In de tweede aflevering van 'Het managen van de maatschap' wordt de spot gezet op **maatschaps- en sectievergaderingen**. Deze willen nogal eens onprofessioneel en chaotisch verlopen. Is er iets te doen aan deze bron van ergernis?

In de volgende nummers

- ▶ Kroniek Arbeidsrecht (nr. 10)
- ▶ Analyse van de uitspraak in de Nulde-zaak (nr. 10)
- ▶ Rechtspositie van de curator
- ▶ Loonbetalingsverplichting tijdens schorsing
- ▶ Onrechtmatig verkregen bewijs te vaak geaccepteerd
- ▶ Modellen van de International Chamber of Commerce

ARTIKELN

- 374** Executiegeschillen met de Ontvanger van de Belastingdienst
F.H.H. Sijbers
- 380** Verwarring over wettelijke handelsrente
Joanna Jonker Roelants
- 384** Het managen van een advocatenkantoor (II)
Vergaderen en besluiten
Christ'l Dullaert en Monique van de Griendt
- 388** Vluchtelingenadvocaat in Servië
Justus Candido
- 391** **OPINIE**
Orde, leg je schilden af
Ton Steinz

VASTE RUBRIEKEN

- 366** **ACTUALITEITEN**
- ▶ Dekenklacht in Nulde-zaak ten dele gegrond
  - ▶ **Column:** risico's van vriendschap, *René Klomp*
  - ▶ **Buitenland:** Duidelijker SEC-regels
  - ▶ Wapensector VS wordt schadeclaimvrij
  - ▶ **Berichten uit het notariaat:** Notariaat werkt aan kwaliteitszorg
  - ▶ Klachtenprocedure notarissen moet worden herzien
  - ▶ 'Gouvernementele' Raad van State opnieuw onder vuur
- 394** **HOE ZAT HET OOK ALWEER MET...**
herstelexploten
Willem Heemskerk
- 396** **HET ETHISCH PEIL**
van Oscar Hammerstein
Daniela Hooghiemstra
- 399** **IKS GING WEER EENS PLEITEN**
Leo van Osch
- 402** **DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**

VAN DE ORDE

- 365** Van de deken: O.w.
- 400** Permanente opleiding
- 401** Personalia

O.W.

Jeroen Brouwer

Het jaar 1888 was een topjaar. De toen gekozen Kamer bezat het hoogste aantal (59) juristen, onder wie zestien advocaten op een totaal van honderd leden. Zo valt te lezen bij Henssen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland* (1998). In datzelfde jaar koos het district Schoterland na herstemming met 1167 stemmen Domela Nieuwenhuis, als eerste socialist, tot lid van de Tweede Kamer. Tijdens de daaraan voorafgaande verkiezingscampagne werd hij actief bijgestaan door een zekere Van der Zwaag.

Op 15 april jl. vierde de Centrale Raad van Beroep zijn 100-jarig bestaan met een symposium. Daar werd een boeiende jubileumuitgave gepresenteerd. Zo valt te lezen dat over het vastleggen van een hoger beroep in de Ongevallenwet nog behoorlijk is gesteggeld. In het meest vérstrekkende amendement ontbrak zelfs elke regeling. De indiener vreest dat 'een hoger college alleen dienen kan om den omslag en de administratie te waarborgen'. Dit amendement van Geert Lourens van der Zwaag, in 1897, inmiddels ook lid van de Tweede Kamer voor het district Schoterland, werd verworpen. Het hoger beroep kreeg plaats in artikel 75 van de Ongevallenwet 1901. Ondanks de socialisten, en misschien wel dankzij veel juristen en advocaten!

In die tijd bestond er wel een heilig geloof in de werking van de markt, maar sociale misstanden dwongen ertoe in te grijpen in de vrijheid van ondernemers. De Ongevallenwet verplichtte de werknemers en werkgevers zich samen te verzekeren. De werknemer werd daarmee minder afhankelijk van zijn broodheer.

Anno 2003 lijkt de Europese Commissie, meer in het bijzonder het Directoraat-generaal Mededinging, van oordeel dat de grensoverschrijdende dienstverlening in de interne markt best wel wat kan worden geliberaliseerd.

Natuurlijk onderkent de Commissie het belang van de rechtspraak van het Europese Hof van Justitie, in het bijzonder in de zaken Arduino en Wouters. Sommige regels zijn inherent aan het beroep en vallen daarom in beginsel niet onder het verbod op mededingingsbepalende overeenkomsten. 'Zouden zij immers worden verboden, dan zou het beroep als zodanig van zijn essentiële kenmerken worden ontdaan. Zonder deze werkelijk "deontologische" regels zou het beroep niet kunnen functioneren (...) en zou er derhalve ook geen concurrentie tussen de verleners van deze diensten mogelijk zijn.*'

De Commissie wenst waakzaam te blijven en acht het nu tijd voor een inventarisatie van alle regels. Ze gaf opdracht aan het Institut für höheren Studien in Wenen voor een onafhankelijk onderzoek naar de economische gevolgen van regelgeving op het gebied van de vrije beroepen in de verschillende lidstaten. Dat onderzoeksverslag werd in maart jongstleden voltooid en kan op de site van het Directoraat-generaal worden geraadpleegd – zie voor een samenvatting *Advocatenblad* 2003-7, p. 283. Nederland komt er nog betrekkelijk goed af. Op de schaal van tien – hoe lager, hoe beter – scoort ons land een 3.9 en wordt alleen maar ingehaald door Finland, Zweden en Denemarken als landen met meer liberale regelgeving. Maar ook Nederland en de Orde dienen waakzaam te blijven.

De Commissie wil meer inzicht hebben in de huidige markt om na te gaan of gebruikers tevreden zijn, of er kunstmatige belemmeringen zijn en of verbeteringen in de bestaande regels mogelijk zijn. Uiteraard zal de Orde reageren op de 'uitnodiging om opmerkingen te maken'.

In 1886 voerde advocaat mr. J. de Witt Hamer de verdediging voor Domela Nieuwenhuis tijdens het gerucht makende proces wegens majesteitsschennis. Hij verdedigde zijn vriend en de goede zaak. In een gedenkboek schrijft onze beroepsgenoot van weleer op 31 augustus 1916: 'Een kwestie van vraag en aanbod, luidde het antwoord van hen, die er belang bij hadden, dat de loonen niet verhoogd werden; maar ook zij die er geen direct belang bij hadden, bleven doof, omdat de leer van het *laissez-aller* zoo algemeen ingang had gevonden, dan men meende met toestanden te maken te hebben, uitsluitend door natuurwetten beheerscht.'

Laten wij hopen dat er in het Europese Parlement voldoende juristen en advocaten zitten om te borgen dat niet alles aan de natuurwetten van de vrije markt wordt overgelaten. Op het symposium van de Centrale Raad achtte de minister het administratieve (proces)recht niet zozeer van belang voor de burger; het primaire belang zou zijn gelegen in een goede rechtsbescherming door het bestuur. Op soortgelijke wijze beogen beroepsregels voor advocaten niet de werking van de interne markt te frustreren, maar bevorderen zij goede en betrouwbare rechtshulpverlening door advocaten. Onze wet- en regelgeving blijft nodig om ongevallen te voorkomen. •

* www.europa.eu.int/comm/competition/general—info/consultation.html#liberal

83e jaargang – 2 mei 2003 – nr. 9
Verschijnt elke twee weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie
mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. Y. van Gemerden
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Eindredactie
Linus Hesselink

Redactionele bijdragen
t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Beeld
Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguin: W.C. van Manen

Lay-out/vormgeving
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties
Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentierieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,89 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 10: 2 mei 2003
afl. 11: 16 mei 2003

**Nederlandse
Rechtspraak
Druip uitgevers voor
vak en wetenschap**

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531. Niet-leden betalen € 140 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Dekenklacht in Nulde-zaak ten dele gegrond

Advocaat overweegt hoger beroep

De Amsterdamse Raad van Discipline heeft de klacht van de Utrechtse deken M. Schyns tegen advocaat J.L.J. Leijendekker ten dele gegrond bevonden. Volgens de raad heeft de advocaat de privacy van een aantal betrokkenen in de Meisje van Nulde-zaak geschonden, door in het artikel in NRC Handelsblad ('Na het pak slaag') bepaalde passages niet te laten schrappen.

Dat laatste kon hij doen op basis van een schriftelijke overeenkomst tussen hem en de betrokken journalisten van NRC Handelsblad. De raad legt evenwel geen tuchtrechtelijke maatregel op.

Leijendekker gaf twee journalisten van NRC in april vorig jaar inzage in het tegen de strafzaak tegen zijn cliënte (de moeder van het Meisje van Nulde) opgebouwde strafdossier. De advocaat deed dat om het in de pers opgeroepen beeld van zijn cliënte te corrigeren. 'Ik wilde niet naar de zitting met een beeldvorming die niet klopte. Ik vond het ook in belang van mijn cliënte om haar zaak af te scheiden van die van haar medeverdachte. Dat is gelukt,' zei Leijendekker tijdens de zitting van de raad in januari.

Volgens de raad heeft Leijendekker door zijn handelwijze echter de privacy van een aantal personen geschonden. In de eerste plaats die van het zusje van het Meisje van Nulde: 'Het komt de raad voldoende aannemelijk voor dat het kind mede als gevolg van de in die passage voorkomende bijzonderheden

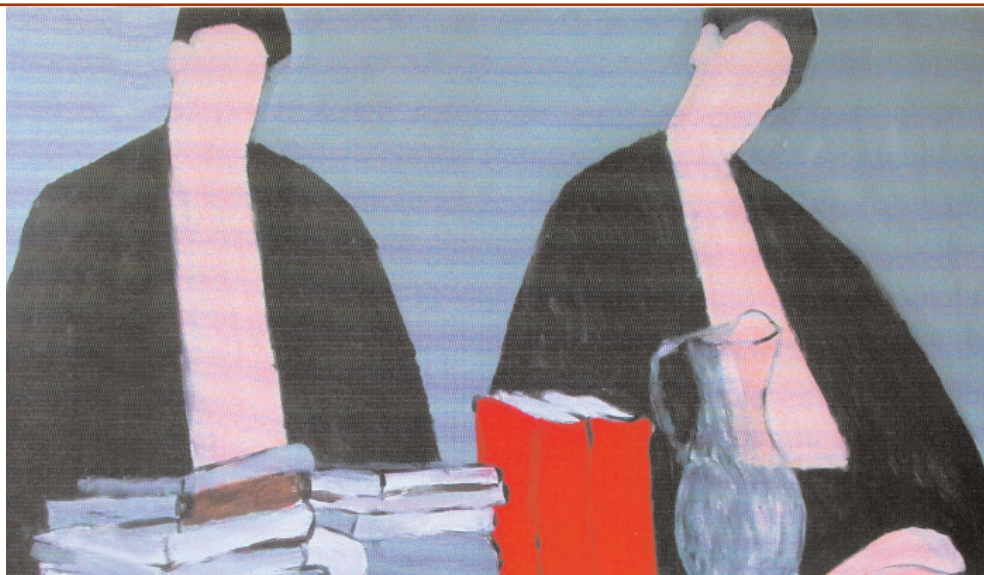
CRUCIALE OVERWEGINGEN VAN DE RAAD

4.1. De raad stelt voorop dat de advocaat in strafzaken een grote vrijheid heeft bij het bepalen en invullen van het verdedigingsbelang. De wijze waarop de advocaat van deze vrijheid gebruikmaakt kan tuchtrechtelijk slechts marginaal worden getoetst. Voorwaarde is wel dat zijn handelen de instemming heeft van zijn cliënt. Het verdedigingsbelang kan meebrengen dat de advocaat op grond van artikel 51 van het Wetboek van Strafvordering verkregen stukken aan de pers ter beschikking stelt, dan wel daarvan aan de pers inzage verleent. Ook mag de voorwaarde worden gesteld dat daarbij enig rechtens redelijkerwijs te respecteren belang van zijn cliënt kan zijn gediend.

4.2. De advocaat dient zich bij het voorgaande mede af te vragen of het opsporingsbelang zo zwaar weegt dat een uitzondering op de hiervoor in 4.1 geschetste vrijheid dient te worden gemaakt, en of de gerechtvaardigde belangen van derden door publicatie van de aan de pers verstrekte stukken niet onnodig worden geschaad. De advocaat heeft bij de afgifte van, dan wel het verlenen van inzage in (gedeelten van) een strafdossier een eigen verantwoordelijkheid. Hij kan daaruit niet worden ontslagen door de opdracht of instemming van zijn cliënt. Evenmin is het gedrag van derden, zoals het Openbaar Ministerie of andere betrokkenen (waaronder de media), en/of de aard van de zaak bepalend voor de vraag of de advocaat zich in een dergelijke situatie behoorlijk heeft gedragen.

[betreffende een lichamenlijk kenmerk en de afkomst van het kind, LW] enige vorm van schade zal kunnen ondervinden. Met openbaarmaking van de zeer persoonlijke gegevens in die passage kan voorts redelijkerwijs geen enkel verdedigingsbelang gediend zijn geweest,' aldus de raad. Ook bepaalde passages over de vader van het meisje en de ouders van cliënte, had Leijendekker moeten laten schrappen, aldus de raad. Met betrekking tot de medeverdachte komt de raad van discipline tot het oordeel dat 'de onmiskenbare schending van diens belangen de marginale toetsing kan doorstaan'. 'Het publiekelijk corrigeren van het

over verweerders cliënte in de media ontstane beeld kon immers niet geschieden zonder daarbij de positie van de medeverdachte aan de orde te laten komen. Voorts houdt de raad er rekening mee dat verweerder onbestreden heeft gesteld dat hij de advocaat van de medeverdachte tevoren van de voorgenomen publicatie van het artikel in kennis heeft gesteld, zonder dat daar toen of later door of namens de medeverdachte op is gereageerd,' stelt de raad. Ook ten aanzien van het Meisje van Nulde zelf is geen sprake van schending van de privacy, meent het college. Weliswaar zijn door de publicatie de (gruwe-

DE RECHTBANK

'Het wachten, het luisteren, de concentratie, de pleidooien, de confrontaties, de interacties, de uitspraken.' Deze 'boeiende facetten van de rechtbank' heeft Floor de Bruyn Kops in schilderijen en tekeningen proberen te vangen, en die zijn nog tot en met 18 mei a.s. te zien en te koop in galerie Van Waning, Westersingel 35 Rotterdam.

Risico's van vriendschap

Iedere jurist kent het verschijnsel: een familielid, kennis of vriend vraagt om juridisch advies. De vraag kan elk mogelijk rechtsgebied betreffen. Zo werd mij na nog geen drie maanden studie gevraagd wat de kans op ontdekking was bij ontduiking van de wegenbelasting. Ik had geen idee. Later volgden vragen over arbeidsrecht, huurrecht, huwelijksvermogensrecht, erfrecht, rechtspersonenrecht en, natuurlijk, belastingrecht. Pech voor mijn familie, kennissen en vrienden; allemaal onderwerpen waar ik niet bijster veel vanaf weet.

Het beantwoorden van zo'n vraag is niet zonder risico's. Ten eerste loop je de kans dat je *denkt* dat je weet hoe het zit en vervolgens een fout antwoord geeft. Dat doet de vriendschap meestal geen goed, maar ja, je wilt vriend of kennis niet teleurstellen. Als je botweg zegt dat je het niet weet, lijkt je je er makkelijk vanaf te willen maken. Maar als je zegt dat je het niet zeker weet, kan het zijn dat men van je verwacht dat je het gaat uitzoeken, of men kijkt je vertwijfeld aan en vraagt zich af wat je dan al die jaren hebt gestudeerd.

Het tweede risico is dat van het onwelgevallige antwoord. Wegenbelasting ontduiken? Gewoon betalen zul je bedoelen! Onterven? Niet doen!

Afgelopen zaterdag ben ik weer door het oog van deze juridische advies-naald gekropen. Mijn favoriete boekverkoper had een snel escalerende onenigheid met zijn buurman. De ruzie werd uitgevochten op verschillende fronten, waarvan één de schutting in de achtertuin betrof. De buurman had zijn huis uitgebouwd waarvoor de gemeenschappelijke schutting had moeten wijken. Vervolgens had hij een foielelijke borstwering tussen de tuinen gezet, zij het wel op zijn eigen grond. De vraag was nu of de buurman verplicht kon worden de nieuwe schutting te verwijderen en de – gezamenlijk betaalde – oude schutting terug te plaatsen. Verwachtingsvol keek de boekverkoper mij aan. Kantonrechter? Kort geding? Dwangsommen? Reële executie?

Ik kon er niet onderuit. Mijn gebruikelijke smoezen bleken onbruikbaar en mijn boekverkoper is veel te slim om zich met een kluitje in het riet te laten sturen. Dus suggereerde ik hem héél voorzichtig de kosten van een procedure te investeren in een paar snelgroeiende coniferen, en zijn buurman verder zo veel mogelijk te negeren.

Ik zag direct dat het advies niet in goede aarde viel. Mijn boekverkoper houdt niet van compromissen, hij wil confrontatie. Hij verlangde een juridische strategie om de buurman eens en voor altijd mores te leren. De buurman deugde niet en mocht hier niet mee weg komen!

Begreep ik dat dan niet? Natuurlijk begreep ik dat wel, maar ik wees hem erop dat hij nog verder moest met zijn buurman en dat een procedure, nog afgezien van de kosten, daar meestal geen positieve bijdrage aan levert.

Bovendien rustte er zowel op hem als op zijn buurman een bijzondere plicht tot naastenliefde. Ze hadden er in alle vrijheid voor gekozen om een huis te kopen in een straat die 'Vriendschap' heet.

>

lijke) omstandigheden waaronder het kind is overleden in het publieke domein beland, maar de balans behoort hier door te slaan naar een 'te respecteren verdedigingsbelang'.

De raad is al met al van oordeel dat verweerder heeft gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Een tuchtrechtelijke maatregel is echter niet nodig. 'De raad heeft voorts de overtuiging gekregen dat verweerder in deze zaak het belang van zijn cliënte met open vizier heeft trachten te behartigen. Daar komt bij dat de deken, kennis dragend van de door de vader van de kinderen tegen verweerder bij hem ingediende klacht, te kennen heeft gegeven dat voor hem vooral van belang is dat de tuchtrechter aan de hand van deze zaak in het algemeen de grenzen aangeeft waaraan de advocaat zich bij de afgifte van en inzage in (gedeelten van) een strafdossier aan journalisten dient te houden.'

PRINCIPE-UITSPRAAK

Leijendekker overweegt hoger beroep. 'De raad constateert dat ik gehandeld heb in strijd met de privacybelangen van een aantal betrokkenen. Die betrokkenen hebben zelf echter niet geklaagd. Volgens mij moeten privacy- en verdedigingsbelangen veel meer los van elkaar worden gezien dan de raad kennelijk heeft gedaan.'

De advocaat heeft ook zijn twijfels over de gevolgde route. 'Ik blijf erbij dat de raad van discipline niet het juiste forum is om over de kwestie van advocaat en publiciteit te beslissen. De deken heeft aangegeven een principe-uitspraak te willen. Prima, maar waarom moet dat over mijn rug?'

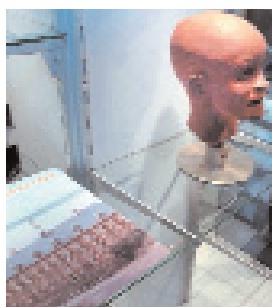
Algemeen deken J. Brouwer is ingenomen met het oordeel van de raad van discipline. 'De raad begint met de constatering dat de advocaat in strafzaken een grote vrijheid heeft bij het bepalen en invullen van het verdedigingsbelang, en dat dat belang met zich mee kan brengen dat hij informatie uit het strafdossier aan de pers ter beschikking stelt. Verder stelt de raad dat deze vrijheid van de advocaat tuchtrechtelijk slechts marginaal getoetst kan worden. Dat is een duidelijk en overtuigend vertrekpunt.'

Meer gereserveerd is Brouwer ten aanzien van de overweging daarna, namelijk dat de advocaat zich dient af te vragen of het opsporingsbelang zo zwaar weegt dat hij op de geschetste vrijheid een uitzondering moet maken. 'Wij hebben zelf in ons voorlopige uitgangspunt gesteld dat de advocaat bij informatieverstrekking aan de pers, voorzover het belang van de cliënt dit toelaat, rekening houdt met belangen van derden, waartoe ook algemeen maatschappelijke belangen als opsporingsbelangen behoren. Ik vraag mij af of er licht zit tussen deze twee formuleringen. Dat is een punt waar we zeker nog eens goed naar moeten kijken.'

Het parket-generaal van het Openbaar Ministerie wil niet reageren op de uitspraak van de raad. 'Wij hebben de handelwijze van de advocaat destijds "moreel laakbaar" genoemd. Daar laten we het bij,' aldus een woordvoerder. Het parket Zutphen daarentegen, verantwoordelijk voor de vervolging van de moeder van het Meisje van Nulde, is redelijk tevreden met de uitspraak van de raad. 'De raad heeft de privacybelangen van derden zeer nadrukkelijk meegewogen, en dat vinden wij een goede zaak. Dat neemt niet weg dat wij het liefst zien dat er helemaal niet wordt gekekt naar de pers,' aldus B. Hendriks, plaatsvervangend persofficier van justitie.

(LW)

In het volgende nummer geeft prof. mr. Taru Spronken een juridische analyse van deze uitspraak.

BUITENLAND

Duidelijker SEC *audit committee*-regels

Een aantal grote Nederlandse concerns dreigt zich onder de nieuw Amerikaanse regelgeving te diskwalificeren voor notering aan de Amerikaanse beurzen. Dit schreef het *Financieele Dagblad* op 21 maart jl. De krant verwees naar de regels die de Amerikaanse Securities and Exchange Commission (SEC) voorstelde. Op basis van de Sarbanes-Oxley Act stelde de SEC vast aan welke voorwaarden de leden van de audit committee bij beursgenoteerde vennootschappen moeten voldoen om als 'onafhankelijk' te worden aangemerkt. De concept-regels werden gepubliceerd op 8 januari 2003. Mede als gevolg van commentaar van een aantal Nederlandse bedrijven heeft de SEC die regels nu enigszins bijgesteld.

De Sarbanes-Oxley Act eist dat de *audit committee* van elke vennootschap waarvan effecten openbaar in de VS worden verhandeld directe verantwoordelijkheid neemt voor de benoeming van, de vergoeding aan, en het toezicht op de werkzaamheden van de onafhankelijke accountant. Ieder lid van de *audit committee* moet deel uitmaken van de *board of directors* van de desbetreffende vennootschap, maar ook 'onafhankelijk' zijn van die vennootschap. Bij Nederlandse vennootschappen die naast een bestuur ook een raad van commissarissen hebben verwijst het begrip *board of directors* in dit verband naar de raad van commissarissen. Een lid van de *audit committee* wordt niet geacht 'onafhankelijk' te zijn indien hij of zij, anders dan in zijn of haar hoedanigheid als lid van de *board*, of een commissie daarvan, vergoeding aanvaardt van de genoteerde vennootschap of een dochtervennootschap. Een commissaris is ook niet 'onafhankelijk' indien hij of zij, of een entiteit waar hij of zij bestuurder is, direct of indirect, de genoteerde vennootschap beheert, beheerd wordt door de genoteerde vennootschap, of samen met de genoteerde vennootschap onder gemeenschappelijk beheer staat.

In het oorspronkelijke SEC-voorstel was een uitzondering opgenomen waardoor commissarissen van genoteerde vennootschappen die ook ('onafhankelijk') commissaris zijn bij een geconsolideerde dochtervennootschap, niet hun 'onafhankelijk-

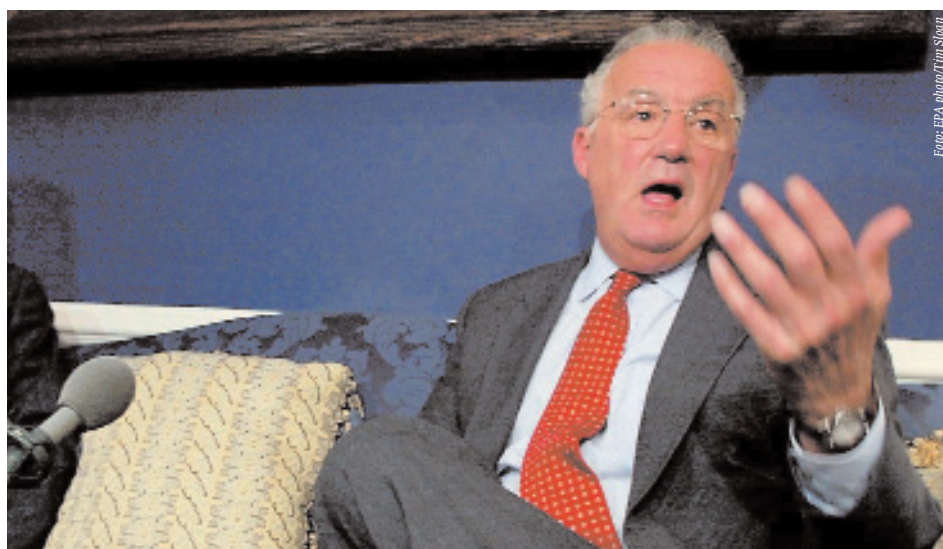
heid' verliezen als gevolg van dit dubbele commissariaat. Er was echter geen uitzondering waardoor een commissaris lid zou kunnen zijn van een 'gezamenlijke' *audit committee* bij een concern dat twee verschillende genoteerde moedermaatschappijen heeft (zoals het geval is bij Reed Elsevier, Shell en Unilever) of zitting zou kunnen nemen in het bestuur van een stichting die prioriteitsaandelen houdt in de genoteerde vennootschap of een optie houdt om preferente aandelen te nemen in die vennootschap (zoals bij vele Nederlandse concerns het geval is).

Een aantal Nederlandse bedrijven, en hun Amerikaanse advocaten, waaronder ondergetekende, heeft dit probleem aangekaart bij de SEC. Op 9 april publiceerde de SEC de regels zoals zij van

kracht zullen worden. De regels maken nu een uitzondering waardoor een 'gezamenlijke' *audit committee* bij concerns met *dual holding companies* zoals Reed Elsevier, Shell en Unilever mogelijk wordt gemaakt. Tevens is de uitzondering voor geconsolideerde dochtervennootschappen opgerekt naar alle 'gelieerde entiteiten', waardoor een commissaris niet langer zijn 'onafhankelijkheid' verliest als gevolg van bestuurslidmaatschap bij, bijvoorbeeld, een Stichting Preferente Aandelen.

Ook al zullen buitenlandse ondernemers nog veel commentaar hebben op de gevolgen van de Sarbanes-Oxley Act, de SEC lijkt in elk geval wel naar buitenlands commentaar te luisteren.

(Alexander Kaarls, advocaat bij Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom (UK) LLP te Londen)

Democratisch senator Paul Sarbanes lichtte op 16 juli 2002 voor de pers zijn wet toe

(advertentie)

De Toga Specialist

Verbiest van Gijzen

- lowa litatief de beste
- toga's 100% wol
- vanaf € 33,- incl.
- kenmerk voor onze werkwijze is de persoonlijke aandacht
- bezocht aan huis na telefonische afspraak
- service ook na de koop

Postbus 794
4600 AT Bergen op Zoom

Antwerpsestraat 22-22a
4611 AH Bergen op Zoom

<http://www.proximedia.com/web/toga.html>

Tel 0164 - 242 215, Fax 0164 - 242 215

Wapensector VS wordt schadeclaimvrij

Michael Moore, die in de bekroonde documentaire 'Bowling for Columbine' de Amerikaanse wapengekte onder vuur nam

Washington – De handel in vuurwapens lijkt de eerste sector in de Amerikaanse economie te worden die wettelijk wordt beschermd tegen juridische claims. Een wetsontwerp dat wapenproducenten en -handelaren vrijwaart van schadevergoedingen werd vorige week door het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden aanvaard. Aangezien het wetsontwerp ook de steun geniet van president Bush en een kleine meerderheid in de Senaat, is de kans reëel dat het ontwerp over een paar weken kracht van wet zal krijgen.

Zo'n wet zou de genadeklap betekenen voor tal van rechtszaken die momenteel tegen producenten en verkopers van vuurwapens worden gevoerd. In één ervan bevond een jury afgelopen week een wapenfabrikant aansprakelijk voor de schade die was ontstaan doordat een oppas per ongeluk een kind neerschoot. De oppas had, opgeschrikt door straatruoer, het pistool van de ouders van het kind opgezocht. Toen hij het wapen weer wilde ontladen, bleek dat het zo was ontworpen dat hij eerst de veiligheidspal over moest halen. Zijn vinger raakte de trekker, en het getroffen kind raakte vanaf de nek verlamd.

Veel claims betreffen handelaren die wapens verkochten zonder te controleren of kopers een strafblad hadden, zoals de wet voorschrijft. Honderden slachtoffers en nabestaanden, maar ook tientallen lokale overheden die optreden voor neergeschoten politieagenten, hebben de afgelopen jaren civiele zaken geopend. Wanneer alle miljoenenclaims zouden worden toegewezen, kan een groot deel van de wapensector de deuren wel sluiten.

Als de wapenwet inderdaad door de Senaat wordt aangenomen, zou de wapenhandel de medische sector de loef afsteken. Artsenorganisaties vechten al jaren voor wetgeving die medische schadeclaims aan banden moet leggen, tot nu toe tevergeefs. Maar tot verontwaardiging van advocaten- en consumentenorganisaties accepteerde het Huis van Afgevaardigden vorige maand een wetsontwerp dat uitkeringen wegens immateriële schade zou beperken tot maximaal 250.000 dollar. Alleen directe materiële schade zou onbeperkt vergoed mogen worden.

Ook dit wetsontwerp geniet de volle steun van Bush, voor wie inperking van de 'claimcultuur' al lang een belangrijk thema is. De Amerikaanse Senaat is echter verdeeld, en overweegt volgens mediaberichten uitzonderingsclausules in te voegen voor gevallen van grove nalatigheid. (Peter Vermij)

Mexicaanse advocaten herhaaldelijk met de dood bedreigd

In maart van dit jaar heeft de Mexicaanse advocaat *Samuel Alfonso Castellanos Piñón*, werkzaam voor *Acción Cristiana para Abolición de la Tortura (ACAT)*, een Mexicaanse mensenrechtenorganisatie, tot twee keer toe een anonieme brief ontvangen waarin hij met de dood werd bedreigd. De brieven zijn verstuurd op 1 en 31 maart en vertonen grote inhoudelijke gelijkens.

Castellanos staat mensen bij die verdacht worden van betrokkenheid bij de zogenaamde 'Agua Fria'-moorden in mei 2002. Hierbij werden 26 inheemse Mexicanen doodgeschoten. De Mexicaanse autoriteiten zouden in deze zaak willekeurig ongeveer 26 mensen hebben aangehouden. Deze verdachten beweren dat ze door middel van martelingen werden gedwongen tot bekentnissen.

De inzet van de advocaten in deze zaak heeft ertoe geleid dat zestien verdachten op borgtocht zijn vrijgelaten. De overige tien werden op 24 februari 2003 ontvankelijk verklaard in het hoger beroep dat zij hadden aangetekend. Castellanos heeft op dat moment in de media verslag gedaan van de onregelmatigheden in de detentie van de 26, en aangedrongen op hun vrijlating. Begin maart 2003 werd Castellanos op weg van zijn kantoor naar huis gevolgd door een groep onbekende mannen die duidelijk maakten dat ze gewapend waren. Ook kantoorgenoten van Castellanos (onder wie *Beatriz Casas Arellanes*) en een aantal andere personen die zich inzetten voor de opheldering van de Agua Fria-moorden, werden in de brieven met de dood bedreigd als ze hun activiteiten niet staken. U kunt een in deze zaak door de *Lawyers Committee for Human Rights* gestarte actie ondersteunen door het schrijven van brieven naar onder andere de president van Mexico.

Neemt u voor meer informatie (onder andere adressen en een voorbeeldbrief) contact op met de secretaris van de stichting *Advocaten voor Advocaten*, mr. Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel.: 030-253 71 21, fax: 030-253 70 28, M.Siesling@law.uu.nl

Klachtenprocedure notarissen moet worden herzien

Door een uitspraak van Afdeling bestuursrechtspraak zal de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) de klachtenprocedure tegen haar leden moeten herzien.

De Afdeling van de Raad van State heeft woensdag 23 april het hoger beroep van de KNB tegen een ingrijpende uitspraak van de Groningse bestuursrechter van de hand gewezen. De Afdeling onderschrijft het oordeel van de rechter dat de zogeheten ringvoorzitter van de KNB in Den Haag veel meer onderzoek had moeten doen naar een klacht van een cliënt betreffende de declaratie van een notaris.

De notaris had een offerte opge-

maakt voor de afhandeling van een erfeniskwestie. De uiteindelijke declaratie van ruim 17.000 euro bedroeg maar liefst vier keer het bedrag uit de offerte (4090 euro). De cliënt diende op basis van de nieuwe Wet op het notarisambt (Wna) een klacht in, waarna de notaris de declaratie terugbracht naar 11.700 euro. De cliënt, die meende dat de notaris allerlei niet noodzakelijke werkzaamheden in rekening heeft gebracht, vond dat nog altijd te hoog.

De voorzitter van de Ring 's Gravenhage van de KNB wees de klacht echter af. De ringvoorzitter beoordeelde de klachten marginaal, en nam om die reden niet alle dossiers betreffende de klacht door. Deze 'te marginale

toetsing' was precies de reden voor de Gronings bestuursrechter om de cliënt in het gelijk te stellen.

Ook de Afdeling bestuursrechtspraak is van mening dat de ringvoorzitter zich er te gemakkelijk van af heeft gemaakt. Immers, de Wna beschrijft volgens de Afdeling als volgt de wijze waarop de voorzitter de rekening behoort te toetsen: 'Het is niet de bedoeling dat de voorzitter zelf een nieuwe berekening maakt. Hij kan aangeven hoe die naar zijn oordeel had moeten worden gedaan en hij kan daarbij zijn eigen opvatting over de wijze waarop de notaris zijn honorarium had behoren te berekenen uiteenzetten.' Daaruit trekt de Raad van State de conclusie dat de voorzitter weliswaar enige

ruimte heeft om geschillen te beoordelen, maar hij 'dient (...) de hem voorgelegde declaratie in volle omvang op haar juistheid te beoordelen.'

De uitspraak van de Raad van State is volgens zowel de cliënt als KNB-raadsman R. Lever bepalend voor de klachtenafhandeling van notarissen. Nu de KNB in het ongelijk is gesteld zal de ringvoorzitter een uitgebreid onderzoek moeten doen naar de declaratie van de omstreden notaris. Tevens zal de klachtenprocedure moeten worden herzien. (persbureau Cerberus, zaaknummer 200204489)

Berichten uit het notariaat

Notariaat werkt aan kwaliteitszorg

De Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) heeft onlangs een kwaliteitsnorm van de KNB beschikbaar gesteld voor notariskantoren. Deze is vergelijkbaar met de kwaliteitsstandaard van de Nederlandse Orde van Advocaten. Júst in het notariaat moet ook worden gedaan aan kwaliteitszorg met het oog op de cliënten, omdat die het product van de notaris, de akte, niet goed kunnen beoordelen. Bij de advocaat is dat ook moeilijk, maar je ziet als cliënt in elk geval íts: wordt de advocaat ingemaakt door de tegenpartij of de rechter; hoe doet de advocaat het ter zitting?

Daarnaast zal de kwaliteitszorg binnen het notariaat worden gebruikt voor handhaving van regelgeving door een Inspectie voor het notariaat. Daarom is de kwaliteitsnorm voor het notariaat wat uitgebreider dan die voor de advocatuur. Wie een ISO-certificaat wil, hoeft nog maar weinig extra te regelen. Enkele honderden kantoren zijn al aan de gang met kwaliteitszorg. Verschillende hebben een ISO-certificaat.

De KNB gaat voorbeelden voor procedures aanreiken. Het werk op een notariskantoor leent zich daar goed voor. Allerelei mensen werken aan één dossier en procedures en checklists zijn heel gebruikelijk.

Uit onderzoek dat onder meer door het EIM de afgelopen jaren is gedaan onder cliënten en niet-clieñten kwam de notaris beter uit de bus dan de advocaat. Cliënten vinden de volgende punten belangrijk:

- prijs-kwaliteitverhouding, duidelijkheid over de declaratie en de manier van declareren;
- vlotte afhandeling;
- inlevingsvermogen, goede uitleg en informatie;
- deskundigheid en houding medewerkers;
- bereikbaarheid.

Het notariaat is op die punten beter gaan scoren de afgelopen jaren. Op elk van die punten bevat de Kwaliteitsnorm aanwijzingen. Verder wordt het notariskantoor geacht regelmatig bij zijn cliënten hun tevredenheid na te gaan. En er moet een klachtenregeling zijn, die voor de notaris trouwens verplicht is op grond van de Algemene wet bestuursrecht en de Wet nationale ombudsman.

Verder laat de KNB zich ook inspireren door de ervaringen met de audits in de advocatuur. Een projectgroep gaat daar voorstellen voor doen, maar het ziet ernaar uit dat ook hier beroepsgenoten zullen worden opgeleid tot auditor. Op den duur wordt de kwaliteitszorg voor alle notarissen verplicht, zo is de bedoeling.

mr. E.E. Minkjan, bestuurssecretaris KNB

‘Gouvernementele’ Raad van State opnieuw onder vuur

Ook de prominente staatsrechtgeleerde Tijn Kortmann heeft nu de aanval geopend op de Afdeling Bestuursrechtspraak van Raad van State, die zich in zijn ogen niet onafhankelijk en niet onpartijdig genoeg opstelt. Afgelopen najaar kwam hoogleraar migratierecht Thomas Spijkerboer al met forse kritiek op de gouvernementele houding van de hoogste bestuursrechter in vreemdelingenzaken.

Tik ben lang voorstander geweest van de combinatie van de adviserende en rechtsprekende functie van de Raad van State, maar sinds kort aarzel ik,’ zei Kortmann op 15 april tijdens het symposium van de 100-jarige Centrale Raad van Beroep. Zijn aarzelingen zijn ingegeven door de uitspraak die hij recentelijk las in *Jurisprudentie Vreemdelingenzaken* (ABRS 4 februari 2003, JV 2003/111). Daarin wees de Afdeling het beroep tegen de weigering van een verblijfsvergunning af op een manier die Kortmanns verontwaardiging wekte.

De inzet van de zaak is art. 16 van de Vreemdelingenwet, waarin staat dat degene die een verblijfsvergunning wil aanvragen een machtiging tot voorlopig verblijf moet hebben. Heeft de aanvrager die niet dan moet deze terug naar het land van herkomst en de procedure voor de verkrijging van een machtiging doorlopen. Het artikel geeft de minister van Justitie de bevoegdheid om van deze eis af te wijken en om bij algemene maatregel van bestuur nadere regels te stellen over de situaties waarin. Wanneer de toepassing van de regels naar het oordeel van de minister leidt tot onbillijke situaties kan hij die volgens de Vreemdelingenwet buiten toepassing laten. Bij de totstandkoming van de Vreemdelingenwet had de Raad als adviseur aangedrongen op de discre-

tionaire bevoegdheid van de minister. Maar in art. 3.71 van het Vreemdelingenbesluit wordt de discretionaire ruimte van de minister tot een minimum teruggebracht. In de onderhavige zaak voerde de raadsman van de verzoeker aan dat dit artikel onverbindend was, omdat de lagere regelgever de wettelijke beslissingsvrijheid voor de minister geheel te-niet doet en daarmee de wet feitelijk amendeert. Maar de Afdeling Bestuursrechtspraak veegde dit verweer van tafel met een verwijzing naar de wetgeschiedenis, waaruit zou blijken dat de discretionaire bevoegdheid nauwelijks zou worden toegepast. Kortmann: ‘Het gaat om een passage uit de *Nota naar aanleiding van het verslag*. Dat is het hoogste argument van de Afdeling. Dat is geen recht, maar een mededeling van een ambtenaar.’

‘AFDELINGITIS’

Meer dan andere rechters houdt de administratieve rechter zich bezig met toepassing van regels die de uitvoerende macht heeft uitgevonden. Volgens Kortmann heeft de administratieve rechter daarvoor omwille van de onafhankelijkheid en onpartijdigheid ‘alle redenen tot wantrouwen en een kritische houding’. Als de bestuursrechter die niet aan den dag legt, verdient zijn werk volgens Kortmann geen rechtspraak te heten. De 100-jarige Centrale Raad van Beroep stelt zich wat dit betreft ‘minder gouvernementeel’ op dan de Afdeling Bestuursrechtspraak.

Kortmann wijst met instemming op de bijdrage die hoogleraar bestuursrecht Leo Damen schreef voor de jubileumbundel¹. Damen neemt daarin de ‘Afdelingitis’ op de korrel: ‘een mengeling van het stellen van steeds hogere eisen aan de (processuele) inbreng en opstelling van de burgers, een met de mantel der liefde bedekken van allerlei fouten van bestuursor-

ganen en een onvoldoende motiveren van rechterlijke uitspraken.’²

Voorzitter Pieter van Dijk van de Afdeling kon in een reactie op Kortmanns kritiek weinig meer uitbrengen dan dat de staatsraden die het advies over de Vreemdelingenwet hadden uitgebracht, niet dezelfde waren als degenen die een uitspraak hebben gedaan in de onderhavige zaak. Er kan volgens hem dus geen sprake zijn van een ‘Procola-verwijt’.

Volgens Kortmann is er op het eerste gezicht inderdaad geen sprake is van een bestuursrechter die zijn oren te veel laat hangen naar de wetgevingsadviseur. Kortmanns verwijt is dat de Raad van State het als bestuursrechter toestaat dat de minister met een algemene maatregel van bestuur ‘een deksel zet’ op de eerder bepleite mogelijkheid om uitzonderingen te maken.

‘De Afdeling moet als hoogste rechter in vreemdelingenzaken natuurlijk gewoon de kurk op de vreemdelingenstroom houden,’ zei Kortmanns Leidse collega Alex Brenninkmeijer na afloop. Brenninkmeijer voorspelt dat de Raad van State op den duur zijn rechtsprekende functie verliest.

Kortmann en Brenninkmeijer zijn zoals gezegd niet de enigen die de Afdeling een gouvernementele houding aanwrijven. Op 21 november 2002 verweet hoogleraar migratierecht Thomas Spijkerboer de Raad van State dat hij zijn rechtsprekende bevoegdheid gebruikt om politiek te bedrijven in vreemdelingenzaken. Onder meer omdat de Afdeling haar bevoegdheid om overheidshandelen te toetsen op rechtmatigheid beperkt opvat.³ (Lex van Almelo)

1 R.M. van Male e.a. (red.): *Centrale Raad van Beroep 1903-2003*. Uitgeverij Sdu, Den Haag 2003. ISBN 90 5409 369 2. € 35.

2 Van Male e.a., p. 245.

3 Zie: NJB 2002 p. 2082-2088, NJB 2003 p. 17-18 en T.P. Spijkerboer, *Het hoger beroep in vreemdelingenzaken*. Sdu Uitgevers, Den Haag 2002. ISBN 90 5409 356 0. € 55.

‘Schade door shadebureau Pals’

De letselschadeadvocaten, verenigd in de LSA, zijn boos op shadebureau Pals. Dit bureau biedt artsen en fysiotherapeuten een bedrag wanneer zij een patiënt met mogelijke letselschade naar Pals doorverwijzen.

Zowel de artsenorganisatie KNMG als de LSA is tegen een dergelijke praktijk. De wijze waarop Pals han-

delt, zou ‘het aanzien van alle shade-regelaars schaden’, aldus de LSA.

Pals wijst bij monde van vestigingsmanager mr. R.J. Borninkhof de kritiek van de hand. ‘Artsen die bereid zijn folders van Pals in hun praktijk neer te leggen of die patiënten willen attenderen op het bestaan van ons shadebureau, krijgen daarvoor een vergoeding. We vinden dat dergelijke inspanningen moeten worden betaald.’ De juris-

ten van Pals – het bureau heeft geen advocaten in dienst – beoordelen vervolgens de shadeclaim. Kan er geen schikking volgen, en moet een dagvaarding de deur uit, dan verloopt dat via PH Procesadvocaten en -adviseurs BV. Achter deze BV zit mr. J. Houkes, de huisadvocaat van Pals, die in hetzelfde pand in Emmen zit. Houkes is ook directeur van de Pals Groep.

Volgens Borninkhof doet Pals niets

wat niet mag. ‘De integriteit van artsen zou volgens de KNMG in het geding zijn, en het patiëntenbelang zou worden geschaad. Onzin. Als een arts de patiënt attendeert op een belangenbehartiger zoals wij, dan komt dat de gezondheid van de patiënt alleen maar ten goede.’

Mr. J. Houkes heeft niet gereageerd op ons verzoek om commentaar.

(Michel Knapen)

ORDEMEDELINGEN

Toetsen beroepsopleiding 13 juni 2003

De toetsen worden afgenomen in de Jaarbeurs, Jaarbeursplein te Utrecht (tel.: 030-295.59.11).

Voorjaarscyclus 2003 + inhalers:

10.30 - 12.30 uur: Burgerlijk Procesrecht

13.30 - 15.30 uur: Strafprocesrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

Stagiaires die in maart 2003 met de Beroepsopleiding zijn begonnen, hoeven zich *niet* op te geven.

Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór maart 2003 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich zo *spoedig mogelijk schriftelijk* aan te melden. U ontvangt een schriftelijke bevestiging van inschrijving. Eventueel

nieuw cursus/toetsmateriaal wordt bij deze bevestiging meegezonden.

Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden:

- naam, voorletter(s) en geslacht
- het adres waar de bevestiging naar toegezonden moet worden
- uw cursuscode.

Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld ad H 30 per toets (behoudens prijswijzigingen) kunt overmaken.

Voor informatie kunt u bellen met de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding (telefoon: 070 - 335 35 55 tussen 09.00 - 12.00 uur).

(Secretariaat Examencommissie)

Gewijzigd vrijstellingsbeleid VSO

Naar aanleiding van de harmonisatie van de plaatselijke opleidingsverplichtingen is de algemene informatie over de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO) en de informatie omtrent VSO-vrijstellingen in het Vademecum Wet- & Regelgeving als genoemd onder punt b. van opleiding en stagiaire-aangelegenheden (2003, blz. 359 e.v.), herzien. Zoals afgesproken tijdens de vergadering met de Contactpersonen Opleiding en Adjunct-secretarissen van de Raden van Toezicht op 18 maart 2003, volgt hierbij een aanvulling op de vrijstellingsinformatie. De ingangsdatum van dit gewijzigde beleid is de datum van publicatie, te weten 2 mei 2003.

BEVOEGDE INSTANTIE

In een vrijstellingsverzoek voor een VSO-cursus wordt expliciet vermeld of het verzoek een landelijk verplicht gestelde, dan wel een door de plaatselijke Raad van Toezicht verplicht gestelde VSO-cursus betreft. Een vrijstellingsverzoek voor één of meer van de landelijk verplicht gestelde VSO-cursussen moet worden ingediend bij de Algemene

Raad, alle overige vrijstellingsverzoeken moeten worden ingediend bij de plaatselijke Raad van Toezicht.

VRIJSTELLINGSCRITERIA

Bij de beoordeling of iemand in aanmerking komt voor een vrijstelling wordt een restrictief beleid gevoerd. Het VSO-aanbod is thans zodanig opgezet dat het voor iedere stagiaire mogelijk moet zijn om hieruit vier nuttige cursussen te kiezen. Zo kan een stagiaire met bijvoorbeeld specialistische kennis of ervaring op één of meer rechtsgebieden kiezen voor het volgen van VSO-vaardigheidscur-sussen (zoals debatvaardigheden of onderhandelen) en/of vakinhoudelijke cursussen op aanverwante rechtsgebieden. Toewijzing van een vrijstellingsverzoek zal dus eerder uitzondering dan regel zijn.

Niettemin zijn er situaties denkbaar waarin vrijstelling voor een of meer VSO-cursussen wel verleend zal worden. Dat zal het geval zijn indien de stagiaire kan aantonen op grond van opleiding en/of praktijkervaring zodanige theoretische en

praktische bekwaamheid te hebben verworven dat het volgen van vier VSO-cursussen in redelijkheid niet van hem of haar kan worden verlangd.

De cursussen Vreemdelingenrecht (A en B), alsmede Vluchtelingenrecht (C) leveren een standaardvrijstelling op voor het volgen van twee VSO-cursussen. Vanaf maart maken de cursussen Vreemdelingenrecht (A en B), alsmede Vluchtelingenrecht (C) deel uit van de leerlijn Vreemdelingenrecht als respectievelijk Vreemdelingenrecht, Verdiepingscursus Vreemdelingenrecht en Vervolgcur-sus Vluchtelingenrecht. De stagiaire die onder het nieuwe regime de Basiscursus en Verdiepingscursus Vreemdelingenrecht volgt, kan aanspraak maken op vrijstellingen voor twee VSO-cursussen (12 x 2 = 24 opleidingspunten).

Kennis of ervaring die meer dan vijf jaar geleden is opgedaan, levert geen vrijstelling op. Uitzondering daarop vormt kennis op basis van een afgeronde studie. Een in het verleden gevolgde VSO-cursus levert een vrijstelling op, indien de cursus niet langer dan vijf jaar voorafgaand aan de laatste beëdiging als advocaat is gevolgd.

Permanente Opleiding krijgt visitators

Twintig advocaten gaan in een pilot-project op vrijwillige basis opereren als 'visitor'. Dat houdt in dat zij, als deelnemers aan de cursussen in het kader van de Permanente Opleiding, gedurende een jaar aan de Orde informatie verschaffen over de kwaliteit en praktijkgerichtheid van cursussen in de Permanente Opleiding. De visitators opereren anoniem en ad hoc, hetgeen betekent dat de

opleidingsinstelling niet op de hoogte is van het bezoek van een visitor. Vanzelfsprekend is de inzet van de visitators in zijn algemeenheid besproken met, en aangekondigd aan de opleidingsinstellingen.

De visitators voeren een controle uit aan de hand van een standaardformulier. De controle ziet op een aantal vereisten waaraan de door de Orde erkende opleidingsinstellingen

dienen te voldoen (artikel 4 Verordening Permanente Opleiding 2000 j^o Erkenningsregeling Permanente Opleiding Advocatuur). In concreto gaat het dan om de naleving van de evaluatieplicht, eisen ten aanzien van het cursusmateriaal en de aanwezigheidsregistratie. Ook spreken de visitators in het formulier een oordeel uit over de docenten en de cursus in het algemeen.

Wanneer wordt geconstateerd dat bepaalde regels niet worden nageleefd, dan wordt de opleidingsinstelling hierop aangesproken. De verwachting is dat de visitatie, naast de al bestaande verplichte evaluatie van de cursussen, een goede eerste indruk kan geven van de kwaliteit van cursussen.

VERZIN EN WIN

Van de meeste krantenfoto's weet u wat ze tonen – maar misschien is het heel anders dan de eerste blik laat zien.

Verzin een fotobijschrift en mail, fax of schrijf dat naar de redactie. Binnen: uiterlijk donderdagmiddag 8 mei.

De scherpste, grappigste, treffendste, ontroerendste inzending wordt beloond met eeuwige roem – publicatie in het volgende *Advocatenblad* – en met een niet onaardige boekenbon.

(red.)

Zie voor het adres van de redactie het colofon voorin het blad.

AGENDA

Normen en waarden

Normen & Waarden: gemeenschapszin of belangenstrijd? Dat is het thema van het symposium dat het Nederlands Albert Schweitzer Fonds op donderdag 15 mei 2003 organiseert. Sprekers zijn: Kees Schuyt, hoogleraar Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid; Maarten Huygen,

commentator en televisierecensent NRC Handelsblad en Willem van Manen, advocaat en cartoonist. Daarnaast is er een paneldiscussie met o.a. Cisca Dresselhuys en Femke Halsema. Locatie: De Rode Hoed, Keizersgracht 102 Amsterdam; aanvang: 20.00 uur; reserveren: 020-6385806, of receptie@rodehoed.nl.

Legal English

Het Center for English Language and Orientation Programs van Boston University organiseert in de zomer verschillende cursussen Legal English, waarbij aandacht wordt besteed aan Engels juridisch taalgebruik en het Amerikaanse rechtssysteem:

Legal English voor LL.M.-studenten, 1 juli-15 augustus 2003, duur 6 weken, kosten \$ 2.400.

Legal English voor LL.M.-studenten inclusief 3-weekse pre course (speciaal gericht op spreek- en luistervaardigheid), 11 juni-15 augustus 2003, duur 9 weken, kosten \$ 3.000

Legal English for practitioners, 16 juli-15 augustus 2003, duur 4 weken, kosten \$ 1.900.

Voor meer informatie of aanmelden: Boston University, Center for English Language and Orientation Programs, 890 Commonwealth Avenue, 2nd Floor, Boston, MA 02215, USA, tel. +1 617 353 4870, fax: +1 617 353 6195, e-mail: celop@bu.edu, internet: www.bu.edu/celop

Communicatie bij mediations

Kwaliteit en effectiviteit van communicatie bij mediations, dat is het thema van het eerste landelijk Congres dat de Nederlandse Mediationvereniging dit jaar, aansluitend op de Algemene Ledenvergadering organiseert. Sprekers zijn prof. dr. T.B.C. Poiesz hoogleraar aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Tilburg, dhr. T. Bregonje MA, Executi-

ve Coach en Directeur Effectieve in Gennep en mr. J. Spierdijk, Mediator/Advocaat te Den Haag. Aan deelname zijn 3 PE-punten verbonden. Kosten: leden: 35 euro, niet-leden 85 euro. Aanmelden bij Hans Coehoorn: hac@mediation-netwerk.nl; tel. 0183-647 017. Of bij de secretaris: Sybrand Glebbeek: sjg-meditation@planet.nl; tel. 0527-618 715.

Familierecht

De European Institute of Public Administration organiseert op 12 en 13 juni 2003 het seminar *Family Law in Europe: Is there Strength in Diversity?* Tijdens de bijeenkomst zal de stand van zaken in het Europese familie-

recht besproken worden. Kosten: 650 euro (incl. documentatie, drank, lunch en diner). Aanmelding en informatie: Christiane Lamesch, tel. +352 426 230 302, fax +352 426 237, e-mail c.lamesch@eipa.net

Wet verbetering poortwachter

Op 7 mei 2003 vindt de themabijeenkomst *Poortwachter: Een procedure of een kans?* plaats over de ontwikkelingen na de invoering van de Wet verbetering poortwachter. John Hoek, stafverzekeringarts bij Maetis Arbo, Fred Sijmonsbergen, Register Arbeidsdeskundige en (mede)directeur van REANED zullen een voordracht

houden. De themabijeenkomst vindt plaats op woensdag 7 mei in het hoofdkantoor van Eiffel, Mr. E.N. van Kleffensstraat 16 te Arnhem. De bijeenkomst begint om 13.30 uur en duurt tot circa 17.00 uur. De kosten voor deelname zijn 125 euro. Aanmelden via: www.eiffel.nl, tel. 026-318 29 91.

Een machtig wapen tegenover de Belastingdienst

mr. F.H.H. Sijbers
advocaat-belastingkundige te Rotterdam¹

De Ontvanger van de Belastingdienst beschikt over ruime wettelijke bevoegdheden; hij kan zichzelf zonder gerechtelijke tussenkomst een executoriale titel verschaffen. Vaak komen zijn executoriale maatregelen voor de geëxecuteerde als een verrassing en gaat het er in executiegeschillen hectisch aan toe. Het fiscale executiegeschil onderscheidt zich op veel punten van een gewoon civiel executiegeschil. Een verkenning van het dwangbevel en de mogelijkheid van verzet.

De Ontvanger is ex art. 3 Invorderingswet 1990 (verder IW90) belast met de invordering van Rijksbelastingen. Daarmee verschilt zijn taak met die van de Inspecteur van de Belastingdienst die zich met name bezighoudt met het vaststellen van de hoogte van de aanslag. In veel gevallen blijft de taak van de Ontvanger beperkt tot de toezending van het aanslagbiljet en het administreren van de daarop verrichte betalingen.

Zo eenvoudig gaat het echter niet altijd en

voor die gevallen heeft de Ontvanger een groot arsenaal aan bevoegdheden tot zijn beschikking. Deze bevoegdheden zijn neergelegd in de IW90. Op grond van art. 3 IW90 beschikt de Ontvanger tevens over de 'normale' civiele bevoegdheden die iedere schuldeiser heeft.

Een van de meest vérgaande bevoegdheden die de Ontvanger heeft is de bevoegdheid om krachtens art. 12 IW90 een dwangbevel uit te vaardigen. Het bijzondere van een dwangbevel is dat de Ontvanger zichzelf daarmee zonder

gerechtelijke tussenkomst een executoriale titel verschafft. Het moge voor zich spreken dat dit een zeer vérstrekkende bevoegdheid is. Temeer daar een dwangbevel ook kan worden uitgevaardigd voor aanslagen (of aansprakelijkstellingen) waartegen nog bezwaar of beroep kan worden ingesteld of waartegen bezwaar of beroep zelfs nog aanhangig is.

DWANGBEVEL

De Ontvanger is op grond van de artikelen 11 en 12 IW90 bevoegd om een dwangbevel uit te vaardigen indien een belastingschuldige een belastingaanslag niet binnen de gestelde termijn betaalt en ook na daartoe schriftelijk aangemaand te zijn in gebreke blijft. De Ontvanger bedient zich dan van een voorgedrukt formulier dat hij voorziet van enkele specifieke gegevens, zijn handtekening almede een stempel met daarop de woorden 'In naam der koningin', waarna hij het ondertekent en ter betekening ter hand stelt aan de belastingdeurwaarder.

Met betrekking tot voornoemde betalingstermijn is van belang dat in sommige gevallen een belastingaanslag direct en ineens invorderbaar is. De aanslag moet dan direct worden betaald. Deze gevallen zijn weergegeven in art. 10 IW90. Van een art. 10 IW90-situatie is onder meer sprake indien de Ontvanger aannemelijk maakt dat er gegronde vrees bestaat dat goederen van de belastingschuldige worden verduisterd. Indien een aanslag direct en ineens invorderbaar is gesteld, kan ook het dwangbevel ex art. 15 IW90 versneld ten uitvoer worden gelegd. In dat geval vervalt de bet-

Een belastingschuldige kan binnen enkele minuten worden geconfronteerd met een tot dan toe onbekende aanslag en met beslag op zijn zaken of bankrekeningen

alingstermijn van twee dagen die, overeenkomstig art. 439 Rv, normaliter bij dwangbevelen in acht wordt genomen.

In dergelijke situaties bedient de Ontvanger zich nog wel eens van een 'overvaltechniek'. Een belastingdeurwaarder meldt zich alsdan bij de belastingschuldige, maakt de belastingaanslag bekend, betekent onmiddellijk daarop een dwangbevel en legt vervolgens op grond van dat dwangbevel beslag. Zo kan het voorkomen dat een belastingschuldige in een tijdsbestek van enkele minuten wordt geconfronteerd met een hem tot op dat moment onbekende aanslag en dat er terzake die aanslag op zijn zaken en of bankrekeningen beslag wordt gelegd.

Indien de belastingschuldige zich niet kan verenigen met de jegens hem genomen executie maatregelen, kan hij op grond van art. 17 IW90 verzet instellen. Deze procedure wijkt op een aantal punten af van een 'normaal' civiel executiegeschil. Het belangrijkste verschil is gelegen in het feit dat het instellen van verzet van rechtswege de tenuitvoerlegging van het bestreden dwangbevel schorst en daarmee ook de executie. Ten gevolge van een ingesteld verzet krijgen reeds gelegde beslagen een conservatoir karakter.

VERZETDAGVAARDING

Procespartij(en)

Anders dan in een 'normale' civiele verzetprocedure spreekt men in een fiscale verzetprocedure van eiser en gedaagde in plaats van opposant en geopposeerde. Eiser is de belastingschuldige die in verzet komt. Gedaagde is de Ontvanger die het dwangbevel heeft uitgevaardigd. Het is procedureel gezien niet juist om de Staat der Nederlanden in plaats van de Ontvanger terzake een verzet te dagvaarden.²

Bevoegdheid

De bevoegde rechter is de rechtbank van het arrondissement waarbinnen de belastingschuldige woont of is gevestigd. Bij een in het buitenland wonende of gevestigde belastingschuldige is de rechtbank bevoegd van het arrondissement

waarin de Ontvanger is gevestigd die het dwangbevel heeft uitgevaardigd.

Het geschil

Op de dagvaarding dient uitdrukkelijk te worden vermeld dat het een verzet ex art. 17 IW90 betreft omdat een dergelijke procedure zich op tal van vlakken onderscheidt van een normale verzetprocedure. Het verdient aanbeveling om daarbij aan te geven op welk(e) dwangbevel(en) het verzet betrekking heeft omdat het verzet slechts de tenuitvoerlegging van het dwangbevel schorst dat door het verzet wordt bestreden.

Termijn voor het uitbrengen van een verzetdagvaarding

Gelet op de tekst van art. 17 IW90 kan verzet worden ingesteld vanaf het moment dat een dwangbevel is betekend.

In de wet is geen termijn opgenomen voor het instellen van het verzet. De periode loopt in elk geval tot één dag voor de executie. De Ontvanger dient op grond van de Leidraad overleg te plegen met het ministerie van Financiën indien verzet wordt ingesteld op de dag van de verkoop over het al dan niet laten doorgaan van de executie. Ik vraag mij evenwel af of het ministerie – gelet op de tekst van art. 17 IW90 – de vrijheid heeft om de executie in een dergelijk geval doorgang te laten vinden.

Een interessante kwestie waarover de Hoge Raad zich nog niet heeft uitgelaten, betreft de vraag of er ook op voorhand tegen een in de (nabije) toekomst uit te vaardigen dwangbevel verzet kan worden ingesteld. Indien een belastingplichtige verwacht dat een Ontvanger onrechtmatig tot de uitvaardiging van een dwangbevel zal overgaan, ligt het immers niet in de rede dat een belastingplichtige passief hoeft af te wachten tot het schadeberokkende feit zich voordoet.³

GRONDEN VAN VERZET

Van verzet uitgesloten gronden

In art. 17 IW90 zijn een aantal uitsluitingsgronden voor het verzet genoemd. Zo kan het verzet

niet gegrond zijn op de stelling dat een aanslagbiljet of aanmaning niet is ontvangen. Bovendien kan het verzet niet zijn gegrond op de stelling dat de belastingaanslag ten onrechte of tot een te hoog bedrag is vastgesteld.

Meest voorkomende verzetgronden

In een groot aantal verzetprocedures wordt aangevoerd dat de uitvaardiging van het dwangbevel onrechtmatig is omdat:

- ▶ de belastingschuld is voldaan, verminderd of kwijtgescholden;
- ▶ het recht op dwanginvordering is verjaard;
- ▶ de ontvanger en of deurwaarder niet bevoegd waren;
- ▶ de in beslag genomen zaken niet vatbaar voor beslag zijn;
- ▶ aan de voorwaarden voor versnelde invordering niet is voldaan;
- ▶ de ontvanger er toe overgaat om belastingaanslagen in te vorderen die marginaal getoetst zeer twijfelachtig zijn;
- ▶ de uitvaardiging van het dwangbevel in strijd is met het in de Leidraad Invordering voorgeschreven beleid.

Omdat de drie laatstgenoemde gronden in de praktijk de meeste problemen opleveren zullen deze gronden in het hiernavolgende worden voorzien van een nadere toelichting.

Het uitvaardigen van een dwangbevel in een situatie dat de Belastingdienst het onderzoek naar de relevante feiten nog niet heeft afgerond kan in strijd zijn met het zorgvuldigheidsbeginsel

– In strijd met de Leidraad

Aan de Ontvanger is tamelijk gedetailleerd voorgeschreven hoe hij van zijn bevoegdheden gebruik dient te maken. Veel van deze beleidsregels zijn neergelegd in de Leidraad Invordering (verder: de Leidraad). De Leidraad is een ministeriële regeling die door de Staatssecretaris van Financiën binnen zijn bestuursbevoegdheid is vastgesteld en behoorlijk bekendgemaakt door middel van publicatie in de *Staatscourant*, terwijl de daarin opgenomen regels zich er naar hun aard en strekking toe lenen jegens de bij die regels betrokkenen als rechtsregels te worden toegepast. Aldus bevat de Leidraad 'recht' in de zin van art. 79 RO en is de Ontvanger hieraan op grond van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur gebonden.⁴

Dit brengt voorts met zich mee dat dit beleid wel ten gunste van de justitiabele kan worden ingeroepen, doch nooit ten nadele.⁵

– Uitstel van betaling

In art. 25, §1, lid 11 LI90 is voorgeschreven dat er ten aanzien van een aanslag waarvoor uitstel van betaling is verleend geen invorderingsmaatregelen worden aangevangen of voortgezet. Indien de Ontvanger tijdens een verleend uitstel van betaling toch overgaat tot de uitvaardiging of tenuitvoerlegging van een dwangbevel kan hiertegen in een verzetprocedure worden opgekomen. Ook de omstandigheid dat er nog een verzoek om uitstel van betaling aanhangig is of dat er tegen het intrekken van uitstel van betaling administratief beroep is ingesteld bij de Directeur vormt een potentiële verzetgrond. In deze situaties dient de Ontvanger immers te handelen overeenkomstig het beleid dat wordt gevoerd als ware het verzoek om uitstel van betaling toegewezen.⁶

In dit kader is van belang dat met name verzoeken om uitstel van betaling nog wel eens over het hoofd worden gezien. Zo dient een bezwaarschrift ambtshalve te worden aange-merkt als een verzoek om uitstel van betaling. Indien de Ontvanger dit nalaat en toch tot invorderingsmaatregelen overgaat, handelt hij in strijd met de Leidraad.

Het verdient derhalve aanbeveling om te bezien of er een bezwaarschrift is ingediend met betrekking tot de aanslag waar het dwangbevel betrekking op heeft. In de situaties dat een

dwangbevel (nog) niet is uitvaardigd maar dit wel wordt voorzien, is het raadzaam om tijdig een bezwaarschrift in te dienen of op andere wijze om uitstel van betaling te verzoeken.

– Algemene beginselen van behoorlijk bestuur

In het invorderingsrecht is naast het civiel (proces)recht tevens de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van belang. In dat licht dient scherp in het oog te worden gehouden dat een dwangbevel ex art. 12, §1, lid 1 Leidraad naast een civielrechtelijk exploit tevens een beschikking is in de zin van de Awb.

In de Leidraad is de Ontvanger bovendien voorgeschreven dat hij overeenkomstig de algemene beginselen van behoorlijk bestuur dient te handelen. Onder deze beginselen van behoorlijk bestuur valt onder meer dat beschikkingen moeten zijn voorzien van een behoorlijke motivering en dat deze pas na een zorgvuldige afweging van alle belangen tot stand mogen komen.

Het voorgaande betekent dat in verzet – onder omstandigheden – kan worden betoogd dat de uitvaardiging van het dwangbevel niet is

geschied overeenkomstig de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. In dat kader kan met name worden geacht aan het motiveringsbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel. Zo kan het uitvaardigen van een dwangbevel in een situatie dat de Belastingdienst het onderzoek naar de relevante feiten nog niet heeft afgerond in strijd zijn met laatstgenoemd beginsel. Het komt nog wel eens voor dat de Belastingdienst met het oog op een dreigende termijnoverschrijding, hangende een boekenonderzoek een aanslag oplegt en ter zake van zo'n ter behoud van rechten opgelegde aanslag een dwangbevel uitvaardigt.

– Onherroepelijke invorderingsmaatregelen

Het is de Ontvanger met betrekking tot een betwiste belastingschuld niet toegestaan lopende de bezwaarprocedure onherroepelijke invorderingsmaatregelen te treffen zonder voorafgaande machtiging van het ministerie van Financiën. Indien de Ontvanger in weerwil van dit voorschrift dreigt te handelen, kan uit dien hoofde eveneens verzet worden ingesteld.

De Ontvanger wordt bij executoriale beslagen vaak te weinig tegenspel geboden, terwijl de belastingschuldige met het instellen van verzet een machtig wapen in handen heeft

– Invordering materieel niet-verschuldigde belasting

De Ontvanger handelt onrechtmatig indien hij er toe overgaat om belastingaanslagen in te vorderen die marginaal getoetst zeer twijfelachtig zijn. Uit de memorie van toelichting op art. 17 IW90 volgt immers dat indien er 'op zijn minst twijfel mogelijk is of de aanslag wel in overeenstemming is met de materiële belastingschuld' de Ontvanger in redelijkheid niet tot de tenuitvoerlegging daarvan mag overgaan.⁷

Indien het verzet op deze grond is gestoeld, dan is de uitsluitingsgrond van art. 17 IW90 niet van toepassing, aangezien er op deze wijze strikt genomen niet tegen de aanslag zelf wordt geageerd maar tegen de beslissing van de ontvanger om deze in te vorderen.

Overigens zijn civiele rechters naar mijn overtuiging doorgaans (te) terughoudend om een verzet op grond van de materiële onverschuldigdheid gegrond te verklaren.

– Versnelde invordering

Reeds aan de orde kwam dat in art. 10 van de IW90 een aantal limitatieve gronden is weergegeven op grond waarvan een belastingaanslag terstond en tot het volle bedrag invorderbaar is. Van belang is dat het aan de Ontvanger is om aannemelijk te maken dat er sprake is van een van deze gevallen.

De Ontvanger dient van (onder andere) deze feiten en omstandigheden op grond waarvan de Ontvanger tot zijn beslissing om versneld in te vorderen is gekomen, aantekening te houden in het invorderingsdossier. Daarbij is van belang dat de Ontvanger verplicht is om desgevraagd de concrete feiten en omstandigheden die de aanleiding vormden om tot versnelde invordering over te gaan, op een zo kort mogelijke termijn schriftelijk aan de belastingplichtige mede te delen.⁸ Het verdient aanbeveling om deze gegevens op te vragen.

VORDERINGEN TOEWIJSBAAR IN VERZETPROCEDURE

Daar de verzetprocedure gericht is tegen de tenuitvoerlegging van een dwangbevel, ligt het in de rede om een verklaring voor recht te vorderen inhoudende dat eiser zich op goede gronden verzet tegen het dwangbevel en dat de tenuitvoerlegging daarvan dientengevolge buiten effect zal zijn gesteld. Een dergelijk petitum wordt vaak als volgt geredigeerd 'mitsdien de rechtbank, zal verklaren voor recht dat eiser(es) goed opposant is tegen de tenuitvoerlegging van het door de Ontvanger uitgevaardigde dwangbevel ter zake van de naheffingsaanslag [...] en dat dit dwangbevel dientengevolge buiten effect is gesteld'.

Indien de Ontvanger op grond van het dwangbevel beslagen heeft gelegd, dient tevens om opheffing daarvan verzocht te worden. In het verlengde daarvan ligt besloten dat in voorkomende gevallen tevens terugbetaling van gelden die de Ontvanger op grond van het dwangbevel onder zich heeft gekregen dient te worden geëist.

Omdat toewijzing van het verzet in de regel impliceert dat de Ontvanger onrechtmatig heeft gehandeld, wordt in de regel ook vergoeding van alle door het onrechtmatig handelen veroorzaakte, reeds belopen en nog te belopen schade geëist, alsmede de daarover reeds belopen en nog te belopen wettelijke rente.

In beginsel betekent toewijzing van het verzet niet dat er ter zake van de aan het dwangbevel ten grondslag liggende aanslag(en) geen invorderingsmaatregelen meer kunnen worden genomen. In het verzet staat immers slechts het reeds uitgevaardigde dwangbevel ter discussie. Het is niet uitgesloten dat de Ontvanger na een succesvol verzet met betrekking tot dezelfde aanslag een nieuw dwangbevel uitvaardigt en op grond daarvan (wederom) beslagen legt. Dit kan aanleiding geven tot een nieuwe verzetprocedure.

Wanneer de tenuitvoerlegging van het eerste dwangbevel niet rechtmatig was op grond van feiten of omstandigheden die zich lenen voor

herstel of die bij de tenuitvoerlegging van het eerste dwangbevel niet aanwezig waren, doch op een later tijdstip wel aanwezig kunnen zijn, stuit dit niet op principiële bezwaren. In andere gevallen kan getracht worden om een dergelijke herhaling van zetten te voorkomen door te vorderen dat de Ontvanger zich dient te onthouden van enige invorderingmaatregel ter zake van de bewuste aanslag totdat deze onherroepelijk vaststaat.

NIET-TOEWIJSBARE VORDERINGEN

De civiele rechter kan een bestuursrechtelijke beschikking als een dwangbevel niet vernietigen. Evenmin kan de civiele rechter de onderliggende aanslagen vernietigen of schorsen. Dat laatste is voorbehouden aan de Belastingkamer van het Gerechtshof.

Ter zake van de betekening van een dwangbevel worden door de belastingdeurwaarder doorgaans kosten in rekening gebracht. Deze kosten zijn gerelateerd aan de hoogte van de aanslagen waarop zij betrekking hebben en kunnen oplopen tot € 6.807.

Betekeningskosten kunnen in beginsel niet worden teruggevorderd in een verzetprocedure. Tegen het belopen van deze kosten kan evenwel bij de Ontvanger administratief beroep of bezwaar worden ingesteld.⁹ Daarbij is van belang dat de beschikking waarbij de kosten in rekening worden gebracht niet altijd als zodanig herkenbaar is. De beschikking is vaak vervat in het dwangbevel en behelst dan slechts één zin: 'De kosten van deze akte zijn: € ...' In sommige gevallen wordt bij deze zin door middel van een pijl verwezen naar de achterzijde van het dwangbevel waar een rechtsmiddelverwijzing is weergegeven.

PROCEDURELE ASPECTEN

Schorsende werking

Een eventuele afwijzing van het verzet in eerste aanleg ontnemt de schorsende werking aan het verzet niet.¹⁰ Het verzet is pas uitgewerkt op het moment dat het afwijzende vonnis in kracht van gewijsde gaat.

Indien de Ontvanger niet wenst dat de executie van het dwangbevel gedurende lange tijd wordt geschorst, dient hij dan ook in reconventie of middels een separaat kort geding opheffing van de schorsende werking van het verzet te vorderen.¹¹ De Hoge Raad heeft dienangaande overwogen dat er slechts ruimte is

om de schorsende werking van het verzet te doorbreken indien het beroep van de belasting-schuldige op de schorsende werking zou leiden tot misbruik van diens bevoegdheid. Hiervan kan sprake zijn indien het verzet is gebaseerd op gronden die bij voorbaat kansloos moeten worden geacht. Misbruik kan ook worden aangenomen in het geval dat het belang van de belastingsschuldige bij het schorsen van de executie onevenredig is aan het belang van de Ontvanger bij voortgang van de executie, terwijl de belastingsschuldige deze onevenredigheid kent of behoort te kennen.¹²

Naar mijn mening vormt de terughoudendheid die bij een doorbreking van de schorsende werking in acht genomen dient te worden, een evenwicht met het recht van parate executie van de Ontvanger. Zo is het door de wetgever ook bedoeld.

Samenloop voorlopige voorziening

Sinds de aanpassing van het fiscale procesrecht aan hoofdstuk 8 van de Awb is het ook in fiscale zaken mogelijk een voorlopige voorziening te vorderen. Eén van de mogelijkheden die de voorlopige voorzieningenrechter heeft, is het schorsen van het gewraakte besluit. Indien de rechter daartoe besluit, is het de Ontvanger naar mijn mening gedurende de schorsing niet toegestaan om terzake de aanslag invorderingsmaatregelen te nemen.

Ik wijs in dit verband op de bijzondere procedureregel als bedoeld in art. 27h AWR. De (fiscale) voorlopige voorzieningenrechter kan slechts direct in de zaak zelf voorzien (kortsluiting) indien partijen daarvoor toestemming hebben gegeven.

Indien de rechter in zo'n geval ertoe overgaat

...begrijp eerlijk gezegd niet waar u zich zo druk om maakt: we hebben uw spullen slechts voorlopig verkocht...

de aanslag geheel te vernietigen of te verminderen tot nihil, dan betekent dat tevens dat alle op grond van die aanslag verrichte invorderingsmaatregelen onrechtmatig zijn en ongedaan dienen te worden gemaakt. Hoewel uit het voorgaande blijkt dat de beslissingen van de fiscale voorlopige voorzieningenrechter invloed kan uitoefenen op de invordering, brengt dat naar mijn mening niet met zich mee dat de voorlopige voorzieningenrechter daarmee bevoegd zou zijn om te oordelen over invorderingsgeschillen. Aangezien tegen het uitvaardigen van een dwangbevel geen administratieve rechtsgang openstaat, zou een andere opvatting zich ook niet verhouden met het connexiteitsvereiste.

Kort geding

Een verzetprocedure kan veel tijd vergen. Indien de Ontvanger voor het entameren van de verzetprocedure reeds beslagen heeft gelegd, heeft de verzetprocedure naast het voorkomen van nieuwe executie maatregelen veelal tevens het ongedaan maken van de reeds gelegde beslagen ten doel. In de literatuur onderbelicht maar naar mijn ervaring wel dienstig in de

praktijk kan er in dergelijke gevallen voor worden gekozen om het verzet door middel van een kort geding aanhangig te maken.¹³

Op deze wijze kunnen reeds gelegde beslagen snel worden opgeheven indien de vordering wordt toegewezen terwijl afwijzing van de vordering in eerste (kort geding) aanleg niet meebrengt dat de schorsende werking van het verzet komt te vervallen. Bovendien is van belang dat het oordeel van de (civiele) voorzieningenrechter slechts een voorlopig oordeel omtrent de rechtsverhouding van partijen betreft en derhalve geen gezag van gewijsde heeft. Het is dan ook mogelijk om na afwijzing van het verzet in hoogste kortgeding-instansie, het verzet aanhangig te maken in een bodemprocedure.

ADEMPAUZE

De Ontvanger van de Belastingdienst kan dus op eenvoudige wijze zonder gerechtelijke tussenkomst executoriale beslagen leggen. In de praktijk wordt de Ontvanger bij dergelijke dwangmaatregelen te weinig tegenspel geboden. De belastingsschuldige heeft voor het bieden van dergelijk tegenspel een machtig wapen in handen – te weten het instellen van verzet – om zich te verweren tegen onrechtmatig handelen van de Ontvanger.

Door het instellen van verzet en het daaraan verbonden gevolg dat de executie van rechtswege wordt geschorst, wordt een adempauze gecreëerd. De advocaat kan hiervan gebruikmaken door hetzij door middel van overleg met de ontvanger de zaak tot een goed einde te brengen dan wel de tijd te gebruiken om het dossier ten volle te bestuderen en aan de hand daarvan de verdere marsroute uit te zetten.

NOTEN

1 Dhr. Sijbers werkt bij AKD Prinsen Van Wijmen.
2 De Hoge Raad heeft in haar arrest van 31 januari 2003 (FUTD 2003-0324) overwogen dat niet-ontvankelijkheid volgt indien de Staat der Nederlanden wordt gedagvaard. Zie voor een overzicht van de (oudere) rechtspraak de aantekening bij V-N 1995/3333-22.
3 In de procedure waarin de rechtbank Rotterdam op 14 december 2000 een tussenvonnissen wees (V-N 2001/12.35) zal deze kwestie wellicht worden beantwoord.
4 HR 11 oktober 1985, NJ 1986, 322; HR 28 maart 1990, BNB 1990/194; HR 25 april 1990, BNB 1990/199.
5 Hoge Raad 11 november 1999, NJ 2000, 49 en met name de annotatie van prof. mr. J.W. Zwemmer.

6 Zie in dat verband art. 25, §1, lid 4 en art. 25, §1, lid 20 van de Leidraad.
7 Hof Amsterdam 31 oktober 1985, NJ 1986, 786; Rb. Amsterdam 4 juli 1985, KG 1985, 212; Hof Den Bosch 20 oktober 1985, NJ 1986, 77.
8 Zie in dat verband art. 10, §1, lid 3 Leidraad.
9 Na afwijzing staat ex art. 7 Kostenwet invordering rijksbelastingen beroep bij de belastingkamer van het Gerechtshof open.
10 Zie in dat verband het vonnis van 31 juli 1998 door de rechtbank te 's-Hertogenbosch (VN 1999, 4.26) en het vonnis van de Rechtbank te Rotterdam d.d. 20 juli 2000 (VN 2000, 50.26).

11 Op vragen van mevrouw B.M. de Vries tijdens het overleg op 2 april 1998 over de evaluatie van de Invorderingswet 1990 (Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 600 IXB, nr. 22) antwoordde de staatssecretaris 'dat tijdens de behandeling van de Invorderingswet 1990 op verzoek van de Kamer erin is opgenomen dat bij verzet de invordering wordt geschorst totdat het verzet is afgewerkt. In de weinige gevallen waarin hiervan misbruik wordt gemaakt, wordt in reconventie een verzoek tot het opheffen van de schorsende werking gedaan of wordt een kort geding aangespannen (...)'.
12 HR 7 oktober 1994 (VN 1994, 3364) en HR 21 mei 1999 (NJ 1999, 507).
13 Voorbeeld van een verzetprocedure in kort geding betreft HR 19 oktober 2001 (V-N 2001/56.29) in deze procedure werd tevens ongedaanmaking van executie maatregelen gevorderd.

Geen 9,75% maar 9,85% voor eerste halfjaar 2003

Verwarring over wettelijke handelsrente

Joanna Jonker Roelants

Professional Support Lawyer

Litigation Allen & Overy

Op 1 december 2002 zijn in werking getreden de art. 6:119a en 6:120 lid 2 BW¹ inzake de wettelijke handelsrente. Dit zijn de uitvoeringsbepalingen bij EG Richtlijn 2000/35, betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties² (‘de Richtlijn’).

De wettelijke handelsrente is op dit moment 9,85%. Dit volgt uit een goed begrip van de term ‘herfinancieringsrente’ van de Europese Centrale Bank, waaraan de wettelijke rente is gekoppeld. De ‘herfinancieringsrente’ van art. 6:120 lid 2 BW verwijst niet naar de voor basisherfinancieringstransacties geldende minimumbiedrente maar naar de marginale toewijzingsrente. Dit wordt hierna toegelicht.

‘HERFINANCIERINGSRECHTE’

ONZORGVULDIGE TERM

Hoe moet de wettelijke handelsrente worden berekend? Art. 6:120 lid 2 BW bepaalt: ‘De wettelijke rente van art. 6:119a BW is gelijk aan de herfinancieringsrente die door de Europese Centrale Bank is vastgesteld voor haar meest recente basisherfinancieringstransactie die heeft plaatsgevonden voor de eerste kalenderdag van het betreffende halfjaar, vermeerderd met zeven procentpunten. Wettelijke rente die loopt op de eerste dag van het betreffende halfjaar, wordt met ingang van dat tijdstip volgens de nieuwe rentevoet berekend gedurende een halfjaar.’

De formulering van art. 6:120 lid 2 BW vindt zijn grondslag in art. 3 van de Richtlijn. Daarin is bepaald dat ‘de lidstaten ervoor zorgen dat (...) “de wettelijke interestvoet” die door de schuldenaar moet worden betaald, de interestvoet is die door de Europese Centrale Bank wordt gehanteerd voor haar meest

In *Advocatenblad* 2003-6 schreef H.C. Grootveld over de nieuwe wettelijke bepalingen inzake de handelsrente. De exacte berekening van deze rente blijkt nogal complex – is die in het eerste halfjaar van 2003 nu 9,75%, zoals meestal wordt gedacht, of 9,85%? Jonker Roelants denkt het laatste, en ze legt haarfijn uit waarom. Een goed begrip van de term ‘herfinancieringsrente’ van de Europese Centrale Bank blijkt essentieel.

recente basisherfinancieringstransactie vóór de eerste kalenderdag van het betreffende halfjaar (“de referentie-interestvoet”) vermeerderd met ten minste zeven procentpunten.’

Het verschil tussen beide formuleringen is dat in de wet wordt gesproken van ‘herfinancieringsrente’ die is ‘vastgesteld’ en in de Richtlijn van ‘interestvoet’ die wordt ‘gehanteerd’ voor basisherfinancieringstransacties. Met beide wordt hetzelfde bedoeld, maar het is ongelukkig dat de wetgever voor de term ‘herfinancieringsrente’ heeft gekozen. Deze term suggereert ten onrechte dat er in het geval van basisherfinancieringen altijd sprake is van één vaste rente.

BASISHERFINANCIERINGSTRANSACTIES MET VASTE EN VARIABELE RENTE

Uit art. 6:120 lid 2 BW volgt dat de wettelijke handelsrente de optelsom is van de interestvoet van de laatste basisherfinancieringstransactie van de Europese Centrale Bank (‘ECB’) die is uitgevoerd vóór 1 januari respectievelijk 1 juli van elk jaar (dus de laatste transactie van december en juni van elk jaar), en zeven procentpunten. Deze zeven procentpunten (het minimum dat de Richtlijn aan de lidstaten toestaat) staan dus wettelijk vast; de tweede component, de ECB-rente, dient daarentegen elk halfjaar opnieuw te worden bepaald.

Wat is de ECB-rente voor basisherfinancieringstransacties nu precies? Basisherfinancieringstransacties vormen de belangrijkste openmarkttransacties van het eurosysteem en bestaan uit reguliere liquiditeitsverschaffende transacties van de ECB (gedecentraliseerd uitgevoerd door de nationale centrale banken) met de kredietinstellingen.³ Basisherfinancieringstransacties worden elke week uitgevoerd volgens een door het eurosysteem gepubliceerde indicatieve kalender⁴ en hebben doorgaans een looptijd van twee weken.⁵ Tot 28 juni 2000 werden deze basisherfinancieringstransacties uitgevoerd als tenders met een vaste rente, waarbij de rentevoet tevoren door de ECB werd vastgesteld en deelnemende kredietinstellingen inschreven voor het bedrag waarvoor zij tegen die vaste rentevoet de transactie wensten aan te gaan. Op 8 juni 2000 heeft de ECB echter besloten met ingang van 28 juni 2000 op variabele rentetenders over te gaan.⁶

Bij een variabele rentetender schrijven kredietinstellingen in op de wekelijkse tender van de ECB door niet alleen het bedrag waarvoor zij de transactie wensen aan te gaan maar ook de rentevoet waartegen zij de transactie wensen aan te gaan, op te geven. De door een kredietinstelling geboden rente is afhankelijk van verschillende factoren, zoals inschatting van de totale door de markt benodigde liqui-

De wetgever heeft ongelukkigerwijze voor de term ‘herfinancieringsrente’ gekozen, die ten onrechte suggereert dat er bij basisherfinancieringen sprake is van één vaste rente

diteit, de eigen positie en de verwachtingen omtrent de ontwikkeling van de geldmarktrente in de komende periode.

MINIMUMBIEDRENTE NIET GELIJK AAN MARGINALE TOEWIJZINGSRENTE

Sinds de invoering van tenders met variabele rente per 28 juni 2000, gelden twee rentebegrippen. De ene rente wordt van tevoren vastgesteld door de ECB, de andere ontstaat door marktwerking. De eerste is de minimumbiedrente of minimale inschrijvingsrente, de tweede de marginale (toewijzings)rente. Voorafgaand aan elke variabele rentetender stelt de ECB de minimumbiedrente vast, zijnde de laagste rentevoet waarvoor kredietinstellingen inschrijvingen mogen doen. De inschrijvingen tegen een rentevoet die hoger is dan of gelijk is aan de minimumbiedrente worden gerangschikt in aflopende volgorde van rentevoeten. Inschrijvingen met de hoogste rentevoet worden allereerst toegewezen, gevolgd door die met de naast lagere rentevoet enzovoort, totdat het totale bedrag aan te verschaffen liquiditeiten is bereikt.⁷

De laagste rentevoet waartegen een bedrag door de ECB wordt toegewezen (en waarbij het totale beschikbare bedrag aan liquiditeit

wordt uitgeput), heet de marginale rentevoet.⁸ In het Engels: 'marginal interest rate', in het Frans: 'taux d'intérêt marginal'. Deze marginale rente (de Nederlandsche Bank spreekt, preciezer, van marginale toewijzingsrente) kan gelijk zijn aan de minimumbiedrente, maar zal ook vaak hoger liggen, bijvoorbeeld als het ieders verwachting is dat de geldmarktrente gaat stijgen.

Een gesimplificeerd voorbeeld ter illustratie. De totale door de ECB uit te geven liquiditeit is € 100 miljard. De vastgestelde minimumbiedrente is 2,75%. Bank A doet een bod voor € 50 miljard tegen 3%, bank B een bod voor € 30 miljard tegen 2,9%, bank C een bod voor € 20 miljard tegen 2,85% en ten slotte bank D een bod voor € 10 miljard tegen 2,8%. De marginale toewijzingsrente is in dit geval 2,85%, de rente waartegen het laatste stukje beschikbare liquiditeit aan bank C is toegewezen.

MARGINALE TOEWIJZINGSRENTE IS BEPALEND

Om welk soort rente gaat het nu bij de 'herfinancieringsrente' van art. 6:120 lid 2 BW? Aangezien hierover noch in de wet, noch in de Memorie van Toelichting iets is te vinden,

moet worden teruggegrepen op Richtlijn 2000/35. Art. 2 lid 4 van de Richtlijn definieert de voor basisherfinancieringstransacties toegepaste interestvoet als 'de interestvoet die voor zulke transacties wordt toegepast in het geval van vast rentende tenders. Ingeval een basisherfinancieringstransactie wordt uitgevoerd als tender met fluctuerende rente (hetgeen, zoals gezegd, sinds 28 juni 2000 het geval is, JJR), verwijst deze rentevoet naar de uit deze tender voortvloeiende referentie-interestvoet. Dit geldt zowel voor operaties met vaste als met fluctuerende rente.'⁹

Erg verhelderend is deze formulering niet – de term 'referentie-interestvoet' is immers de algemene term van art. 3 Richtlijn – zodat het nuttig lijkt te rade te gaan bij de Engelse en Franse tekst van art. 2 lid 4. Uit deze versies van de Richtlijn blijkt duidelijk dat in het geval van tenders met variabele rente, de marginale toewijzingsrente is bedoeld. Zie bijvoorbeeld de Engelse tekst: 'For the purpose of this Directive, "interest rate applied by the European Central Bank to its main refinancing operations" means the interest rate applied to such operations in the case of fixed-rate tenders. In the event that a main refinancing operation was conducted according to a variable-rate tender procedure, this interest rate refers to the marginal interest rate which resulted from that tender. This applies both in the case of single-rate and variable-rate auctions.'

BRONNEN MARGINALE TOEWIJZINGSRENTE

Agentschap ministerie van Financiën

Waar is informatie over de hoogte van de marginale rente te vinden? In de Memorie van Toelichting wordt verwezen naar de sites van de ECB en van het Agentschap van het ministerie van Financiën.¹⁰ De site van het Agentschap is echter teleurstellend, deze bevat uitsluitend een link naar de site van de ECB.¹¹

ECB

Wat de Engelstalige site van de ECB betreft, deze geeft op de homepage – onder het kopje 'key figures' – meteen de 'minimumbidrate' voor 'refinancing operations' (op het moment van het schrijven van dit artikel 2,5%), echter

niet de 'marginal interest rate'. Hiervoor is meer spuurwerk nodig. Navraag bij de ECB leerde dat men de 'marginal rate' op hun site slechts kan vinden via de Monthly Bulletins, onder de subrubriek Publications. In het Monthly Bulletin moet men gaan naar Euro Area Statistics, Monetary Policy Statistics, en tot slot tabel 1.3.1. Ik heb begrepen dat in de toekomst de marginal rate ook op de homepage gepubliceerd zal worden. Dit zou zeker verhelderend werken.

Publicatieblad EU

Volgens mr. H.C. Grootveld is de rentevoet voor basisherfinancieringstransacties ook te vinden in het Publicatieblad van de Europese Unie.¹² Helaas blijken de cijfers in de Mededelingen van het Publicatieblad herhaaldelijk onjuist te zijn geweest. Hoewel de toelichting bij het aan het begin van elke maand gepubliceerde rentepercentage aangeeft dat in geval van een tender met variabele rente, de rentevoet verwijst naar de marginale interestvoet, wordt herhaaldelijk de hoogte van de minimumbiedrente weergegeven.¹³

FD

De marginale rente wordt in elk geval niet in *het Financieele Dagblad* gepubliceerd. Deze krant publiceert onder de rubriek 'Renten/Officiële tarieven Nederland' slechts de hoogte van de 'herfinancieringsrente', waarmee blijkens de cijfers de minimumbiedrente wordt bedoeld (zie bijvoorbeeld FD 1 april 2003, 'herfinancieringsrente' sinds 12 maart 2003; 2,5%).¹⁴ De toelichting bij 'herfinancieringsrente' spreekt ten onrechte over 'tarief', sinds de overgang op variabele rentetenders drie jaar geleden moet hier eigenlijk staan: 'minimumtarief'.

DNB

De beste uitkomst op dit moment wordt geboden door de site van De Nederlandsche Bank. Als men op de homepage 'Herfinancieringstransacties' aanklikt, vindt men de belangrijkste gegevens van de laatste herfinancieringstransacties. Achter elkaar staan de cijfers van de minimale biedrente, de marginale toewijzingsrente en de gewogen

MONETAIRE-BELEIDSTRANSACTIES VAN HET EUROSISTEEM TOEGEWEEZEN VIA TENDERS

Basis-herfinancieringstransacties¹

datum verrekening	Inschrijvingen (bedrag)	Toewijzigingen (bedrag)	Variabele-rentetenders		
			Minimale inschrijvings- rente	Marginale rentevoet ²	
2002	04-sep	124.579	76.000	3,25	3,28
	11-sep	105.528	60.000	3,25	3,27
	18-sep	116.252	84.000	3,25	3,28
	25-sep	105.130	65.000	3,25	3,28
	02-okt	125.630	80.000	3,25	3,28
	09-okt	111.824	66.000	3,25	3,27
	16-okt	106.563	76.000	3,25	3,28
	23-okt	115.642	88.000	3,25	3,29
	30-okt	101.910	57.000	3,25	3,29
	06-nov	104.397	87.000	3,25	3,25
	13-nov	85.033	51.000	3,25	3,28
	20-nov	120.351	99.000	3,25	3,27
27-nov	108.905	62.000	3,25	3,29	
04-dec	111.791	111.791	3,25	3,25	
11-dec	100.511	65.000	2,75	2,82	
18-dec	103.502	103.502	2,75	2,75	
24-dec	146.157	88.000	2,75	3,02	
31-dec	117.377	92.000	2,75	2,85	
2003	08-jan	133.781	82.000	2,75	2,83
	15-jan	120.349	79.000	2,75	2,80
	22-jan	123.705	91.000	2,75	2,80
	29-jan	114.931	83.000	2,75	2,79
	05-feb	115.836	86.000	2,75	2,78
	12-feb	100.544	75.000	2,75	2,76
	19-feb	125.104	95.000	2,75	2,77
	26-feb	110.698	83.000	2,75	2,75
04-mrt	54.090	54.090	2,75	2,75	

1 Op 8 juni 2000 heeft de ECB aangekondigd dat met ingang van de transactie die op 28 juni 2000 zou worden verrekend, de basisherfinancieringstransacties van het Eurosysteem als variabele-rentetenders zouden worden uitgevoerd. De minimale inschrijvingsrente is de minimale rente waartegen tegenpartijen inschrijvingen kunnen indienen.

2 Bij liquiditeitsverruimende (-verkrappende) transacties is de marginale rentevoet de laagste (hoogste) rente waartegen middelen worden toegewezen.

(Bron: ECB, ingekort)

gemiddelde biedrente. Voor de oudere gegevens, moet men via 'Statistieken' en 'Renten' gaan naar 'T.1.1 Rentetarieven van de Europese Centrale Bank en van de Nederlandsche Bank', vervolgens naar hokje 7. Via de website van De Nederlandsche Bank (onder ECB-publicaties) komt men overigens ook bij de Nederlandse versies van de Monthly Bulletins, waar, zoals hiervoor vermeld, de marginale rentes van het voorafgaande halfjaar in tabel 1.3.1 te vinden zijn.

Ter illustratie is bij dit artikel tabel 1.3.1 van het Maandbericht van maart 2003 afgedrukt. Uit de tabel blijkt dat de laatste transactie in 2002 is uitgevoerd op 31 december en dat bij die transactie de marginale rente

2,85% bedroeg. De minimumbiedrente was 2,75%. De gemiddeld gewogen rentevoet was 2,95%.

ZES OORZAKEN VAN VERWARRING

Samenvattend zijn er mijns inziens zes oorzaken aan te wijzen voor de verwarring over de hoogte van de wettelijke handelsrente¹⁵ en het verzuim deze te koppelen aan de marginale toewijzingsrente.

1. De tekst van art. 6:120a BW sluit niet naadloos aan op de Richtlijn en spreekt ten onrechte van 'de herfinancieringsrente'. Sinds de invoering per 28 juni 2000 van tenders met een variabele rente en een Amerikaans veilingssysteem, heeft dit

Te verwachten valt dat de wettelijke handelsrente na 1 juli aanstaande lager zal uitvallen

begrip geen duidelijke betekenis en is het ook niet in de documentatie van De Nederlandsche Bank en de ECB terug te vinden.

2. Het zou duidelijker zijn geweest als in navolging van art. 2 lid 4 van de Richtlijn ook de wetgever een onderscheid had aangebracht tussen basisherfinancieringen met vaste en met variabele rente.
3. De Nederlandse tekst van de Richtlijn wijkt af van de Engelse en Franse tekst en verwijst in art. 2 lid 4 per abuis naar het algemene begrip 'referentie-interestvoet' in plaats van 'marginale rente' of 'marginale toewijzingsrente' (marginal interest rate/taux marginal). Het zou goed zijn als de Raad een correctie zou publiceren.
4. De Memorie van Toelichting verwijst naar de (Engelstalige) site van de ECB en deze vermeldt op dit moment op de homepage

slechts de 'minimum bid rate', zodat de jurist die 'key figures' en 'refinancing operations' ziet staan, in de onjuiste veronderstelling kan worden gebracht dat in het kader van vaststelling van de wettelijke handelsrente, de minimumbiedrente voor basisherfinancieringstransacties bepalend zou zijn.

5. *Het Financieele Dagblad* gebruikt ten onrechte de term 'herfinancieringsrente', terwijl zij onder dit kopje de minimumbiedrente publiceren. Voorts staat er een onjuiste toelichting bij 'herfinancieringsrente'. De marginale toewijzingsrente wordt vooralsnog niet gepubliceerd.
6. Het *Publicatieblad* van de EG heeft sinds 28 juni 2000 bij wijze van marginale rente herhaaldelijk de hoogte van de minimumbiedrente gepubliceerd.

Nu in het kader van vaststelling van de wettelijke handelsrente niet de minimumbiedrente maar de marginale toewijzingsrente bepalend is, en de marginale toewijzingsrente van de laatste transactie vóór 1 januari 2003 (zijnde de transactie van 31 december 2002) 2,85% bedraagt, is de wettelijke handelsrente voor het eerste halfjaar 2003 9,85%.¹⁶ Dit is 2,85% hoger dan de gewone wettelijke rente.

Per 1 juli 2003 zal de rente opnieuw moeten worden vastgesteld, afhankelijk van de hoogte van de marginale toewijzingsrente van de laatste basisherfinancieringstransactie van de maand juni 2003. Aangezien de minimumbiedrente per 12 maart 2003 is verlaagd van 2,75% naar 2,5%, is te verwachten dat ook de marginale toewijzingsrente en de wettelijke handelsrente voor het komende halfjaar lager zullen uitvallen. ●

NOTEN

- 1 *Stb.* 2002, 545 en 561.
- 2 *Pb L* 200 van 8 augustus 2000.
- 3 Op basis van kredietverlening tegen onderpand dan wel door middel van een repo-transactie.
- 4 Te vinden op www.ecb.int of www.dnb.nl
- 5 Richtsnoer van de Europese Centrale Bank van 7 maart 2002 tot wijziging van Richtsnoer ECB/2000/7 betreffende monetaire beleidsinstrumenten en -procedures van het Eurosysteem, *Pb L* 185 van 15 juli 2002, p. 13.
- 6 Zie de ECB press release van 16 juni 2000, www.ecb.int, onder 'Press releases for 2000', alsmede het ECB Jaarverslag 2000, p. 66-67, te vinden via www.dnb.nl onder documentatie.
- 7 Zie noot 5, p. 25.
- 8 Zie noot 5, p. 25 en definities, p. 64.
- 9 De laatste zin van art. 2 lid 4 Richtlijn verwijst naar de mogelijke toewijzingsystemen in het geval van tenders met een variabele rente. Bij variabele rentetenders kan het Eurosysteem hetzij een op een enkelvoudige hetzij een op een meervoudige rentevoet gebaseerde toewijzingsprocedure toepassen. Bij een toewijzingsprocedure op basis van een enkelvoudige rentevoet (Nederlands veilingstelsel/single rate auction) is de rentevoet voor het toegewezen bedrag voor alle toegewezen inschrijvingen gelijk aan de marginale rentevoet (waarmee het totaal beschikbare bedrag wordt uitgeput). Bij een toewijzingsprocedure op basis van een meervoudige rentevoet (Amerikaans veilingstelsel/multiple rate auction) is de rentevoet voor elke afzonderlijke inschrijving gelijk aan de rentevoet die bij de inschrijving is opgegeven (Richtsnoer van de Europese Centrale Bank van 7 maart 2002 tot wijziging van Richtsnoer ECB/2000/7

betreffende monetaire beleidsinstrumenten en -procedures van het Eurosysteem, *Pb L* 185 van 15 juli 2002, p. 28). Op dit moment geldt het Amerikaanse veilingstelsel (zie ECB press release 16 juni 2000, noot 7).

- 10 TK 2001-2002, 28239, nr. 3, blz. 10.
- 11 'Vanaf 1 December 2002 wordt voor informatie-doelinden op deze site een link naar de herfinancieringsrente van de ECB (<http://www.ecb.int>) gepubliceerd. Dit ten behoeven van de Wet van 7 november 2002 tot uitvoering van Richtlijn 2000/35/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 29 juni 2000 betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties (*Stb.* 545)'.
12 H.C. Grootveld, 'Een paar procentpuntjes meer', *Advocatenblad* 2003-7, noot 12.
- 13 Zo ook de cijfers per 1 juli 2002 (voor het tweede halfjaar 2002) en de cijfers per 1 januari 2003 (voor het eerste halfjaar 2003). Per 1 juli 2002 vermeldt de Commissie 3,25% (*Pb* 2002, C 158/1), dit moet zijn 3,35%. Per 1 januari 2003 vermeldt de Commissie 2,75% (*Pb* 2003 C/29/1), dit moet zijn 2,85%. Ook de marginale rente per 1 januari 2002 (bepalend voor het eerste halfjaar 2002) wordt onjuist vermeld: de Commissie neemt de marginale rente van de transactie op 2 januari, 3,28% (*Pb* 2002 C/1/1), het gaat echter om de laatste transactie vóór 1 januari, te weten 28 december 2001, toen de marginale rente 3,45% bedroeg. Soms is de gepubliceerde rente zelfs niet de minimumbiedrente, bijvoorbeeld 3,4% per 1 april 2002 (*Pb* 2002 C/79/1).
- 14 De marginale beleningsrente, die wél door het FD wordt gepubliceerd, moet niet verward worden

met de marginale toewijzingsrente in basisherfinancieringstransacties. De marginale beleningsfaciliteit is een permanente faciliteit voor het verkrijgen van zeer kortlopende liquiditeiten van nationale centrale banken tegen een tevoren vastgestelde rentevoet en heeft niets met basisherfinancieringen te maken.

- 15 Mr. Grootveld is niet de enige die uitgaat van een wettelijke handelsrente van 9,75%. Ook mr. A. E. E. Verspyck Mijnsen noemt in haar art. 'Uitvoering Richtlijn 2000/35/EG betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties', *Nieuwsbrief Bedrijfsjuridische Berichten* 10 maart 2003/5, een rentevoet van 9,75%. Hetzelfde geldt voor mr. D.J. Willemars, 'Wettelijke rente handelstransacties voorlopig op 9,75%', *WPNR* 03/6526, p. 291. Mr. Willemars heeft niet de marginale rente van 31 december 2002 maar de minimumbiedrente per 6 december 2002 tot uitgangspunt genomen; niet alleen is de gekozen rente onjuist, maar ook de datum: op 6 december heeft er geen basisherfinancieringstransactie plaatsgevonden maar is er slechts een verlaging geweest van de minimumbiedrente, van 3,25% naar 2,75%. Belangrijker is dat eveneens de uitgeverij KSU in haar huidige wettelijke rente-rekenprogramma (de *Rentereken-disk*) voor de hoogte van de ECB-rente een percentage hanteert van 2,75 en mitsdien de wettelijke handelsrente voor het eerste halfjaar stelt op 9,75%.
- 16 Voor december 2002, de eerste maand na de inwerkingtreding van de artikelen 6:119a en 6:120 lid 2 BW, geldt een marginale rente van 3,35% (transactie van 26 juni 2002) en derhalve een wettelijke handelsrente van 10,35%.

Het managen van de maatschap

Deel 2: Vergaderen en besluiten

mr. C.W.M. Dullaert en
mr. H.F.M. van de Griendt

De meeste advocatenkantoren hebben een maatschapstructuur. Dit betekent dat de besluitvorming en de beleidsvorming tijdens maatschapvergaderingen worden bepaald. Ook praktijkgroep- of sectievergaderingen spelen een belangrijke rol in de organisatie. Deze vergaderingen zijn bepalend voor het goed en professioneel uitoefenen van het vak, maar ze verlopen nogal eens onprofessioneel en chaotisch. Een bron van ergernis voor menig partner.

Overleg, vergaderen en beslissen zijn bij uitstek middelen waarmee compagnons invloed kunnen uitoefenen op de gang van zaken binnen de maatschap. Dit goed doen, vereist vaardigheid en aandacht voor andere dan vakinhoudelijke zaken.

Eenieder weet dat een succesvolle vergadering valt of staat met triviale zaken als op tijd beginnen, tijdig stukken versturen, een beperkte vergaderduur enzovoort. Maar als je dat alles in acht neemt, wil dat nog niet zeggen dat een vergadering goed verloopt. Een politicoloog zou aan menig maatschapvergadering een interessante studie hebben: wat daar aan blokvorming, lobbyen, coalitievorming en soms zelfs sabotage wordt verricht, is indrukwekkend. Aan de buitenwereld mag daarvan natuurlijk niets blijken, de maatschap is immers een club van professionals, ook als zij in vergadering zijn.

De kern van het probleem is datgene wat professionals juist zo aantrekkelijk van de maatschap vinden: het gebrek aan autoriteit, men is als gelijken onder elkaar. Oftewel: er is een democratie en geen aristocratie¹. Advocaten zijn autonoom werkende en denkende mensen, met een licht allergische reactie op gezag van bovenaf. In de vergadering kan dus eenieder zeggen wat hij wil en beslissen wat hij wil. Dat is mooi als het goed werkt. Maar naarmate maatschappen groter worden en de omgeving waarin je als kantoor moet functioneren complexer wordt, wordt het belang van een goede en efficiënte maatschapvergadering groter.

Een maatschap van ongeveer 23 advocaten heeft de afgelopen jaren een spectaculaire groei doorgemaakt. Het kantoor is als eenmanskantoor gestart door de inspirerende X. In de loop der jaren zijn er meer partners bijgekomen. Per 2 jaar wordt een voorzitter uit het midden van de partners gekozen. Deze leidt de vergaderingen en bereidt een en ander voor. De vergaderingen zijn eens per maand 's avonds. Inmiddels zijn deze avonden uitgegroeid tot een bron van ellende. Niemand verheugt zich meer op de deelname aan deze vergaderingen. Ze duren veel te lang, er wordt weinig constructief gesproken en wat wordt er eigenlijk besproken?

Wat te doen? De voorzitter kan vergadertechnieken proberen na te leven, maar daarmee heeft hij de kern van het probleem niet te pakken. Het probleem is immers: hoe laat men een democratie van 23 onafhankelijke geesten functioneren, waarbij de voorzitter in feite geen enkele autoriteit heeft. Hij is een 'first among equals'², een primus inter pares.

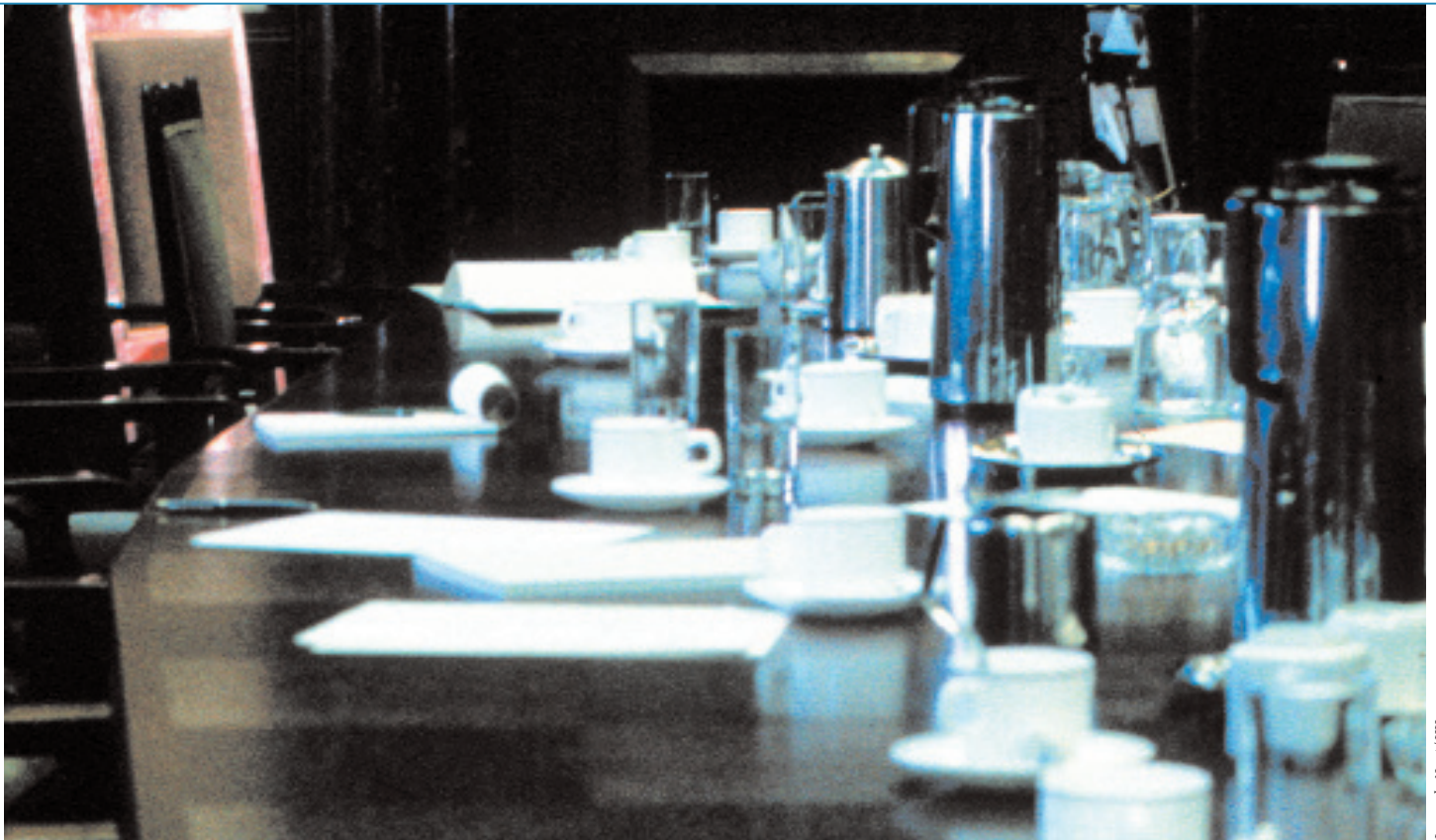
Weliswaar is hij als voorzitter aangewezen en kan hij gebruikmaken van een aantal vaardigheden om te sturen, maar wanneer de maatschapvergadering toch een Poolse landdag is, dan heeft de voorzitter het nakijken. Wij zullen hier eerst een aantal methoden bespreken om de vergadering beter te laten verlopen. Aansluitend zullen we kort enkele bestuursvormen aanstippen die het besturen van een advocatenorganisatie wellicht makkelijker kunnen maken.

EFFECTIEF VERGADEREN

De effectiviteit van een professionele organisatie valt of staat met de communicatie, en derhalve ook met vergaderen. Vergaderen is in dit verband bedoeld als gestructureerde besluitvorming. Vergaderen is een middel om beleid te bepalen en commitment van alle betrokkenen te verkrijgen. Het toepassen van vergadertechnieken leidt tot een duidelijke en heldere structuur die ervoor kan zorgen dat de vergaderingen efficiënt verlopen.

In de praktijk zijn vergadertechnieken³ wellicht bekend, maar ze worden niet altijd nageleefd. Ieder die een voorzittersrol bekleedt, weet dat de vergaderorde belangrijk is en dat hij als procesbegeleider er op moet toezien dat alles volgens de regels verloopt. Maar in de hectiek van de dag versloft dit vaak. Neem het voorbeeld van het op tijd beginnen van een vergadering. Inherent aan de werkopvatting van autonome professionals is dat zij cliënten voorrang geven. Liever een belangrijke cliënt telefonisch te woord staan, dan op tijd op een vergadering verschijnen. Bovendien wordt aan interne gelegenheden vaak minder waarde gehecht dan aan direct cliëntgerelateerde activiteiten.

Het is derhalve niet alleen belangrijk dat de voorzitter vergadertechnieken goed toepast en toeziet op de naleving daarvan, maar ook dat duidelijk is wat de spelregels van de vergadering zijn en dat alle deelnemers zich daarvan bewust zijn. Het verdient daarom de voorkeur om deze spelregels in de maatschap met elkaar op te stellen, want dan is de kans op commit-

Leo van der Noort / HH

ment het grootst. Om dit commitment (opnieuw) te verkrijgen zou een nieuwe maatschappijvoorzitter als voorwaarde kunnen stellen dat er opnieuw naar deze spelregels wordt gekeken. Probleem is voor veel maatschappijvoorzitters namelijk dat zij geacht worden leiding te geven, maar de middelen daarvoor ontberen. Zonder goede vergaderafspraken begint een maatschappijvoorzitter niets.

TYPEN VERGADERINGEN

Er kan over vergaderingen ongenoegen ontstaan doordat brainstormen, informatie-uitwisseling, onderhandelen en besluiten nemen vaak door elkaar lopen. Voorbeeld hiervan is als een deel van de advocaten aan het brainstormen is, en het andere deel het idee heeft dat er besluiten worden genomen. Er wordt dan voornamelijk in de vorm van standpunten met elkaar gediscussieerd en men volstaat met het eigen punt naar voren brengen. Gevolg kan zijn dat het niet tot besluitvorming komt, of dat een genomen besluit niet wordt nageleefd.

Een maatschap van 13 advocaten moest een relatief simpel besluit nemen over winstverdeling. Elke keer als er met elkaar over dit onderwerp werd gesproken, leidde dit tot heftige emotionele woordenwisselingen. Uiteindelijk werd een derde ingeschakeld om de

maatschap te helpen de beslissing te nemen. Het eerste wat opviel was dat er niet of nauwelijks naar elkaar werd geluisterd, omdat men het idee had anders iets weg te geven. Pas toen expliciet werd gezegd dat het primaire doel van de bijeenkomst was het uitwisselen van informatie en dat pas in een volgende bijeenkomst een besluit zou worden genomen, ontstond er rust. Alle 13 maten werden in de gelegenheid gesteld, zonder interrupties, hun mening naar voren te brengen. Hieruit bleek dat de verschillen helemaal niet zo groot waren als ze in eerste instantie leken. De tweede vergadering werd er vrijwel moeiteloos een besluit genomen.

Het is van belang onderscheid te maken tussen de verschillende doelen die een vergadering kan hebben. In hoofdlijnen zijn dat informatie-uitwisseling, brainstormen, en besluiten nemen. Deze onderwerpen kunnen uiteraard wel in één vergadering aan de orde komen, maar belangrijk is dat het eenieder helder is wat men met welk onderwerp aan het doen is. Men dient derhalve tevoren vast te stellen wat het doel is van (alle delen van) de vergadering en dat ook aan alle betrokken advocaten te laten weten, zodat zij zich kunnen voorbereiden.

Vergaderingen hebben ook een belangrijk interpersoonlijk doel. Zij dragen bij aan het

gemeenschappelijk gevoel en de onderlinge relatie. Hoe groter het advocatenkantoor, hoe minder regelmatig men elkaar treft. Een gemeenschappelijk kantoorgevoel wordt dan ook minder automatisch opgebouwd. Regelmatig vergaderen zorgt ervoor dat de autonome advocaten bij elkaar worden gehouden. Daarnaast blijft het belangrijk om naast de vergaderingen sociale activiteiten te organiseren voor de maatschap en in kantoorverband. Het positieve gevoel dat daarmee kan worden gecreëerd, kan ertoe bijdragen dat er in vergaderingen wat soepeler met elkaar kan worden omgegaan.

Een valkuil die men in de praktijk vaak ziet, is dat professionele organisaties doorschieten in het vergaderen en er een heuse vergadercultuur ontstaat met allerlei commissies en subcommissies. Het spreekt voor zich dat dit kostbaar is. Dat zit niet alleen in de indirecte uren die niet productief gemaakt worden, maar ook in het ongenoegen van de (maatschap)leden over niet-transparante, onduidelijke en trage besluitvorming. Het is derhalve belangrijk het aantal en soort vergaderingen beperkt te houden.

DE ROL VAN DE VOORZITTER⁴

De voorzitter van de vergadering speelt een belangrijke rol. Hij leidt de bespreking, is de

spelverdeler en de geeft de samenvatting. Zijn mening is in de besluitvormingsfase niet primair relevant, omdat hij zijn kans heeft gehad in de voorbereidingsfase. Tijdens de vergadering komen de leden van de maatschap aan bod. De voorzitter zorgt ervoor dat iedere compagnon in redelijke mate aan bod komt en is de bindende figuur in de vergadering. Hij is niet de baas en relateert zijn eigen machtspositie. Humor is daarbij een belangrijk instrument.⁵ Zijn enige machtsmiddel is het bepalen van de orde.

De voorzitter dient niet alleen de inhoud, maar ook de manier van vergaderen nauwlettend te volgen. Daarom is het belangrijk dat hij niet te veel in de inhoud getrokken wordt. Hij dient zich onder andere bezig te houden met vragen als: hoe ga je om met drammers, tijdrekkers, zwijgers, demonstranten, hoe hou je ieder in de boot, hoe ga je om met dubbele agenda's? Hoe bescherm je de partners tegen agressiviteit van andere partners? Hiervoor is nodig dat de voorzitter over een goed ontwikkelde empathie beschikt. Door zich in te leven in anderen krijgt hij een beeld van wat er speelt, waar is men bang voor, waar zit de zorg?⁶ Vervolgens kan hij actie ondernemen. Die actie ziet niet alleen op het bewaken van de orde en het benoemen van datgene wat hij in proces ziet, maar kan ook inhouden dat hij het gesprek aangaat met de ontregelaars en/of slachtoffers buiten de vergadering om. De voorzitter expliciteert de belangen, hij dient te voorkomen dat men elkaar met feiten of gebeurtenissen uit de dagelijkse beroepspraktijk te lijf gaat.⁷

De voorzitter dient zich bewust te zijn van zijn voorbeeldfunctie. Belangrijk element van het leiden van een professionele organisatie is voorbeeldgedrag. De voorzitter houdt derhalve als geen ander het doel voor ogen, en houdt zich aan de gemaakte afspraken. Dit maakt het mogelijk dat hij ook de anderen aan de gemaakte afspraken kan houden. Voor iedere nieuwe (maatschap)voorzitter zou *Professionals & Leidinggeven* van David Maister⁸ verplichte literatuur moeten zijn. In dit boek staat glashelder beschreven waarom juist de positie van de voorzitter in een groep van gelijkwaardige maten zo moeilijk is.

HET BEREIKEN VAN CONSENSUS

Iedere bestuurder van een advocatenkantoor weet uit de praktijk dat het bereiken van consensus in een professionele organisatie geen eenvoudige aangelegenheid is. Zeker niet in een omgeving waarin overeenstemming moet worden bereikt tussen partners die verschillende meningen hebben, en die de voorzitter in zijn rol hebben aangesteld. Het bereiken van consensus is zelfs nog moeilijker als de organisatie te maken krijgt met serieuze uitdagingen, zoals slechte marktomstandigheden.⁹

Bij veel maatschappen vindt het bereiken van consensus nogal eens plaats in de wandelgangen buiten de vergaderingen om. Dit kan zowel voor- als nadelen hebben. Soms is het nodig om informeel draagvlak te krijgen voor belangrijke beslissingen. Maar men moet ervoor waken dat het hele besluitvormingsproces bij de 'de koffieautomaat' plaatsvindt. De maatschapvoorzitter moet proberen de vergadering daadwerkelijk een platform voor besluitvorming te laten zijn.

De maatschap besluit na een moeizaam overleg dat de norm voor declarabele uren verhoogd moet worden van 1200 naar 1400 uur. Met name de 'jonge generatie advocaten' heeft hier sterk voor gelobbyd. Een paar weken na de vergadering blijken een aantal seniorpartners zich toch niet in deze beslissing te kunnen vinden. Zij krijgen de (vrij nieuwe) maatschapvoorzitter zo ver het punt opnieuw op de agenda te plaatsen van de volgende vergadering. Een aantal jongere partners zijn dan niet aanwezig, met een - krappe - meerderheid, wordt het vorige besluit weer teruggedraaid.

Als er een besluit genomen wordt is het van belang dat alle deelnemers eenzelfde beeld hebben van het genomen besluit. Besluiten op basis van een presentatie met sheets, ter vergadering gepresenteerd zijn zelden een lang leven beschoren. Pas buiten komt iedereen bij zinnen en begint zijn eigen interpretatie aan het besluit te geven. In die gevallen is het derhalve belangrijk dat de voorzitter het besluit expliciteert; zijn samenvatting vormt dan de beslissing.

Helaas is het niet zo dat door het consequent toepassen van vergadertechnieken en andere methodes automatisch consensus wordt bereikt. Ook de persoonlijke kwaliteiten en eigenschappen van de voorzitter en de medecompagnons is belangrijk voor het verkrijgen hiervan. In een van de volgende afleveringen zullen wij hier op

ingaan. In het kader van dit artikel volstaat de opmerking dat vergadertechnieken het bereiken van consensus slechts gemakkelijker kunnen maken.

BESTUURSVORMEN

Door de groei van kantoren en de druk vanuit de omgeving, volstaat de klassieke maatschapstructuur voor de aansturing van een advocatenkantoor soms niet meer. Iets anders gezegd; voor grotere kantoren (meer dan 15 advocaten) is de besluitvorming in een maatschapvergadering vaak onwerkbaar geworden.

Veel grotere kantoren hebben daarom gekozen voor een andere bestuursvorm, of zijn naar een andere vorm op zoek. Uit Maister kozen wij de volgende alternatieven¹⁰:

- a. een gekozen raad van bestuur wiens functie het onder meer is om beleidskwesties te bespreken en op te lossen;
- b. een managing partner die een groot deel van zijn tijd besteedt aan deze bestuursfunctie;
- c. een operationeel manager op hoog niveau die fungeert als rechterhand van de managing partner (bijvoorbeeld een kantoordirecteur, financieel directeur of controller), om hem administratieve en analytische taken uit handen te nemen;
- d. een directieraad, gevormd uit de voorzitters van secties of praktijkgroepen en eventuele vestigingsleiders, die dienst doen als het managementteam onder leiding van de managing partner.

Bij kleinere maatschappen ziet men vaak dat er een voorzitter van de maatschap wordt benoemd en een secretaris die tezamen het dagelijks bestuur vormen.

Wil men de efficiëntie van het besturen van een advocatenkantoor vergroten, dan is het goed de bestuursvorm onder de loep te nemen en wellicht voor een andere vorm te kiezen. Voor de discussie die hierover binnen een maatschap gevoerd kan worden, zou men de inschakeling van een technisch voorzitter kunnen overwegen. Het is tenslotte geen makkelijke discussie, en eenieder heeft er belang bij om aan de discussie te kunnen deelnemen. Ook de bestaande maatschapvoorzitter wil misschien zijn stem laten horen.

NOTEN

- 1 Maister, *Management van professionele organisaties*, (ISBN 90 5261 271 4), pag. 326-327.
- 2 McKenna & Maister, *Professionals & Leidinggeven*, (ISBN 90 5261 429 6), inleiding pag. 1 e.v.
- 3 Zie checklist, ontleend aan syllabus 'vergaderen' van drs. G.E.L.M. Worm van *Leergang Medisch Management* 2003.
- 4 Voorzitters en degenen die weten dat zij binnenkort een voorzittersfunctie krijgen kunnen zich goed voorbereiden door wellicht een cursus te volgen op het gebied van vergadertechnieken. Ook mediationopleidingen zijn uitermate geschikt als voorbereiding op een voorzittersrol binnen een advocatenkantoor. Speciale vermelding verdient de opleiding aan de Harvard Business School 'Leading Professional Services Firms'. Enkele bestuursleden van Nederlandse advocatenkantoren volgden die opleiding reeds.
- 5 *The New Leaders*, Daniel Goleman, ISBN 07 5153 381 5, blz. 17 e.v.
- 6 Zie voorbeeld in het vorige artikel in deze reeks (het managen van de maatschap) over een maatschap waarvan een aantal partners het gemeenschappelijk gevoel kwijt was geraakt omdat er in hun ogen in vergaderingen te veel nadruk lag op de zakelijke aspecten.
- 7 Ontleend aan syllabus 'vergaderen' van drs. G.E.L.M. Worm van *Leergang Medisch Management* 2003.
- 8 McKenna & Maister, *Professionals & Leidinggeven*, (ISBN 90 5261 429 6).
- 9 Jay W. Lorsch, Thomas J. Thierney, *Aligning the stars, How to succeed when professionals drive results*, pag. 174-175.
- 10 Maister, *Management van professionele organisaties*, pagina 330-331, zie ook Jay W. Lorsch, Thomas J. Thierney, *Aligning the stars, How to succeed when professionals drive results*, pag. 174 e.v.

(advertentie)

P A L T H E
O B E R M A N
advocaten

Palthe Oberman Advocaten
Wetaringschans 79
1017 RX Amsterdam
T 020 344 61 10
F 020 344 61 11
E palthe@paltheoberman.nl

Palthe Oberman Advocaten is een jong commercieel kantoor gespecialiseerd in het arbeidsrecht. Het kantoor richt zich op de dienstverlening aan binnen- en buitenlandse ondernemingen, NGO's, directeuren en managers. Kwalitatief hoogwaardige dienstverlening in een informele sfeer staat daarbij centraal.

Palthe Oberman is gevestigd in het centrum van Amsterdam en bestaat op dit moment uit vijf advocaten en een juridisch medewerker. In verband met de sterke groei van de praktijk zoekt het kantoor naar

advocaten met 2-4 jaar ervaring in het arbeidsrecht

Schriftelijke sollicitaties vergezeld van een curriculum vitae, bij voorkeur met pasfoto, dienen binnen twee weken te worden gericht aan mr A.J. van Wulfften Palthe-Scholten. Desgewenst zal zij telefonisch nadere informatie over het kantoor kunnen verschaffen.

Vluchtelingenadvocaat in Servië anno 2003

Justus Candido¹

Voormalig Joegoslavië is bijna geheel uit het nieuws verdwenen, terwijl de grote aantallen vluchtelingen in onder meer Servië de ontwikkeling naar democratie bemoeilijken. De Nederlandse organisatie International Alliances verschaft juridische bijstand aan de vluchtelingen: ze regelt documenten die nodig zijn voor een dubbele nationaliteit en start procedures voor pensioen, bankrekening en huisuitzetting van 'tijdelijke bewoners'.

Foto's: Jeroen Swolfs

Als de vluchtelingen de benodigde documenten hebben, kunnen ze procederen om bijvoorbeeld hun huis of bankrekening terug te vorderen

In de Statenunie Servië en Montenegro bevinden zich op dit moment nog ruim een half miljoen vluchtelingen uit Kroatië en Bosnië en ‘interne’ vluchtelingen uit Kosovo. Dit drukt zwaar op een bevolking van ruim 10 miljoen inwoners. De meest kwetsbaren, een groep van ongeveer 25.000 vluchtelingen, leven in zogenaamde ‘collective centers’, leegstaande hotels of barakken die bedoeld waren als tijdelijke opvang. De meesten van hen leven hier al sinds 1995. De Nederlandse Stichting International Alliances (AI, zie kader) regelt samen met de lokale organisatie Humanitarian Centre for Tolerance and Peace (HCIT) te Novi Sad, Servië, dat advocaten en psychologen dagelijks deze centra en steden met veel vluchtelingen bezoeken.

NOVA PAZOVA

Manoevrerend tussen alle gaten in de weg vergezellen we advocate Radmila Padečanin (28), psycholoog Zoran Todorovski (38) en ‘field officer’ Radmilo Ratković (51) op weg naar Nova Pazova. Grauwe, vervallen barakken doemen op, afgescheiden door onverharde stoffige paden. Een maand geleden, toen een laag ijs van 20 centimeter begon te smelten, moet het allemaal modder zijn geweest. In dit ‘collective center’ wonen ongeveer 300 vluchtelingen, waarvan het overgrote deel uit Kroatië afkomstig is.

In het kleine, sober ingerichte kantoortje begint een vrouw direct haar probleem voor te leggen, terwijl een andere vrouw en een man meeluisteren. De vrouwen zijn gekleed zoals je dat verwacht in Zuidoost-Europa: hoofddoekje, wollen trui met daarop mouwloos wollen vest, wijde rok over de knieën, maillot plus dikke sokken en pantoffels annex klompen.

Radmila legt uit dat deze vrouw uit Knin,

Kroatië, afkomstig is. Ze wil terugkeren naar haar geboorteplaats, maar heeft geen documenten. In Knin staat ze niet in de boeken geregistreerd, waarschijnlijk omdat deze verbrand zijn tijdens de oorlog. Normaal gesproken had ze via het Kroatische consulaat in Subotica een procedure moeten starten. Dit is voor haar praktisch bijna onmogelijk, en het zou tevens een jaar duren. In de tussentijd kan ze niet naar Kroatië, waar ze de herbouw van haar huis moet regelen. Verder heeft ze op dit moment geen toegang tot haar bankrekening in Kroatië en heeft haar man problemen met het verkrijgen van zijn pensioen. Ook hij heeft geen papieren en staat niet geregistreerd. Daarom regelt Radmila een paralegal in Knin, die op korte termijn de gewenste documenten voor haar zal regelen.

GEVLUCHT

Op het kantoor van HCIT in Novi Sad, vertelt directeur Ratko Bubalo (50) waarom het werk van de advocaten en psychologen zo belangrijk is. Hijzelf is ook gevlucht uit Kroatië, zoals de meeste advocaten van HCIT. In 1990 kwam Tudjman aan de macht in Kroatië. Om de internationale gemeenschap te tonen dat hij niet louter nationalistische beweegredenen had, vroeg hij Bubalo, een Servische Kroaat, zitting te nemen in zijn kabinet. Bubalo, destijds ‘chief of cabinet’ van čuvar (de voorganger van Tudjman) en later secretaris van het parlement van het onafhankelijke Kroatië, bedankte voor de eer, maar merkte meteen dat hij en zijn familie uitgerangeerd waren in Zagreb. De situatie werd steeds bedreigender, tot Bubalo in 1994 besloot naar Novi Sad te vluchten.

Volgens Bubalo zijn de vluchtelingen zonder juridische randvoorwaarden niet in staat de volgende, essentiële stap te zetten: integreren of terugkeren. Zij blijven dan in de eerste fase hangen, die volgens Bubalo al veel te lang heeft geduurd: ongeveer zeven jaar. Al die tijd gebeurde er niets en leefden

vluchtelingen in erbarmelijke omstandigheden. ‘Indien regeringen geen economische vooruitgang kunnen laten zien’, zegt hij, ‘ontstaat er een voedingsbodem voor irrationele argumenten. In een dergelijk klimaat kan nationalisme herleven.’

DUBBELE NATIONALITEIT

Door het regelen van documenten (uittreksels van geboorteregisters, bewijzen van burgerschap, pensioendocumenten, reisdocumenten) kunnen mensen actie ondernemen: een procedure initiëren om bijvoorbeeld hun huis, pensioen of bankrekening terug te vorderen of simpelweg de grens oversteken.

De aanvragen voor documenten en zaken worden door de advocaten in Servië gedaan. Deze worden op het kantoor in Novi Sad geanalyseerd en via IA uitgezet bij een advocatennetwerk in Kroatië. Voor de meeste vluchtelingen is het nagenoeg onmogelijk om dit zelf te regelen; zij hebben bovendien daarvoor het geld niet. Nadat de documenten zijn geregeld of de zaken zijn gevoerd, worden deze weer teruggezonden naar Novi Sad, waarna de advocaten deze weer uitzetten in de verschillende *collective centers*.

Een van de successen van het juridische programma is het realiseren van de mogelijkheid van een dubbele nationaliteit in voormalig Joegoslavië. Was een vluchteling uit Kroatië die nu in Servië verbleef Kroaat of Joegoslaaf (Serviër)? De keuze had ellendige gevolgen, want als hij koos voor de Kroatische nationaliteit stond dat integratie in Servië in de weg en als hij opteede voor de Joegoslavische (Servische) nationaliteit kon hij niet langer aanspraak maken op de rechten die hij in het verleden in Kroatië had opgebouwd.

PENSIOEN

In het voormalige Joegoslavië had iemand die vijftien jaar had gewerkt, recht op een pensioen vanaf zijn 65ste levensjaar. Na het uiteenvallen van Joegoslavië gold deze regel voor zowel Servië als Kroatië, met de kanttekening dat deze 15 jaar wel in Servië of Kroatië doorgebracht moesten zijn. Iemand met 12 jaar arbeidsverleden in Kroatië en 14 jaar in Servië had onder de oude regeling wel recht op pensioen vanaf zijn 65ste, maar in

1 Justus Candido was tot 1 februari 2003 advocaat en is thans werkzaam voor International Alliances te Novi Sad.

INTERNATIONAL ALLIANCES

Met de start van het grensoverschrijdende programma van IA in 2000 (zie ook *Advocatenblad* 2000-17) werd het oplossen van juridische en administratieve problemen van vluchtelingen in het vooruitzicht gesteld. Het programma wordt gefinancierd door het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het IA is inmiddels ook begonnen aan het Confidence Building Programme in Bosnië-Herzegovina: onder meer trainingen voor advocaten, rechters en officieren van Justitie. De Nederlandse Orde van Advocaten ondersteunt dit programma evenals de verschillende Ordes in Bosnië-Herzegovina. IA begint thans de samenwerking met Advocaten zonder Grenzen in Nederland.

IA is naast financiële steun, op zoek naar steun voor de verscheidene activiteiten die zij ontwikkelt in Bosnië-Herzegovina. Informatie: Justus Candido (jcandido@intall.org of 00 381 21 25923).

de nieuwe staten in geen van beide, aangezien de staten over en weer de opgebouwde pensioenrechten niet erkennen. Hieromtrent hebben de advocaten van HCIT vele zaken gevoerd. Een lichtpunt is dat in maart van dit jaar de Kroatische en Servische regering eindelijk een verdrag hebben ondertekend, dat de situatie zou moeten vereenvoudigen.

Bubalo benadrukt het succes van het project: er zijn al meer dan 6.000 documenten geregeld en 300 zaken gevoerd. Op dit moment kunnen de advocaten echter nog maar 20 documenten per maand innemen aangezien de fondsen opraken. De focus van de internationale gemeenschap heeft zich van voormalig Joegoslavië verlegd naar andere gebieden. Het gevoel leeft dat alles inmiddels wel opgelost zal zijn. Het tegendeel is echter het geval, aldus Bubalo. Van de Servische regering valt ook niet veel te verwachten, aangezien er zich altijd meer urgente problemen lijken voor te doen en het vluchtelingenprobleem politiek geen dankbaar onderwerp is. Volgens Bubalo worden vluchtelingen in Servië ook met de nek aangekeken.

TIJDELIJKE BEWONERS

Het gesteun van een oude blauwe Skoda kondigt advocaat Dučan Starevič (43) aan. In India is vandaag het spreekuur, gesitueerd in het kantoortje van het Rode Kruis. In de ruimte van ongeveer 4 bij 5 meter staan drie bureaus. Tegenover psychologe Maya Petakov (31) zit Dučan; ze houden tegelijk spreekuur, in de continue aanwezigheid van ongeveer tien mensen. Openlijk worden psy-

chische en juridische problemen besproken, waarbij niemand ervoor terugschrikt zich ongevraagd in de hoogstpersoonlijke gesprekken te mengen.

De meeste mensen zijn al sinds 1995 vluchteling en bevinden zich in een moeilijke situatie. In Servië zijn de perspectieven ronduit slecht en terugkeer naar Kroatië is nagenoeg net zo lastig. De aanwezigen hebben zelfs deze keuze niet, omdat ze de nodige documenten ontberen of omdat bijvoorbeeld hun huis nog is bezet.

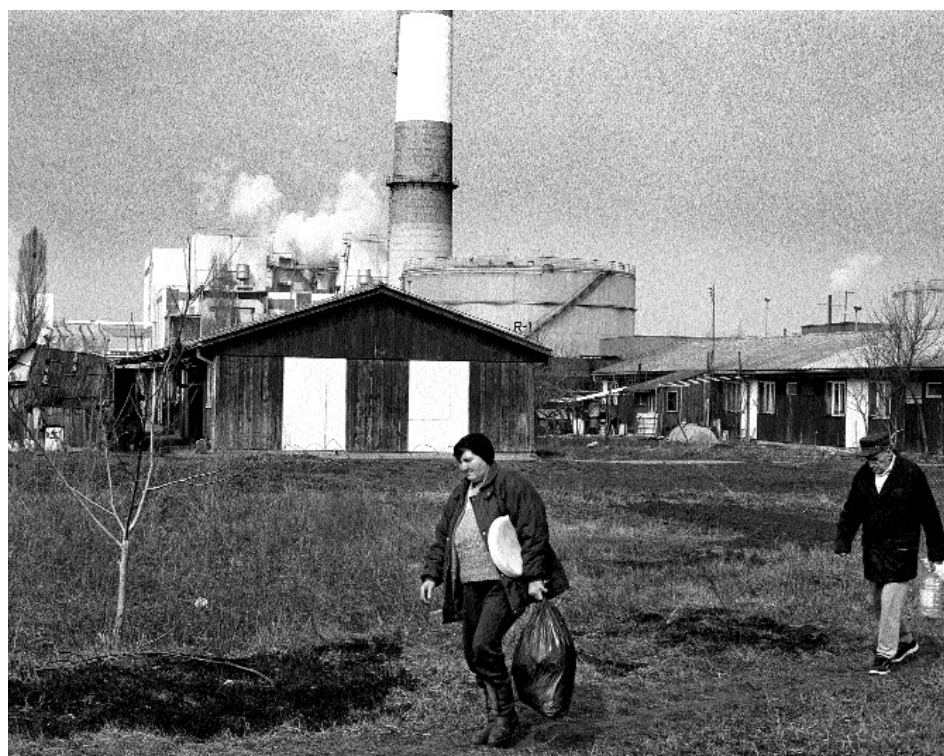
Dučan vertelt dat van alle vluchtelingen tot nu toe slechts 10% is teruggekeerd. Het overgrote deel wil niet terugkeren, maar

heeft nu ook geen perspectief in Servië. Dit zou sterk veranderen wanneer ze hun huis in Kroatië konden verkopen of hun opgebouwde pensioen konden ontvangen. Vaak zijn de huizen nog bezet en moet er eerst een procedure worden gevoerd om de 'tijdelijke bewoners' uit huis te laten zetten.

Zelf was Dučan rechter in Kroatië en is hij gevlucht naar Servië. Na de oorlog besloot hij zich te wijden aan het verlenen van hulp aan lotgenoten.

BOEMAN

Servië leeft met de erfenis van Milošević: acht jaar economische sancties, de gevoerde oorlogen plus de bombardementen van de NAVO in 1999 en een enorme corruptie. Het is de boeman van Europa, economisch gaat het slecht en bovendien is kortgeleden de premier vermoord. Een enorme klopjacht volgde met duizenden arrestaties en een alsmaar voortdurende noodtoestand. Zowel intern als extern is er geen aandacht voor de vluchtelingenproblematiek. De toekomst zal leren of Europa opnieuw de ogen sluit voor de problemen in hun 'achtertuin' of dat het actief oplossingen helpt zoeken voor de vluchtelingen, zodat de druk enigszins van de ketel wordt genomen. ●

Orde, leg je schilden af

Ton Steinz

advocaat te Laren

Het imago van de advocatuur is thans overgelaten aan het vrije spel der mediakrachten, en wordt grotendeels ingevuld door de mrs. Spong, Hammerstein, Moszkowicz, Doedens en een enkele andere beroepsgenoot. Af en toe levert dat gemakkelijke beelden op, bijvoorbeeld toen Paul de Leeuw aan Spong vroeg of diens zoon misschien uit een 'vormfoutje' is voortgekomen. Voor het overige heeft dit vrije spel een hinderlijke vertekening gegeven. Kwalijk kun je het de genoemde advocaten niet nemen, omdat je zulke uitnodigingen niet afslaat, en de media kennen geen alternatieven.

Ex-deken Guensberg heeft dit verschijnsel wel eens ongewenst genoemd, maar daarmee was het probleem niet uit de wereld. En dit terwijl de advocatuur ondersteuning goed kan gebruiken: de rechtsbijstandverzekeraars – met hun in het algemeen inadequate dienstverlening – rukken immers op, terwijl hetzelfde geldt voor gouden-handdrukspecialisten en andere juridische dienstverleners. De gouden-handdrukspecialisten trekken voor hun promotie grote budgetten uit door in tv-spots en advertenties en per cd-rom te melden dat ook zij afvloeiingsregelingen kunnen treffen – terwijl zij dat onvoldoende kunnen. Hun vaardigheid ligt immers primair op het verzekeringsvlak en bij het incasseren van provisies.

Wij hebben dus steun nodig en die kan mijns inziens het best door de Orde worden verleend. Het imago is ons ontglipt en moet worden teruggewonnen; het dient meer door ons zelf te worden bepaald.

MEDIASPECIALISTEN EN ACTIEF REAGEREN

Ik doe twee suggesties. Allereerst zou de Orde een team van specialisten kunnen formeren die op afroep voor de media beschik-

Ton Steinz vindt dat de Orde zich te afwachtend opstelt. Hij doet onder meer suggesties om het imago te verbeteren, het democratisch tekort te dichten, een certificaat voor kwaliteitszorg uit te reiken, en eindelijk die slecht voorbereide cursisten van de beroepsopleiding eens aan te pakken.

baar zijn. Te denken valt aan vennootschapsrecht (*corporate governance*), bestuursrecht, mededingingsrecht, letselschaderecht, onrechtmatige publicaties (in roddelbladen), ontslagrecht en andere gebieden. Strafrecht hoeft niet, want daarin is al voorzien. Eenieder kan voor deelname aan dit team met een videoband en een cv solliciteren, waartoe de plaatselijke orden een studio kunnen afhuren. Van de geselecteerden wordt gezamenlijk ook een videoband gemaakt, die de media al lobbyend wordt aangeboden. De afdeling Voorlichting van de Orde kan de items voorproduceren. De geselecteerden zullen daarbij het vonnis en de processtukken ontvangen en gecoacht kunnen worden. De sneeuwbal gaat daarna vanzelf rollen.

De media hebben aan een dergelijke keuze, zo is mij bekend, dringend behoefte. Het arsenaal bestaat thans uit een schraal aanbod van hoogleraren en wetenschappelijk-

ke medewerkers die – meestal niet gehinderd door dossierkennis – vaak punten aanvoeren waarover in de desbetreffende procedure reeds uitvoerig is gedebatteerd en beslist. Proceservaring hebben zij niet.

Overigens zou eenieder met een 'verderstreckende zaak' de afdeling Voorlichting van de Orde kunnen tippen. Wij beschikken immers over een enorm reservoir aan content, waarvoor de media belangstelling hebben.

Mijn tweede suggestie is een actief reactiebeleid van de Orde. Zodra zich een relevante juridische ontwikkeling voordoet, geeft de Orde een persbericht uit en biedt zij zich aan. De Algemeen Dekende en anderen worden daarmee (semi-)publieke figuren. Zij verschijnen in Buitenhof, NOVA, informatie-rubrieken en de kranten.

Relevante onderwerpen waren bijvoorbeeld het optreden van het Openbaar Ministerie in diverse Clickfonds-zaken, dat als zo flagrant in strijd met onze rechtsorde werd aangemerkt, dat de vorderingen niet-ontvankelijk werden verklaard. Enerzijds verdiende dit 'optreden' een beschouwing in het kader van de normen en waarden die thans zo in de schijnwerpers staan. Anderzijds leidt dat er in ons land kennelijk toe dat verdachten die zeer veel op hun kerfstok hebben, niet slechts een strafvermindering krijgen (zoals in vele andere landen), doch geheel vrijuit gaan. Met inbegrip van de claims die zij dan indienen.

Door beide elementen werd het rechtsgevoel geschokt en had een commentaar van de Orde een tegenwicht kunnen vormen. Andere voorbeelden waren het flagrante lekken uit strafdossiers (de zaak-Nulde) en het faillissement van het kantoor Steins Bisschop. Ieder van ons zal over deze punten

wel een opmerking te verwerken hebben gekregen.

ONS DEMOCRATISCH TEKORT

De aanvaarding van onze regels is keurig georganiseerd via het college van afgevaardigden, doch in het algemeen ontbreekt hierover een reëel contact met de achterban. Er wordt dus over ons, maar zonder ons beslist. Het gaat hier om een kloof die overigens mede door een gebrek aan participatie door ons zelf is ontstaan.

In dit kader heb ik enkele maanden geleden aan de Amsterdamse afgevaardigden voorgesteld om voorafgaande aan een landelijke vergadering een korte nieuwsbrief op te stellen met de onderwerpen en hun standpunt (en later met een verslag.) De nieuwsbrieven kunnen per e-mail worden verspreid, al dan niet gecombineerd met enkele vragen die beantwoord kunnen worden. De mening van degenen die reageren kan dan door de afgevaardigden worden meegenomen.

Zo zijn er meer oplossingen. Voorwaarde is wel dat wij aan dit soort zaken meedoen, want de liefde kan niet van één kant komen. Overigens zijn soortgelijke consultaties in de Wet op het Notarisambt voorgeschreven. Waarom zouden wij zo iets niet overnemen?

Deze kloof, gekoppeld aan de vloed van regelgeving, heeft geleid tot een blokkade bij de perceptie van nieuwe regels. Ik doel hierbij op de onlangs aanvaarde richtlijn Klachten- en geschillenregeling. Deze gaat uit van een eigen functionaris per kantoor, via wie klachten worden afgehandeld. Kleine

kantoren kunnen daarin zelf niet voorzien. Daarom benaderde ik in het Gooi enkele kantoren om tot een collectieve aanwijzing van zo iemand te komen. De regeling bleek echter veelal onbekend – niettemin stelden de betrokkenen zich reeds op voorhand terughoudend op – terwijl die voor ons van groot nut kan zijn. De taak van de deken wordt erdoor verlicht en de lastige WTBZ wordt omzeild.

CERTIFICAAT

Ik kom daarmee op de regelgeving in zijn algemeenheid en het spanningsveld dat daarmee is verbonden. Enerzijds heeft de Orde de kwaliteitszorg niet voor niets aan zich getrokken – op de schaal der tevredenheid scoren wij te laag en er gaat te vaak wat mis – terwijl anderzijds velen van ons het vrije beroep juist hebben gekozen omdat zij geen inmenging wensen of kunnen verdragen. Er dient zich een nieuwe tweedeling aan van degenen die mordicus tegen een polonaise aan hun lijf zijn (een toets van hun kantoor), versus degenen die daartegen geen bezwaar hebben.

Wellicht moeten wij dit punt dan ook omge-

keerd benaderen. Nadat er aan de genoemde kritiekpunten het nodige is gedaan, kan de Orde aan alle kantoren die aan enkele goed gekozen regelingen voldoen, een certificaat uitreiken met een teken op de deur. Dat betekent niet dat een kantoor zonder teken slecht is, het heeft alleen geen teken (en geen polonaise).

BEROEPSOPLEIDING

En Orde, doe eens iets aan de stagiaires die een loopje nemen met de beroepsopleiding. Als docent BPR constateer ik al meer dan tien jaar dat 80% van de cursisten de stof niet of nauwelijks heeft voorbereid, terwijl 30% geen wetboeken bij zich heeft. Ik laat ze de boeken ophalen, waarna blijkt dat Scheltema en Holkema een goede dag heeft, want de helft van hen komt met gloednieuwe exemplaren terug. Zij hebben er dan al een blok – kennelijk zonder wetboeken – opzitten. Tijdens docentendagen en elders heb ik met anderen herhaaldelijk voorgesteld om hieraan wat te doen maar dat bleek tot nu toe niet te kunnen. Waarom laten we dit liggen terwijl het toch om het rendement van zeer veel inspanningen gaat? Waarom heeft de Orde zo'n grote afdeling Opleidingen? Om de ledigheid te dienen?

Ik heb er als docent inmiddels het bijltje maar bij neergelegd.

SERVICE-ORGANISATIE

Ten slotte Orde, paai ons ook met het materiële. Advocaten zijn immers niet anders dan gewone stervelingen. Artsen hoor je slechts over de Vereniging van Artsen-Automobilisten, waarmee zij bijvoorbeeld onlangs nog voor heel weinig geld een fantastische reis hebben gemaakt. Zo moet ook BaliePlus uitgroeien tot een volledige service-organisatie, waaraan eenieder het éérs denkt wanneer hij zakelijk of privé iets te besteden heeft. Zo kan de organisatie een medium worden dat zelfs de scherpe kanten van diverse Orde-maatregelen kan afvlijen. Een eigen blad hoeft niet, maar BaliePlus zou in het *Advocatenblad* wel steeds één of meer pagina's kunnen vullen.

Kortom Orde: leg je schilden af, kom tevoorschijn, ondersteun, communiceer, maak een vuist – en bezorg ons ook wat leuks. ●

Willem Heemskerk

herstelexploten?

In deze aflevering de ontwikkeling van het herstelexploit in de afgelopen eeuw, een analyse van het begrip ‘dubbele fout’ en de vraag of er ook zonder gebrek iets kan worden hersteld.

De nietigheid van exploiten is tegenwoordig geregeld in de art. 65 en 66 Rv, die van – in het bijzonder – het exploit van dagvaarding in de art. 120-124 Rv. Art. 66 lid 2 Rv bepaalt dat een gebrek in een exploit dat nietigheid meebrengt bij exploit kan worden hersteld, tenzij uit de wet anders voortvloeit. Art. 120 lid 2 Rv kent een gelijke voorziening voor het exploit van dagvaarding, maar stelt daarbij het vereiste dat het herstelexploit *vóór de rol-datum* wordt uitgebracht. Het initiatief behoeft niet altijd van de aanlegger uit te gaan, ook de rechter kan herstel bevelen (art. 121 lid 2 en 122 lid 1 Rv). Het herstelexploit heeft de afgelopen eeuw een behoorlijke ontwikkeling meegemaakt, met markeringsmomenten in 1928, 1971, 1982 en 1985.

1928

Aanvankelijk was het dagvaarden tegen een niet-bestaande rechtsdag – vaak liet de Goede Vrijdag zich hier van haar minder goede kant zien – fataal.¹ De aanlegger in HR 15 juni 1928,² die tegen Goede Vrijdag had gedagvaard, had echter het geluk dat zijn wederpartij tegen een wel bestaande rechtsdag anticipeerde. De Hoge Raad oordeelde de dagvaarding niet nietig, omdat art. 5 sub 5° Rv-oud (nu art. 111 lid 2 sub f Rv) niet het vereiste stelt dat tegen een *bestaande* rechtsdag wordt gedagvaard, zodat op de in het anticipatie-exploit aangezegde rechtsdag kon worden voortgeprocedeerd.

1971

Waar de Hoge Raad echter lange tijd niet aan wilde,³ is het toestaan van de aanlegger die tegen een niet-bestaande rechtsdag heeft gedagvaard om deze – na ontdekking van het verzuim – bij tijdig herstelexploit ‘op te schuiven’. In 1971⁴ ging hij echter om en oordeelde dat de aanzegging van een nieuwe rechtsdag valt te beschouwen als een aanvaardbaar middel tot herstel van een fout waaraan niet de nietigheid van de dagvaarding is verbonden.

1982

Een andere veelgemaakte fout is dat wordt gedagvaard tegen een wel bestaande rechtsdag, maar dat de dagvaarding niet (tijdig) op de rol wordt ingeschreven. In eerste aanleg, tenzij een vervaltermijn speelt, behoeft dat niet fataal te zijn, maar als het gaat om een appel- of cassatiedagvaarding, ligt dat anders.⁵ In HR 17 december 1982 (Van der Kroft/Lont)⁶ besliste de Hoge Raad echter dat een uitzondering op niet-ontvankelijkheid als gevolg van dit verzuim moet worden gemaakt, als de wederpartij met bekwame spoed en met inachtneming van de voor dagvaarding geldende termijnen⁷ opnieuw wordt opgeroepen, waarbij de Hoge Raad het begrip ‘bekwame spoed’ meteen definieerde: oproeping binnen veertien dagen na de oorspronkelijke rechtsdag, waartegen de zaak niet was aangebracht.⁸ De Hoge Raad heeft nadien met ijzeren hand vastgehouden⁹ aan deze – inmiddels in art. 125 lid 2 Rv gecodificeerde – veertiendagentermijn en bovendien

duidelijk gemaakt dat die termijn niet pas een aanvang neemt na ontdekking van het verzuim.¹⁰ In het kielzog van deze deformativering heeft de Hoge Raad beslist dat ook het verzuim van dagvaarding tegen een niet-bestaande rechtsdag binnen veertien dagen na die rechtsdag mag worden hersteld.¹¹

1985

Op 8 juli 1985 trad de Wet van 30 mei 1985 tot wijziging van enige bepalingen betreffende de nietigheid in het burgerlijk geding, Stb. 1985, 304, in werking. In deze wet zijn de art. 90-94 Rv aangepast, ‘om daarmee tegemoet te komen aan een in de rechtspraak levende behoefte aan een soepele en doelmatige procesvoering’.¹² Onder meer werd in art. 92 lid 1 Rv-oud – nu art. 120 lid 2 Rv – de bevoegdheid opgenomen om een gebrek in een dagvaarding dat nietigheid meebrengt, bij deurwaardersexploit, uitgebracht vóór de dienende dag, te herstellen.¹³

DUBBELE FOUT

Een fout laat zich slechts één keer herstellen, zo volgt uit HR 17 december 1993,¹⁴ in welke zaak de (verzet)dagvaarding niet was ingeschreven tegen 13 juni 1988 en het (tijdi-ge) herstelexploit van 14 juni 1988 niet tegen 27 juni 1988, waarna een tweede herstelexploit van 28 juni 1988 volgens de Hoge Raad geen effect meer kon sorteren:¹⁵ “Als herstelexploit kan slechts gelden een exploit dat een nieuwe rechtsdag aanzegt en dat gevolgd wordt door inschrijving ter rolle van die aangezegde rechtsdag.” De regel geldt ook als in het (eerste) herstelexploit tegen een niet-bestaande rechtsdag wordt gedagvaard, dus inschrijving ook niet kón plaatsvinden.¹⁶ Eén uitzondering bij een dubbele fout werd wel toegestaan, te weten

in het geval de eiser op zijn eigen herstelexploot verstek liet gaan, een situatie die zich overigens naar huidig recht niet meer kan voordoen;¹⁷ in dat soort gevallen diende de zaak voor ten hoogste veertien dagen te worden aangehouden, teneinde de eiser de gelegenheid te bieden zijn verzuim te herstellen.¹⁸

OPSCHUIVEN ZONDER FOUT

Vaak wordt in hoger beroep op ruime termijn gedagvaard, omdat partijen in onderhandeling zijn, een belangrijke uitspraak afwachten, tijd voor nader onderzoek nodig hebben, enzovoort, terwijl bijna even zo vaak die datum met te rase schreden nadert, omdat de onderhandelingen nog niet zijn afgerond, de uitspraak waarop werd gewacht nog niet voorhanden is, enzovoort. In dat soort gevallen bestaat de behoefte om de aangezegde rechtsdag op te schuiven, omdat met (wellicht overbodige) inschrijving ter rolle griffierecht is verschuldigd. Een begrijpelijke actie lijkt dan het tijdig uitbrengen van een herstelexploot, waarbij met instandhouding van het oorspronkelijke exploit wordt opge-

roepen tegen een verder weg gelegen rechtsdag. In twee principiële uitspraken van eind 2000 en begin 2001¹⁹ heeft de Hoge Raad echter bepaald dat het de partij die een dagvaarding heeft doen uitbrengen in beginsel niet vrijstaat om de aangezegde rechtsdag vóór het verschijnen ervan te wijzigen, tenzij een processuele fout of verzuim moet worden hersteld; herstelexploten dienen er derhalve toe om fouten te herstellen.

De uitspraken hebben op – mijns inziens terechte – kritiek kunnen rekenen,²⁰ onder meer omdat de appellante die toch wil opschuiven het toneelstukje moet opvoeren van de 'fout' van niet-inschrijving en herstel van die fout binnen veertien dagen na de aangezegde rechtsdag, met oproeping tegen een nieuwe rechtsdag. Verder heeft de geïntimeerde voldoende instrumenten – bijvoorbeeld inschrijving van de oorspronkelijke appèldagvaarding of anticipatie – tot zijn beschikking, als deze de vertraging niet wenst. Overigens is ook op deze regel alweer een uitzondering aanvaard: als de geïntimeerde niet in haar eerste processtuk er melding van maakt dat zij niet heeft toegestemd

dat de zaak op een andere dag dan de oorspronkelijk aangezegde is aangebracht, wordt die toestemming verondersteld.²¹

SAMENVATTING

Een gebrek in een exploit van dagvaarding dat nietigheid meebrengt kan vóór de aangezegde rechtsdag bij exploit worden hersteld; als inachtneming van de termijn van dagvaarding meebrengt dat deze rechtsdag niet kan worden gehandhaafd, moet worden opgeroepen tegen een nadere rechtsdag (art. 120 leden 2 en 3 Rv). Alleen het verzuim van oproeping tegen een niet-bestaande rechtsdag en het verzuim van niet-inschrijving ter rolle kan ook ná die rechtsdag nog bij exploit worden hersteld, mits binnen veertien dagen (art. 125 lid 2 Rv). Een eenmaal aangezegde rechtsdag kan niet tevoren worden opgeschoven, tenzij van een processuele fout of verzuim sprake is. Als herstelexploot kan slechts gelden een exploit dat een nieuwe rechtsdag aanzegt en dat gevolgd wordt door inschrijving ter rolle van die rechtsdag, zodat slechts één valse start wordt toegestaan. ●

NOTEN

- 1 Zie bijv. HR 4 januari 1900, W. 7386, waar overigens tegen Tweede Pinksterdag – 30 mei 1898 – werd gedagvaard; het herstelexploot van 21 januari 1899 (!) trof geen doel.
- 2 NJ 1928, p. 1345, W. 11847 m.nt. H.W.C.J. de Jong.
- 3 Zie bijv. nog HR 3 juni 1955, NJ 1955, 641 m.nt. DJV, waarin tegen Goede Vrijdag was gedagvaard.
- 4 HR 16 april 1971, NJ 1971, 304 m.nt. DJV. Zie ook HR 9 december 1988, NJ 1989, 242.
- 5 Zie HR 9 oktober 1885, W. 5213 en HR 3 mei 1888, W. 5557.
- 6 NJ 1984, 59 m.nt. WHH.
- 7 Inmiddels, art. 114 Rv, in beginsel ten minste een week.
- 8 Kennelijk een vaste korte termijn, vgl. onlangs nog HR 17 januari 2003, NJ 2003, 113 m.nt. PV, rov. 2.6.
- 9 Zie bijv. HR 27 februari 1987, NJ 1987, 559 en HR 13 oktober 2000, NJ 2002, 31, rov. 2.
- 10 HR 19 april 1991, NJ 1991, 452, rov. 3.2.
- 11 HR 21 oktober 1988, NJ 1989, 241 m.nt. WHH.
- 12 Kamerstukken II 1983/84, 18 484, nrs. 1-3, p. 3.
- 13 Feitelijk bestond die bevoegdheid al, zie HR 27 juni 1975, NJ 1976, 99. Hoe ver deze herstelbaarheid gaat, blijkt bijv. uit HR 29 april 1994, NJ 1995, 269 m.nt. HJS, rov. 3.2, waarin de Hoge Raad de fout van uitbrenging van de appèldagvaarding bij de *eigen procureur* sauverde, want hersteld vóór de dienende dag.
- 14 NJ 1993, 741, rov. 3.2.
- 15 In gelijke zin HR 22 december 1995, NJ 1996, 314, rov. 2.
- 16 Aldus HR 5 december 1997, NJ 1998, 193, rov. 2 en HR 24 november 2000, NJ 2002, 32.
- 17 Het voorheen in art. 75 Rv-oud geregelde verstek tegen eiser bestaat immers niet meer; zie Kamerstukken II 1999/2000, 26 855, nr. 3, p. 18.
- 18 HR 17 februari 1995, NJ 1996, 298 m.nt. HJS, rov. 3.4; zie ook HR 5 november 1993, NJ 1994, 119, rov. 2.
- 19 HR 15 december 2000, NJ 2002, 33, rov. 3.4 en HR 12 januari 2001, NJ 2002, 34 m.nt. HJS, rov. 3.4.
- 20 Zie bijv. P.J.M. von Schmidt auf Altenstadt, *Omgaan met fouten*, TCR 2001, p. 66-69.
- 21 Aldus HR 4 oktober 2002, RvdW 2002, 157, rov. 3.3.

(advertentie)

[NO CURE NO PAY]

[CASUS] Tot ons wendde zich het IT gerelateerde bedrijf A. Voor nieuwe technische toepassingen is A een overeenkomst aangegaan met ontwikkelingsbedrijf X. Ofschoon A enkele tonnen aan tussentijdse declaraties heeft betaald, is X keer

op keer in gebreke gebleven ten aanzien van toegezegde oplevertijden. A schort de betalingen op, waarop X alle werkzaamheden beëindigt. X vermoedt waarschijnlijk dat A onvoldoende middelen heeft voor een procedure om de reeds

betaalde gelden terug te krijgen...
X ziternaast.

Procesfinanciering
+ Sirius

maakt
het recht
toegankelijk

Essenlaan 4 - 3062 NM Rotterdam - Telefoon: 010 - 212 28 91 - Fax: 010 - 212 34 84 - info@sirus.nl - www.sirus.nl

Advocaten kunnen in ethisch netelige situaties belanden. Hoe gaan ze dan te werk? Hoe denken ze over hun normen en waarden? Oscar Hammerstein: 'Ik ben soms misschien onvriendelijk, maar als ik interesse toon, is het tenminste niet geveinsd.' En: 'Ethische bezwaren tegen zaken bestaan voor mij niet. Of het zou iemand moeten zijn die van potenrammen wordt beschuldigd. Maar zelfs die zou ik misschien nog wel kunnen verdedigen.'

Daniela Hooghiemstra
journalist

Mr. O. Hammerstein (beëdigd 1981), Amsterdam

Rechtsgebied: strafrecht; onder meer bekend van zaak tegen Nina Brink en World On Line en de haataangifte tegen enkele politici en journalisten

Gelooft u in God?

Jazeker. Maar met de vraag of God in mij gelooft, zou ik meer punten scoren. Ja, Hij gelooft in mij. Want ik geef in tegenstelling tot anderen eerlijk antwoord op deze vragen. Het bewijs dat Hij in mij gelooft, wordt bovendien geleverd door het feit dat ik nog leef, terwijl mij toch ooit is verteld dat ik vanwege mijn HIV-besmetting de veertig niet zou halen.

Stelt u zich voor- en nadat u handelt, terugkerende morele vragen?

Ik probeer te zeggen wat ik denk en te doen wat ik zeg. Zo beschouwd ben ik dus veel met mijzelf bezig.

Betrapt u zichzelf vaak op onvolkomenheden?

Mijn slechtste eigenschap is dat ik vaak 'ja' zeg, terwijl ik eigenlijk geen tijd heb. Ik ben 'too eager to please'. Eigenlijk ben ik met niks anders bezig dan met anderen. Wil ik een weekendje weg, vraagt een vriendin die ziek is of ik boodschappen voor haar wil doen. Of moet ik zorgen voor mijn oude moeder van 91. Ik wil altijd het liefst tegen iedereen 'ja' zeggen. Mijn aardigheid is mijn zwakte.

Fotobijlschrift: 'Als je in de auto een fietser voor laat gaan, kun je je daardoor heel goed voelen, maar je moet wel beseffen dat de mensen die achter je staan, staan te wachten' Foto: Gerard Til / HH

Bent u veel tijd kwijt met het recenseren van uw eigen gedrag?

Klachtprocedures bij de deken en de raad van discipline nemen inderdaad veel van mijn tijd. En dan ben ik steeds weer verbaasd dat anderen zo'n volstrekt andere beschouwing hebben over mijn gedrag dan ikzelf. De Amsterdamse deken lijkt met niks anders bezig dan met klachten over mij. Laatst ging het weer over een brief die ik in 1997 aan een cliënt heb geschreven. Daarin zeg ik iets schertsend over mijn 'criminele verleden' en dan vraagt de deken aan mij waarom ik dat schrijf. Of hij maakt een klacht van het feit dat ik een bepaalde cliënt niet terugbel. Ik begrijp die man niet. Of ik wel of niet terugbel, moet ik zelf weten.

Welke historische figuur vertegenwoordigt in uw ogen het hoogst denkbare morele gehalte?

Om punten te scoren moet ik nu zeker Gandhi noemen, of Martin Luther King. Maar mijn held is Dorian Gray uit Oscar Wildes *The Picture of Dorian Gray*. Dat boek prikt heen door het gemaakte, zogenaamde fatsoen.

En het laagst denkbare?

Figuren van de soort van Saddam Hussein. Helaas kom je ze in het klein ook vaak tegen. Bij de Orde van Advocaten bijvoorbeeld.

Welk gezegde vat uw normen- en waardepatroon het best samen?

'There is only one thing in the world worse than being talked about, that is not being talked about.'

Niets is in mijn ogen immoreler dan een moraalridder zijn. Je moet met de regels kunnen spotten. Regels zeggen mij niets, ze zijn opgelegd door anderen. Ik geloof in God noch gebod. Als je in de auto een fietser voor laat gaan, kun je je daardoor heel goed voelen, maar je moet wel beseffen dat de mensen die achter je staan, staan te wachten.

U maakt helemaal geen onderscheid tussen wat goed is en wat kwaad?

Ik ben voor zelfbeschikkingsrecht en tegen de doodstraf en ik vind het ook belangrijk om oprechte interesse te tonen. Dus niet vragen hoe het met iemand gaat als je dat eigenlijk niet echt wilt weten. Ik ben soms misschien onvriendelijk, maar als ik interesse toon, is het tenminste niet geveinsd. Ik vind niets kwalijker dan oppervlakkigheid.

Met welke regels bent u opgevoed?

Ik ben opgevoed met zeer absolute fatsoensregels. Bij mensen die gescheiden waren, gingen mijn ouders bijvoorbeeld niet op bezoek. Hoewel mijn vader joodse voorouders had, was hij streng katholiek. Van de rituelen in de

‘Voor verbaal vernederen heb ik gestudeerd en bedriegen doe ik zodra verwacht wordt dat ik mij aan fatsoensregels hou.’

Katholieke Kerk kan ik nog steeds erg genieten, maar van dat absolute zondebesef is bij mij gelukkig weinig over.

Bent u tevreden met wat u bent geworden?

Ofschoon ik liever arts was geworden, doe ik voor een arts niet onder. Ik kleed mijn cliënten uit, snij tot op het bot, geef hoop op het eeuwige leven en laat mijn fouten met aarde toedekken.

Bent u tevreden met wie u bent geworden?

Men heeft mij verzekerd dat ik nooit veertig jaar zou worden. Nu ik tegen de vijftig loop, ben ik meer dan dik tevreden met mijn bestaan. De laatste tien jaar zijn een onverwacht geschenk. Op momenten dat ik mij dat realiseer, gloei ik van tevredenheid.

Heeft u wel eens iemand geslagen? Verbaal vernederd? Bedrogen?

Ik heb nog nooit iemand geslagen, voor verbaal vernederen heb ik gestudeerd en bedriegen doe ik zodra verwacht wordt dat ik mij aan fatsoensregels hou. Geleidelijk aan heb ik mij van die regels gelukkig steeds verder losgemaakt.

Vindt u overspel een zonde?

Als je daarna maar opgewekt thuiskomt bij je partner. En, wel veilig natuurlijk.

Betrapt u zichzelf wel eens op luiheid?

Ik zou mij vaker aan luiheid willen overgeven, maar vind te snel dat ik tekortschiet.

Betrapt u zichzelf wel eens op teveel aan daadkracht?

Laatst nog heb ik mij ergens ijlings moeten verwijderen om mij pas op de stoep weer te kunnen fatsoeneren. Ik ben bepaald niet als een heer naar huis gelopen. En het was ook nog eens de grootmoeder van de jongen die mij op dat teveel aan daadkracht betraptte. Het was allemaal niet erg deftig, maar met Gerard Spong heb ik er achteraf gelukkig hartelijk om kunnen lachen.

Welke zaken weigert u?

Het onderscheiden van serieuze zaken van rechtzoekenden met louter narigheid en frustratie hebben Spong en ik tot kunst verheven. Ethische bezwaren tegen zaken bestaan voor mij niet. Of het zou iemand moeten zijn die van potenrammen wordt beschuldigd. Maar

zelfs die zou ik misschien nog wel kunnen verdedigen.

U kunt een gevaarlijke moordenaar/grote beursfraudeur/illegale giflozer/terrorist vrij krijgen door een vormfout. Aarzelt u?

Geen moment. Aarzelen dat te doen, vind ik bijna klachtwaardig. Als advocaat heb je de belangen van cliënten te verdedigen en daarmee uit.

Wat moet uw kind (later) in elk geval leren?

Zich van de hele wereld niets aantrekken als hij iets wil doen waar hij in gelooft.

Kunt u zich situaties voorstellen waarin u uw beroepsgeheim moet schenden?

Ik heb dat aan den lijve ondervonden toen de FIOD mij 42 dagen opsloot in alle beperkingen omdat ik de zaak van mijn cliënt had verdedigd. Het deed fysiek pijn om geheimen uit dat dossier aan de vijand te verklaren. Als ik dat nog een keer meemaak, hang ik mijn toga aan de wilgen.

Liegt u wel eens?

Niets is geheel waar en zelfs dat niet, maar ik kan het mij meestal veroorloven om de waarheid te vertellen.

Kunt u bevriend zijn met iemand die met voorkennis heeft gehandeld in aandelen?

Al mijn vrienden die handelen in aandelen hebben voorkennis. Anders kopen ze die aandelen niet.

Kunt u bevriend zijn met iemand die de belasting heeft ontdoken?

Als iemand daar zijn beroep van maakt, heb ik hem graag als vriend. Als sport vind ik het asociaal.

Kunt u bevriend zijn met iemand die heeft gestolen?

Bevriend zijn met een dief, zie ik niet snel gebeuren. Vertrouwen wordt dan moeilijk en zonder vertrouwen is vriendschap onmogelijk. *Kunt u bevriend zijn met iemand die een moord heeft gepleegd?*

Nee. Met uitzondering misschien van een crime passionnel, maar dan moet er wel een sappig verhaal achter zitten.

Omdat u zo'n goed advocaat bent, nodigt koningin Beatrix u uit voor een intiem diner. Ook Jorge Zorreguieta staat op de gastenlijst. Wat doet u?

Een uitnodiging van de koningin is gelijk een bevel. Des te intiemer het diner, des te meer ik zal verhalen.

Ex-generaal Videla staat op de gastenlijst.

Dan ga ik ook. Mijn punten ben ik nu toch al kwijt. En dan heb ik een mooi excuus geleerd van al die linkse welzijnswerkers: ik ga er naartoe om aan die man mijn bezwaren kenbaar te maken tegen zijn levensstijl.

Ondertussen geniet ik van alle pracht en praal en de nabijheid van de vorstin.

Heeft u wel eens het gevoel dat u macht heeft over anderen?

Vaker het omgekeerde. Als we met z'n allen in de file staan zodat ik mijn bestemming niet bereik bijvoorbeeld. Of als mensen buiten mij om allerlei regeltjes opstellen en dan zeggen dat ik onfatsoenlijk ben, zoals de Amsterdamse deken. Ik krijg er zin van om mijn koffers te pakken of onder de trein te springen.

Was de aanval van de VS op Irak in uw ogen moreel verdedigbaar?

Meer dan dat. Hoe meer Chirac zich verzette, hoe meer ik overtuigd raakte dat de coalitie het goed had gezien. Gretta Chirac kiest altijd de verkeerde partij, net als Gretta Halsema. Wel jammer van dat museum, maar ja de mensen hebben die spullen nu thuis. Dat is ook wat waard.

U bent lid van de LPF. Wat doet u als de VVD u vraagt voor een ministerpost?

Dan aanvaard ik dat zonder aarzelen en dan mogen al mijn vrienden bij de LPF op het Catshuis komen wonen. Dan geven we het land terug aan de mensen en maken we er een groot feest van. Voor Woutertje Bos houden we een leuke zolderkamer vrij.

Ethisch Peil: 4,5

Hammerstein kent God noch gebod. Hij accepteert geen opgelegde regels, en creëert zelf evenmin een normen- en waardekader van enige consistentie. Daarmee komt hij op de ethische meetlat in beginsel uit op nul. Door de oprechtheid waarmee hij zijn immoraliteit belijdt, schroeft hij het cijfer echter op tot een 4,5.

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Zo gestrest als een konijn scheurde hij de parkeergarage onder het justitieflex in. Weer had hij om vrouwen te imponeren zijn oogstrelende bolide laten prevaleren boven de suffe trein en weer was hij in een verkeerschaos terechtgekomen en daardoor bijna te laat op zitting. Hij vervloekte zichzelf. Op een drafje liep hij het gebouw binnen waar de vrouwelijke en, naar hij terstond zag, zeer zwangere assistente *sales en account* van zijn cliënt al hoofdschuddend stond te wachten.

'Dacht al dat je dat je me in de steek liet', zei ze met een pruilend mondje. Hij kon alleen maar ademloos terugkijken. Mijn god, wat zag ze er oogverblindend uit. Haar anders wat ingevallen gezicht was door de zwangerschap mooi vol en getooid met rode bloesjes van opwinding door de aanstaande comparitie. Om haar buik spande een zwangerschapssetje in de kleuren wit en zwart. Daaronder zwarte punt-schoenen die de stabiliteit van haar inmiddels topzware lichaam aardig ondermijnden.

'Het staat je goed', flapte hij er zachtjes uit en terwijl hij het zei vroeg hij zich al af of ze het wel hoorde. Ze liet in elk geval niks merken.

De uit het verre Zeeland afkomstige advocate was er ook al met haar cliënt, een stuk chagrijn van het zuiverste water. Dat belooft geen makkelijke middag. WP had enige dames met een motorrijbewijs moeten zoeken voor een roadshow van een nieuw speeltje op de gemotoriseerde markt en was daar niet tijdig in geslaagd, waarop zijn cliënte het contract had ontbonden, et cetera et cetera.

X kende de rechter niet, een vriendelijk

ogende wat oudere man met witgrijze steile haren, maar constateerde tot zijn tevredenheid dat deze er de tijd voor nam. Van dag tot dag nam hij de feiten door, partijen een aantal malen terugfluitend als ze te veel op de gebeurtenissen vooruit wilden lopen. Op de momenten dat hij de veilige paden van de feiten moest verlaten voor die van het recht begon hij wat zenuwachtig met de voor hem liggende processtukken te manoeuvreren, maar dat kon ook komen door de aanwezigheid, zoal hij eerst later bemerkte, van een achter in de zaal gezeten oudere, iets te zwaar opgemaakte dame, mogelijk diens echtgenote.

Na anderhalf uur waren de kruiddampen wel opgetrokken en realiseerden spelers zich dat ze goedbeschouwd om een te verwaarlozen belang verder zouden strijden. De rechter bracht

de ander het hem onbekende gezegde van de koe en het procederen bij, maar echt doordringen deed dat niet want op de gang, nadat X de speelruimte nog even verder had ingeperkt door de rechter de uitspraak te ontlokken dat de algemene voorwaarden van de wederpartij niet van toepassing konden worden verklaard, kwamen ze er niet uit.

'Mag ik de rechter voorhouden waar we zijn blijven steken?' vroeg hij. Nee, dat kon ze niet goed vind'n. Oké, dan niet.

Het eerste wat de rechter natuurlijk vroeg was of hij mocht weten waar ze waren blijven steken.

'Mag ik niet zeggen', zei X lomp, maar Zeeuws meisje keek hem ronduit gierig aan en gaf nu toch toe.

'Ik ben hier niet gekomen om met een bos wortelen genoeg te nemen', meldde haar cliënt ongevroegd.

Rechter stak de stok in het midden. Zwangere assistente Sales, 'Traa' geheten maar de hele zitting aangeduid met 'Traag', wist het nog niet helemaal zeker. Ze was tenslotte maar assistente. Op de gang werd met de nodige moeite uiteindelijk contact gelegd met de directeur. X hoorde toe.

Toen het de verkeerde kant op dreigde te gaan nam hij het mobieltje over. 'Doe het nou maar Jaap', zei hij.

'Het was een zware bevalling', grapte hij, eenmaal weer binnen.

Nadat alle formaliteiten waren afgewikkeld namen ze afscheid. Zou hij ter gelegenheid van de blijde gebeurtenis een kaart, een knuffel of een speelpakje geven, peinsde hij terwijl hij naar zijn auto liep.

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

RECTIFICATIE:

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Het testament van de 21^e eeuw in de praktijk**
 datum: 8 mei 2003 en 5 juni 2003, 09.30-17.00 uur
 docenten: mr. B.M.E.M. Schols, mr. F.W.J.M. Schols, mw. mr. M.J. Hoogeveen, drs. R.T.R. Hoppenreijts
 plaats: Rotterdam
 punten: 10
 prijs: € 1.095 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

JURIDISCH

AANSPRAKELIJKHEIDSRICHT

Bestuurders van vennootschappen en hun aansprakelijkheid***
 datum: 21 mei 2003, 09.00-17.00 uur
 docenten: mr. A.S. Fransen van de Putte, mr. H. de Graaff, mr. W.F. Hendriksen, prof. mr. W.M. Kleijn
 plaats: nog niet bekend
 punten: 4
 prijs: € 365 exclusief BTW
 Studiecentrum Kerckebosch, tel. 030-6915678

Recente jurisprudentie aansprakelijkheidsrecht en recente jurisprudentie m.b.t. begroting en omvang personen-schade***

datum: 15 mei 2003, 16.00-21.00 uur
 docenten: prof. mr. T. Hartlief, mr. R.Ph. Elzas
 plaats: Utrecht
 punten: 4
 prijs: € 215 geen BTW
 Platform Experts Personenschade, tel. 024-3550842

AMBTENARENRECHT

Rechtspositie van de ambtenaar bij reorganisatie*
 datum: 25 juni 2003, 09.30-17.00 uur
 docenten: prof. mr. L.C.J. Sprengers, mr. I.A. de Vlieger, G.J.M. Derksen, mr. M.J.M. Schoonhoven, mr. H.C. Naves, P.M.J. van den Baar
 plaats: Den Haag
 punten: 4
 prijs: € 645
 Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

BESLAG- EN EXECUTIERECHT

Van beslag tot executie***
 datum: 12 juni 2003, 09.30-17.00 uur
 docenten: mr. J.W. Westenberg, mr. E. Loesberg, mr. H.A. Stein, E. van der Hoeden, mr. J.A. Stal, mr. J.C. van Straaten, mr. A.J. Tekstra
 plaats: Rotterdam
 punten: 5
 prijs: € 550 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

EUROPEES RECHT

Recht der Europese gemeenschap/unie***
 datum: 26 mei 2003, 09.00-17.00 uur, 27 mei 2003, 09.00-17.00 uur, 28 mei 2003, 09.00-12.30 uur
 docenten: mr. M.L. Bos-Buurman, mr. G. Zonnekeyn, dr. G.E. Schmidt, mr. S.F. Blockmans, mr. K. Pieters, mr. J. van der Velde
 plaats: Rotterdam
 punten: 15
 prijs: € 1.000 inclusief BTW
 T.M.C. Asser Instituut, tel. 070-3420300

GEZONDHEIDSRICHT

Praktijkdag Is de Wet Bopz een hulpmiddel bij overlast?***
 datum: 19 juni 2003, 09.15-16.25 uur

docenten: mr. J.J.A. van Boven, mr. drs. R.H. Zuiderhoudt, F.E. Jansen MPM, mr. P.G. Blanken, L. Brongers, B. Wormgoor
 plaats: Rotterdam
 punten: 5
 prijs: € 450 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789983

INTELLECTUELE EIGENDOM

De Benelux Modellendag, het nieuwe modellenrecht***
 datum: 26 juni 2003, 09.30-16.45 uur
 docenten: prof. mr. Ch. Gielen, mr. R.E. Weening, mr. W.J.M. Diekman, mr. S.J. Knigge, J.J.E. Vandekerckhove
 plaats: Utrecht
 punten: 5
 prijs: € 550 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

ONDERNEMINGSRECHT

Nieuwe Frauderegels*
 datum: 26 juni 2003, 13.00-18.15 uur
 docenten: P.J.H. Verkruijsse
 plaats: Leiden
 punten: 4
 prijs: € 595 exclusief BTW
 Elsevier Congressen, tel. 070-4415701

Procederen in faillissementen***
 datum: 19 juni 2003, 09.30-16.45 uur
 docenten: mr. N.E.D. Faber, mr. M.C. Udink, mr. A.C.M. Höppener, A. van Eijnsden, mr. O. Böhmer, mr. A.R. van der Winkel
 plaats: Amsterdam
 punten: 5
 prijs: € 550 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

ONROERENDGOEDRECHT

Infrastructurele en combinatieprojecten: ruimtelijke ordening, aanbesteding en contractvormen****

datum: 18 juni 2003, 14.00-16.30 uur
 docenten: prof. mr. D.A. Lubach
 plaats: Utrecht
 punten: 2
 prijs: € 175
 Vereniging voor Bouwrecht-Advocaten, tel. 070-3141501

RUIMTELIJKE-ORDENINGS-RECHT EN MILIEURECHT

Verdiepingscursus Milieurecht****
 datum: 2 juni 2003, 10 juni 2003, 09.15-16.30 uur
 docenten: mr. E.J. de Valk, mr. G.H. Addink, mr. W.J.B. Claassen, mr. T.P.P. Paas, mr. P.C. Cup
 plaats: Utrecht
 punten: 10
 prijs: € 1.095
 Geoplan, tel. 020-6716121

STRAF(PROCES)RECHT

Praktijkdag Criminaliteitspreventie onder allochtone jongeren***
 datum: 25 juni 2003, 10.00-16.20 uur
 docenten: prof. dr. J. Junger Tas, dr. E.J. de Wilde, dr. J.C.J. Boutellier, P. Boekhoud
 plaats: Utrecht
 punten: 4
 prijs: € 450 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789533

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

Additieven***
 datum: 6 juni 2003, 13.15-17.15 uur
 docenten: H. van Buuren, dr. C.A.L. Bercht, ir. J.D. Kluijffoot, drs. R.F. van Croonenborgh
 plaats: Hilversum
 punten: 3
 prijs: € 350 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789470

(advertentie)

HVC PARTNERS

HV&Partners heet nu Voxius
Wij kennen de jurist die u zoekt

VOXIUS

VOOR JURISTEN
 VAST EN INTERIM

 www.voxius.nl TEL 010 - 2400609

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

• Onrechtmatig ziekteverzuim • Alimentatiezaken
 • Controle werkzaamheden • Handelsinformatie
 • Fraude / Bedrijfsdiefstal • Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
 Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
 fax: 010 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCAAAT EN PROCUREUR

Al, mr. B.J., Kerkewijk 8 (3901 EG) postbus 384 (3900 AJ) Veenendaal, tel. 0318-550770, fax 0318-556860, e-mail al@dieveeenvadvocaten.nl

Bekker, mr. F.W.M., Vugterweg 3 (5211 CJ) postbus 2090 (5202 CB) Den Bosch, tel. 073-6911979, fax 073-6911988

Beltman, mw. mr. C.M.N., Winthontlaan 2 (3526 KV) postbus 4085 (3502 HB) Utrecht, tel. 030-2850300, fax 030-2850301, e-mail natasja.beltman@dvan.nl

Bent, mr. T.E. van der, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Berg, mw. mr. M., De La Reystraat 7 (6814 AD) Arnhem, tel. 026-3544320, fax 026-3544321

Blok, mw. mr. M.A., Tolnasingel 3 (2411 PV) postbus 281 (2410 AG) Bodegraven, tel. 0172-632810, fax 0172-632811, e-mail vdheuvel.adv@wxs.nl

Brandt, mw. mr. J., Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856

Dronkers, mr. D., Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032

Engels, mw. mr. J.J.M.A., Bredaseweg 161 (4872 LA) postbus 301 (4870 AH) Etten-Leur, tel. 076-5022080, fax 076-5013933, e-mail info@asselbergsklinkhamer.nl

Enneking-Vermeer, mw. mr. M., Stationsplein 99-101 (5211 BM) postbus 396 (5201 AJ) Den Bosch, tel. 073-6161100, fax 073-6161199, e-mail info@hollapoelman.nl

Feenstra, mw. mr. A.A., Parkstraat 8 (4818 SK) postbus 4729 (4803 ES) Breda, tel. 076-5202266, fax 076-5202288, e-mail hertoghs@tiscali.nl

Goldberg, mw. mr. N.A., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@prdf.nl

Grootfaam, mw. mr. M.N., Hooistraat 7 (2514 BM) Den Haag, tel. 070-3648102, fax 070-3617847, e-mail s-gravenhage@capra.nl

Haan, mr. J.C., Louis Armstrongweg 120 (1311 RL) postbus 200 (1300 AE) Almere, tel. 036-5463956, fax 036-5233480, e-mail jchaan@almere.nl

Hol, mr. A.E., Haaksbergweg 27 (1101 BP) postbus 12359 (1100 AJ) Amsterdam (Z-O), tel. 020-5673990, fax 020-5673991

Hommel, mr. J.H., Van Hasseltstraat 50 (4611 BH) postbus 328 (4600 AH) Bergen op Zoom, tel. 0164-241650, fax 0164-238408

Kupers, mw. mr. E.G.M., Emmasingel 38 (6001 BD) postbus 196 (6000 AD) Weert, tel. 0495-532583, fax 0495-540755, e-mail advocaten@hoeberechts.nl

Land, mr. R. van 't, Sophiastraat 32 (4811 EM) postbus 7411 (4800 GK) Breda, tel. 076-5200530, fax 076-5203550, e-mail r.vant.land@bstadvocaten.nl

Lesmeister-de Jong, mw. mr. L.D.H., Randstad 22-143 (1316 BW) postbus 60004 (1320 AA) Almere, tel. 036-5486110, fax 036-5305800, e-mail lesmeister@gcm-adv.nl

Lommen, mr. M.C.J., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail thijs.lommer@nautadutilh.com

Nouwland, mw. mr. J. van den, Kenaupark 21 (2011 MR) postbus 5563 (2000 GN) Haarlem, tel. 023-5424292, fax 023-5425277, e-mail haarlem@vandiepen.com

Passel, mr. R.B.C. van, Oranjesingel 63 (6511 NR) postbus 1008 (6501 BA) Nijmegen, tel. 024-3225370, fax 024-3240678, e-mail advocaten@dmz.nl

Ponte, mr. T., Dukatenburg 90/23 (3437 AE) postbus 7165 (3430 JD) Nieuwegein, tel. 030-6051550, fax 030-6051551, e-mail ponte@ausmadejong.nl

Reiner, mw. mr. A.J., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Reintjes, mw. mr. M.J., Mr. Treublaan 7 (1097 DP) postbus 10270 (1001 EG) Amsterdam, tel. 020-5919028, fax 020-5919301

Riezebos, mw. mr. F., Grote Oost 6 (1621 BW) postbus 2380 (1620 EJ) Hoorn, tel. 0229-287000, fax 0229-287050, e-mail f.riezebos@vandiepen.com

Rigter, mr. I.R., Overtoom 323 (1054 JL) Amsterdam, tel. 020-5312999, fax 020-5312990

Rosler, mw. mr. M.C., Strawinskyalaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Rutgers, mw. mr. H.C., Dijsselhofplantsoen 14 (1077 BL) postbus 75546 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3051600, fax 020-3051699, e-mail info@spigthoff.com

Schippers, mr. C.J.G.M., Weena 614 (3012 CN) Rotterdam, tel. 010-2012939, fax 010-2012949, e-mail r@borsboomhamm.nl

Schuurbier, mr. H., Prof. Cobbenhagenlaan 75 (5037 DB) postbus 414 (5000 AK) Tilburg, tel. 013-4668888, fax 013-4668866, e-mail h.schuurbier@devoort.nl

Veerbeek, mr. H.J.E., Runnenburg 30 (3981 AZ) postbus 3030 (3980 DJ) Bunnik, tel. 030-6593193

Voorvaart, mr. B.L.M., van Stolkweg 16 (2585 JR) postbus 85852 (2508 CN) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3617815, e-mail info@corporatetelaw.nl

Vreeburg, mr. C., Prins Bernhardlaan 4 (2405 VZ) postbus 402 (2400 AK) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-419844, fax 0172-434251, e-mail genp@wxs.nl

Waling, mr. H., Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856

Weekers, mr. Drs. F.H.H., Emmasingel 38 (6001 BD) postbus 196 (6000 AD) Weert, tel. 0495-532583, fax 0495-540755, e-mail advocaten@hoeberechts.nl

Westphal, mr. M., Dolomiet 17 (5629 HA) Eindhoven, tel. 040-2481576, fax 040-2481579

PRAKTIJK NEERGELEGD

Antonic, mw. mr. E. Rotterdam 11-04-2003

Bennaars, mw. mr. J.H. Den Haag 01-03-2003

Beudeker, mw. mr. M.E.I. Leiden 01-04-2003

Bos, mw. mr. J.C. van den Dordrecht 01-04-2003

Corstens, mr. G.W.H. Den Haag 01-04-2003

Groot, mw. mr. Y.H.M. de Leiden 01-04-2003

Spoor, mw. mr. T.I. Deventer 01-04-2003

Sijbesma, mw. mr. A.S. Rotterdam 01-03-2003

KANTOORVERPLAATSING

Arkema-Hummel, mw. mr. P. (Capelle a/d IJssel): Haagweg 193 (2281 AL) Rijswijk, tel. 070-3900347, fax 070-3030190, e-mail law@spaans.demon.nl

Boer, mr. J.W. de (Rotterdam): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail jwdeboer@dbbw.nl

Davelaar, mr. H.E. (Assen): Meeuwenlaan 8 (8011 BZ) postbus 570 (8000 AN) Zwolle, tel. 038-4262550, fax 038-4262551, e-mail driehoek.advocaten@wxs.nl

Groen, mw. mr. A. (Rotterdam): Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260, e-mail a.groen@pj.netlaw.nl

Honig, mw. mr. R.C. (Amsterdam): Nieuwe Gracht 60 (2011 NH) Haarlem, tel. 023-5426854, fax 023-5428990, e-mail rene.honig@gesselblauw.nl

Hovingh, mr. W. (Barendrecht): Paardenmarkt 1 (1811 KH) postbus 172 (1800 AD) Alkmaar, tel. 072-5144666, fax 072-5144600, e-mail info@schenkeveldloomans.nl

Molenaar, mr. B. (Ede): Herenstraat 97 (3911 JD) postbus 49 (3910 AA) Rhenen, tel. 0317-619022, fax 0317-617482, e-mail dieveeenvadvocaten@planet.nl

Pouw, mr. Th.A. (Beek): Dr. van Kleefstraat 25 (6217 JJ) postbus 2934 (6201 NA) Maastricht, tel. 043-3438080, fax 043-3435666, e-mail muurmansadv@hetnet.nl

Rijn-Marjnis, mw. mr. D.P. van (Lisse): Van der Marckstraat 17 a (2352 RA) postbus 341 (2350 AH) Leiderdorp, tel. 071-5894742, fax 071-5419138

Schaik, mr. M.J.A. van: Vijfhuizenberg 50 (4708 AL) Roosendaal, tel. 0165-592000, fax 0165-592050, e-mail vbrsd@xs4all.nl

Soebhag, mr. G.A.: Oranjeboomstraat 382 (3071 BR) postbus 50532 (3007 JA) Rotterdam, tel. 010-4233233, fax 010-2909847

Stouthart, mw. mr. G.A. (Amsterdam): Plompotorengracht 14-16 (3512 CD) postbus 14067 (3508 SC) Utrecht, tel. 030-2520900, fax 030-2543280, e-mail info@advokatenkollektief.nl

Toorn, mw. mr. A. van (Vlaardingen): Goudsesingel 84 (3011 KD) Rotterdam, tel. 010-4111280, fax 010-4131737

NAAMSWIJZIGING

Bannenbergs & Seebregts te Rotterdam thans: **Bannenbergs & Saey Advocaten**

Everts Advocaten te 's-Gravenzande thans: **Everts Vogelaar Advocaten** Advocatenkantoor Goudse Rijweg te Rotterdam thans: **Jacquemard Advocaten** Advokatenkollektief Huijsensstraat 55 te Arnhem thans: **Van der Meulen Henny & Van Aalst**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

Bannenbergs & Saey te Rotterdam: Schilderstraat 32 a (3011 ET) postbus 19200 (3001 BE) Rotterdam, tel. 010-2800265, fax 010-4144102

Everts Vogelaar Advocaten te 's-Gravenzande: Oudelandstraat 1 (2691 CB) 's-Gravenzande **Jacquemard Advocaten** te Rotterdam: Goudsesingel 202 (3011 KD) postbus 22203 (3003 DE) Rotterdam, e-mail info@jacquemardadvocaten.nl

Kuipers Advocatenkantoor te Oldenzaal: Ootmarsumsestraat 6 (7573 GL) Oldenzaal **Van der Niet Advocaten** te Leiderdorp: Van der Marckstraat 17 a (2352 RA) Leiderdorp **De Vree & De Man Advocaten** te Rotterdam: e-mail info@devree-deman.nl

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 - 335 35 55	opi@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad,		
brochures et cetera	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius, mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

TERUGTREKKEN

Hof van Discipline nr. 3456

(*mrs. Peeperkorn, Van der Hel, Kiers-Becking, Hooykaas en Fiévez*)

Raad van Discipline Amsterdam, 2 juli 2001

(*mrs. Kist, Goppel, Hamming, Klaver en Meijer*)

De advocaat mag zich niet op een ongelegen moment uit een zaak terugtrekken en dient zorgvuldig te werk te gaan teneinde de belangen van de cliënt niet te schaden.

- *Advocatenwet artikel 46 (3 Wat een behoorlijk advocaat betaamt tegenover de wederpartij)*
- *Gedragsregels 9, 22, 25, 27*

Feiten

Sinds 1995 is mr. Y en vervolgens ook mr. X opgetreden als advocaat van klager. De werkzaamheden van mr. Y betroffen vooral bijstand in verschillende geschillen, met name in een geding tegen voetbalclub A. Mr. X heeft voor klager vooral werkzaamheden verricht die verband hielden met bemiddeling door klager bij de transfer van beroepsvoetballers.

Met betrekking tot het geding tegen voetbalclub A heeft mr. Y met klager een honorariumafspraken gemaakt op basis van gewerkte uren. Voor zijn werkzaamheden bij het bemiddelen van transfers hebben partijen een afspraak gemaakt die inhield dat mr. Y voor 10% deelt in de opbrengst die klager ontvangt van de speler en/of voetbalclub.

Klager heeft de voetbalmakelaar Z bij mrs. X en Y geïntroduceerd. Mr. X heeft een overeenkomst geredigeerd houdende samenwerking tussen klager en Z bij het bemiddelen van Braziliaanse voetballers, waarbij zij de bemiddelingsfee gelijk delen. Deze overeenkomst hebben klager en Z op 16 januari 1998 ondertekend.

Mr. X heeft klager en Z in januari 1998 vergezeld naar Brazilië. Die reis heeft geresulteerd in een transfer uit hoofde waarvan de bemiddelingsfee van f 300.000 is betaald. Daarvan heeft klager f 135.000 ontvangen. Klager heeft omstreeks maart 1998 f 67.229 aan mrs. X en Y betaald.

In de zomer van 1998 heeft klager bemiddeld bij de transfer van een andere speler. Daarbij heeft klager mrs. X en Y niet betrokken. Daarop heeft mr. X zonder overleg met klager bij Z een rekening ingediend voor 50% van het aandeel van klager in de desbetreffende bemiddelingsfee. Mr. X heeft dat gedaan teneinde druk op klager uit te oefenen om ook over deze transfer af te rekenen.

Bij brief van 10 november 1998 heeft Z de betreffende samenwerkingsovereenkomst met klager opgezegd tegen 11 februari 1999.

Bij brief van 2 juni 1999 heeft mr. Y aan klager bericht dat hij niet langer als advocaat en procureur van klager in de procedure tegen voetbalclub A zal optreden. Bij brief van 26 juli 1999 heeft mr. Y klager een akte onttrekking procureur toegezonden met de mededeling dat hij deze ter rolle van de rechtbank van 28 juli 1999 zou nemen. Mr. Y heeft vervolgens ter rolle van 8 september 1999 in het geschil met voetbalclub A zijn bediening van procureur van klager neergelegd.

Inhoud van de klacht

De klacht houdt zakelijk weergegeven in:

1. mr. X heeft in strijd met art. 46 Advocatenwet deloyaal jegens klagers gehandeld door na opzegging van de samenwerkingsovereenkomst met Z als advocaat op te (blijven) treden voor Z;
2. mr. Y heeft in strijd met art. 46 Advocatenwet zijn werkzaamheden voor klager in de procedure tegen voetbalclub A neergelegd, heeft zich met een beroep op onbetaalde declaraties als procureur onttrokken en voorts overdracht van dossiers aan de door klager beoogde opvolgend advocaat afhankelijk gesteld van betaling van zijn declaraties.

Overwegingen raad

Met betrekking tot klachtonderdeel 1 overweegt de raad onder meer dat klager geen exclusiviteit heeft bedongen ter zake van de door mr. X voor klager te verrichten (bemiddelings)werkzaamheden. Het stond mr. X dan ook vrij eveneens andere voetbalmakelaars, waaronder Z, bij te staan. Mr. X had bij de behartiging van de belangen van Z vanwege zijn eerdere werkzaamheden voor klager geen onterechte voor-sprong, terwijl mr. X geen bemiddelingswerkzaamheden verricht op de Braziliaanse voetbalmarkt en daarmee ook niet werkzaamheden naar zichzelf of Z heeft toegetrokken die klager zelf in het kader van de samenwerkingsovereenkomst met bijstand van mr. X had willen uitvoeren. Mr. X heeft zich niet zodanig gedragen dat klager mr. X daarvan een tuchtrechtelijk verwijt kan maken.

Met betrekking tot klachtonderdeel 2 overweegt de raad dat het een advocaat vrij staat de behandeling van een zaak neer te leggen wanneer hij van oordeel is dat de vertrouwensrelatie tussen hem en zijn cliënt is verbroken, zij het dat een advocaat zich niet op een ongelegen moment mag terugtrekken en daarbij zorgvuldig te werk moet gaan teneinde de belangen van de cliënt niet te schaden. De omstandigheid dat de cliënt de declaraties van de advocaat niet betaalt, kan rechtvaardigen dat een advocaat zich uit de zaak terugtrekt. Hoewel mogelijk is dat klager met zijn betaling de declaraties van mr. Y heeft voldaan, is naar het oordeel van mr. Y de vertrouwensrelatie met klager komen te ontbreken, zodat mr. Y zich in beginsel uit de voor klager bedoelde zaak tegen voetbalclub A mocht terugtrekken. Hoewel mr. Y er beter

aan gedaan had om niet wanbetaling van klager in de akte van onttrekking te vermelden, had een neutraal gestelde akte van onttrekking tot hetzelfde resultaat geleid. Bovendien nemen zo weinigen kennis van de inhoud van een dergelijke akte, dat klager door de vermelding van wanbetaling als onttrekkingsgrond geen schade heeft ondervonden.

Reeds voor de wijziging van gedragsregel 22 in het najaar van 1998, toen afgifte van het dossier aan de opvolgend advocaat – onder door de deken te stellen voorwaarden – nog niet verplicht was, bracht regel 27 vierde lid met zich mee dat de advocaat van zijn retentierecht behoedzaam gebruik diende te maken.

Gelet op het feit dat gedragsregel 22 ten tijde van het beroep op retentierecht van mr. Y nog maar zeer recent was gewijzigd, mr. Y (kopie van) de processtukken via klager ter beschikking van een opvolgend advocaat heeft gesteld en klager niet tussentijds kenbaar heeft gemaakt belang bij afgifte van het dossier te hebben, is niet voldoende komen vast te staan dat mr. Y ter zake van het onder zich houden van het dossier klachtwaardig zou hebben gehandeld.

Overwegingen hof

De raad heeft de klacht tegen mr. X ongegrond verklaard. De daartegen gerichte grief heeft succes. Uit vrees dat klager hem ter zake van de tweede transfer niet zou betalen heeft mr. X zijn declaratie ingediend bij de zakenpartner van klager, de voetbalmakelaar Z. Mr. X deed dit onverwacht, zonder klager daarin te kennen en met de bedoeling om, zoals hij heeft verklaard, druk op klager uit te oefenen. Een zodanig handelen is niet alleen een schending van de geheimhouding waarop klager jegens mr. X, als zijn advocaat, ook met betrekking tot hun financiële relatie in beginsel aanspraak kan maken. Het is tevens geschikt om klager tegenover zijn zakenpartner Z in diskrediet te brengen. Dit gedrag is ook daarom onbetamelijk, omdat deze declaratie een naar het oordeel van het hof exorbitant hoog bedrag betrof. Voorts, omdat het bij deze declaratie ging om een contingency fee, waarvan het bedingen in strijd is met gedragsregel 25. Ten slotte, omdat – bij gebreke van een deugdelijke bevestiging door mrs. X en Y – niet is gebleken dat deze declaratie berustte op een metterdaad gemaakte afspraak (die dan zou hebben ingehouden dat klager mrs. X en Y maar liefst de helft van zijn bemiddelingsfee zou betalen). Door aldus te handelen heeft mr. X zich – opvallend – deloyaal gedragen jegens klager, zijn cliënt. Niet te verwonderen is dat klager een verband legt tussen dit gedrag van mr. X en het opzeggen door Z, enige maanden later, van de samenwerking met klager. In zoverre slaagt de grief.

Niet kan worden geoordeeld dat het mr. X niet vrij stond tevens als advocaat van Z op te treden. Klager en Z hadden wat hun samenwerking betreft dezelfde en derhalve geen conflicterende belangen. Hun samenwerking was, naar blijkt uit de overeenkomst van 16 januari 1998, beperkt tot bemiddeling bij de transfer van Braziliaanse voetballers. Niet is gebleken dat klager en Z voor het overige (niet aanstonds overbrugbare) belangenconflicten hebben gehad, waarin mr. X aanleiding had moeten zien niet meer voor Z – en voor klager – op te treden.

De raad heeft de klacht tegen mr. Y ongegrond verklaard. De daartegen gerichte grief heeft eveneens succes. Het hof acht de uitoefening door mr. Y van een retentierecht op het dossier en zijn onttrekking als procureur van klager in het geding tegen voetbalclub A wegens gestelde wanbetaling van declaraties in ernstige mate tuchtrechtelijk verwijtbaar. Mr. Y heeft dat immers gedaan in weerwil van de betaling door klager van f 67.229. Deze betaling hebben mrs. X en Y niet (mede) toegerekend aan de openstaande declaraties van mr. Y doch is door hen blijkbaar uitsluitend beschouwd als betaling van de contingency fee die was overeengekomen voor de assistentie door mr. X bij de eerdergenoemde transfer. Voorzover mr. Y heeft aangevoerd dat hij niet betrokken was bij die contingency fee gaat dit niet op. Mrs. X en Y waren kantoorgenoten, klager was een cliënt van mr. Y en mr. Y was betrokken bij het bedingen van een contingency fee.

Niet is gebleken dat mr. Y zich als procureur in het geding met voetbalclub A heeft onttrokken omdat, zoals de raad overweegt, de vertrouwensrelatie met klager was komen te verbreken. Mr. Y heeft uitsluitend als reden voor het beëindigen van de relatie aangevoerd dat klager zijn declaraties onbetaald liet. Eerder echter had mr. Y bij brief aan klager bevestigd dat klager die declaraties diende te betalen na het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis inzake voetbalclub A.

Klager heeft in hoger beroep aangevoerd dat mr. Y zich in het geding tegen voetbalclub A op een cruciaal moment als procureur heeft onttrokken. Daarvan is echter niet gebleken. In het bijzonder moet gelden dat de tijd tussen de brief van 2 juni 1999 waarin mr. Y aan klager zijn voornemen zich aan de zaak te onttrekken aankondigde en de rolzitting van 8 september 1999 waarop hij dat voornemen heeft uitgevoerd, voor klager redelijkerwijs voldoende moet zijn geweest om een opvolgend procureur opdracht te geven het proces voort te zetten. Bovendien heeft mr. Y, zoals de raad heeft overwogen, in dezelfde tijd kopieën van de processtukken aan klager ter beschikking gesteld.

De beslissing van de raad kan derhalve jegens mrs. X en Y niet in stand blijven.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de raad en in zoverre opnieuw recht doende:

- verklaart de klacht tegen mr. X gegrond, onder oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing;
- verklaart de klacht tegen mr. Y gegrond, onder oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

EX-ECHTGENOTEN

Hof van Discipline, 18 januari 2002, nr. 3269

(mrs. Fransen, Bekkers, Thunnissen, Boumans en Knottnerus)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 4 september 2000

(mrs. Mertens-Steeghs, Peeters, Theunissen, Erkens en De Bont)

Advocaat treedt in een echtscheidingsprocedure op voor beide echtgenoten en in daaropvolgende verwante procedures voor één van hen tegen de ander. Dit is een handelen in strijd met de norm.

- *Advocatenwet art. 46 (2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)*
- *Gedragsregel 7*

Feiten

In 1996 treedt mr. X op als advocaat van klager en diens echtgenote in een echtscheidingsprocedure. Hij stelt een gemeenschappelijk verzoekschrift en een echtscheidingsconvenant op. In augustus van dat jaar wordt de echtscheiding uitgesproken. Op basis van het echtscheidingsconvenant wordt een notariële verdelingsakte gepasseerd, aan welke akte klager meewerkt. In 1997 dient klager een verzoekschrift in tot wijziging van alimentatie, waarbij hij zich laat bijstaan door een andere advocaat. Mr. X treedt in dat kader op als advocaat van de vrouw. Ook in een in 1998 door klager aangevangen procedure tot vernietiging van het echtscheidingsconvenant treedt mr. X op als advocaat van de vrouw.

Klacht

Mr. X heeft onjuist gehandeld door de ex-echtgenote van klager bij te staan in de alimentatieprocedure en de procedure tot vernietiging van het echtscheidingsconvenant.

Overwegingen raad

Teneinde belangenconflicten te voorkomen is in artikel 7 lid 1 van de Gedragsregels voor advocaten bepaald dat de advocaat zich niet met de behartiging van de belangen van twee of meer partijen mag belasten indien de belangen van deze partijen tegenstrijdig zijn, of een daarop uitlopende ontwikkeling aannemelijk is. Met die bepaling is voor advocaten geen absoluut verbod gegeven om in echtscheidingsprocedures voor beide partijen op te treden. Er zijn immers situaties denkbaar dat één advocaat het gemeenschappelijk belang van de echtgenoten kan dienen. Omdat naast het gemeenschappelijk belang van partijen echter ook min of meer per definitie tegenstrijdige belangen bestaan, past de advocaat hier bij uitstek behoedzaamheid en zorg.

De leden 2 en 3 van Gedragsregel 7 houden expliciet in dat de advocaat die de belangen van twee partijen behartigt in het algemeen verplicht is zich geheel uit de zaak terug te trekken zodra een niet aanstonds overbrugbaar belangenconflict ontstaat, alsook dat de advocaat die zich aldus van de ene partij heeft teruggetrokken in die zaak of in de voortzetting daarvan niet mag optreden tegen de partij ten aanzien waarvan hij zich heeft teruggetrokken.

Het belang van dergelijke regels is evident. Een cliënt mag verwach-

ten dat zijn advocaat uitsluitend voor zijn belangen zal werken. Gelijkijdige werkzaamheden voor andere cliënten in dezelfde zaak zijn slechts toelaatbaar wanneer en zolang de belangen van de verschillende cliënten parallel lopen. Wat een cliënt zeker niet hoeft te verwachten is een advocaat die zich in dezelfde zaak tegen hem keert door vanaf een bepaald moment nog uitsluitend de belangen van de op dat moment tot wederpartij geworden medecliënt te behartigen.

Mr. X heeft in strijd met deze norm gehandeld. De in 1997 en 1998 door klager tegen de vrouw gestarte procedures hingen ten nauwste samen met de eerdere echtscheidingsprocedure en het daarin opgestelde echtscheidingsconvenant. Het verstrijken van een periode van een jaar of langer tussen de eigenlijke echtscheidingsprocedure en de daaropvolgende procedures over de afgesproken alimentatie en de inhoud van het echtscheidingsconvenant doen daar niet aan af. Onjuist is daarom het verweer dat het niet om dezelfde zaak zou gaan. Mr. X had zich in verband met het tussen klager en zijn vrouw gerezen conflict als advocaat van hen beiden moeten terugtrekken, derhalve ook als advocaat van de vrouw.

De raad verklaart de klacht gegrond en legt mr. X de maatregel op van enkele waarschuwing.

Overwegingen hof

Het hof is met de raad van oordeel dat de in 1997 en 1998 door klager tegen zijn ex-echtgenote begonnen procedures (tot wijziging van alimentatie en tot vernietiging van het echtscheidingsconvenant) ten nauwste samenhangen met de eerdere echtscheidingsprocedure en het daarin opgestelde echtscheidingsconvenant. Het stond mr. X daarom niet vrij om in de in 1997 en daarna gevoerde procedures als advocaat van klagers ex-echtgenote tegen klager op te treden, ook al had klager inmiddels een andere advocaat en was het convenant in juni 1996 door partijen getekend en de echtscheiding in augustus van datzelfde jaar uitgesproken.

In dit verband heeft de raad terecht gewezen op lid 2 van Gedragsregel 7, dat als een uitwerking gezien kan worden van de in artikel 46 neergelegde regel dat een advocaat dient te handelen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. De raad heeft bij zijn oordeel ook lid 3 van Gedragsregel 7 betrokken. Blijkens de op dit lid gegeven toelichting ziet lid 3 op het geval dat een advocaat zich om een andere reden van één of meer van de partijen heeft teruggetrokken dan een belangenconflict, welk geval zich hier niet voordoet.

Volgt: bekrachtiging.

ONBETROUWBARE KOPIEËN

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 21 januari 2002

(mrs. Van Boven, Brouwer, Van den Dries, Hengeveld en Maat)

De rechter en de wederpartij moeten er op kunnen vertrouwen dat door een advocaat in het geding gebrachte kopieën van originele stukken conform de originelen zijn. Laakbaar handelen van een advocaat die een gedeelte van de tekst deed weglakken.

- *Advocatenwet art. 46 (3.3.7 Wat nooit geoorloofd is; 4.1 Rechters)*
- *Gedragsregel 30*

Feiten

Een cliënt van mr. X is werkzaam geweest bij de klager. In de arbeidsovereenkomst was een relatie/concurrentiebeding overeengekomen.

De arbeidsovereenkomst is geëindigd en de cliënt van mr. X is in dienst getreden bij een ander bedrijf. Tussen die laatste is in artikel 9 van de arbeidsovereenkomst overeengekomen:

‘De bijlage met bijzondere bepalingen inhoudende: a) concurrentiebeding en geheimhoudingsverklaring vormen een onlosmakelijk geheel met deze arbeidsovereenkomst’.

De klager heeft een procedure aanhangig gemaakt tegen de cliënt van mr. X omdat deze het tussen hem en de klager geldende relatie/concurrentiebeding zou hebben overtreden en een boete zou hebben verbeurd.

In het kader van onderhandelingen voorafgaand aan de procedure heeft mr. X aan de klager een exemplaar van de (nieuwe) arbeidsovereenkomst toegezonden, waarin artikel 9 niet was weggelakt. Naast artikel 9 was geschreven: *‘S, wil je dit artikel bij het kopiëren afplakken?’*

In de procedure heeft mr. X een conclusie van antwoord genomen en daarbij een kopie overgelegd van de arbeidsovereenkomst tussen zijn cliënt en de nieuwe werkgever waarin het eerder geciteerde artikel 9 niet was meegekopieerd.

Overwegingen raad

Het staat vast dat mr. X een stuk waarvan hij wist dat het onvolledig was aan de rechter heeft gepresenteerd. De rechter alsook de wederpartij moet erop kunnen vertrouwen dat door een advocaat in het geding gebrachte kopieën van originele stukken conform de originele zijn.

Op de advocaat rust dienaangaande een bijzondere zorgplicht.

Nu het weggelakte artikel 9 handelt over een concurrentiebeding dat geldt tussen de cliënt van mr. X en zijn nieuwe werkgever kan aan dit artikel een argument worden ontleend voor de stelling dat de cliënt van mr. X bij zijn nieuwe werkgever een functie had waarin hij in een concurrerende positie met zijn oude werkgever trad. Onder die omstandigheden rustte op mr. X een verhoogde zorgplicht bij het in het geding brengen van een kopie van de arbeidsovereenkomst. Die zorgplicht is door mr. X in hem ernstig aan te rekenen mate geschonden.

Mr. X heeft er ter zitting blijk van gegeven in te zien dat zijn gedrag laakbaar was en heeft er op gewezen dat hij een tuchtrechtelijk schoon verleden heeft.

De raad meent dat oplegging van een maatregel van voorwaardelijke schorsing in beginsel op zijn plaats zou zijn gezien de ernst van de misslag, maar zal, omdat mr. X doordrongen is van die ernst, volstaan met oplegging van de maatregel van berisping.

Volgt

Volgt gegrondverklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van berisping.

SELECTIE VAN STUKKEN

Raad van Discipline Leeuwarden, 1 februari 2002

(mrs. Van Riessen, Groenewegen, Meijer, Vogelsang en Winkel)

De advocaat is vrij in de aanpak van de zaak en derhalve in het selecteren van stukken die hij aan de rechter overlegt, maar indien de selectie verkeerd uitpakt kan hij daarvoor (tuchtrechtelijk) aansprakelijk worden gehouden.

- *Advocatenwet art. 46 (1.4.3 Andere verzuimen)*
- *Gedragsregel 4*

Feiten

Mr. X treedt op als advocaat van klager. In een procedure verklaart de rechtbank klager niet-ontvankelijk in zijn vorderingen wegens verjaring. Mr. X stelt namens klager hoger beroep in. Het hof bekrachtigt het vonnis van de rechtbank met veroordeling van klager in de proceskosten.

Klacht

Mr. X heeft verzuimd bij de rechtbank en/of het hof stukken – die hem ter beschikking stonden – in het geding te brengen waaruit zou kunnen blijken dat een beroep op verjaring, zoals door de gedaagden/geïntimeerden gedaan, niet kon slagen. Klager heeft daarbij met name het oog op twee brieven d.d. 17 januari 1995 en 15 mei 1993.

Overwegingen raad

De raad stelt voorop dat hem niet de bevoegdheid toekomt te beoordelen of de verjaring van de vorderingen door genoemde brieven zou zijn gestuit. Dat oordeel en de beslissing daarover zijn voorbehouden aan de (civiele) rechter. Voorts overweegt de raad dat een advocaat voor het – in overleg met zijn cliënt – te voeren beleid een ruime mate van vrijheid toekomt en dat in het algemeen een tuchtrechtelijk ingrijpen eerst aangewezen kan zijn indien de advocaat in de aan hem toevertrouwde zaak kennelijk onjuist heeft behandeld, waardoor de belangen van de cliënt (kunnen) worden geschaad.

In zijn brief d.d. 16 maart 1999 heeft klager naar aanleiding van de door mr. X opgestelde memorie van grieven gewezen op het belang van de beide brieven in verband met de verjaring van de vorderingen. Ondanks de indringende waarschuwing van klager in verband met de verjaring aan die twee brieven in hoger beroep aandacht te schenken, heeft mr. X dat niet gedaan. Zoals hiervoor overwogen is de advocaat vrij in de aanpak van de zaak en derhalve in het selecteren van stukken die hij aan de rechter overlegt, maar indien de selectie verkeerd uitpakt kan hij daarvoor (tuchtrechtelijk) aansprakelijk worden gehouden. Mr. X heeft (kennelijk) gemeend genoemde brieven niet in het geding te hoeven brengen om de niet-ontvankelijkheid wegens verjaring der vorderingen te kunnen aantasten. Hij heeft daarvoor een andere weg gekozen, die echter niet heeft geleid tot het nagestreefde doel. Hij heeft daarmee het risico genomen, waarvoor hij als advocaat verantwoordelijk is, dat de rechter van belangrijke feiten verstoken blijft om een beroep op verjaring te passeren. Onder handhaving van het hiervoor geformuleerde uitgangspunt is de raad van oordeel dat

van de door klager genoemde brieven op voorhand niet gezegd kan worden dat zij in het geheel geen betekenis hebben voor de vraag of daarmee de verjaring van de vordering(en) zou zijn gestuit. Ter zitting van de raad heeft mr. X er blijk van gegeven dat die brieven – ook in zijn visie – wel degelijk betekenis hadden voor de beantwoording van die vraag. Ter zitting heeft hij er op gewezen, dat volgens hem de brief d.d. 15 (kennelijk is bedoeld: 17 – *bew.*) januari 1995 met dat doel (ook) aan de memorie van grieven, waarin naar die brief werd verwezen, was gehecht. Mr. X heeft dat echter niet kunnen staven. Desgevraagd bleek hij niet in staat aan de raad (alsnog) een afschrift van die memorie over te leggen. Nu het hof in zijn arrest heeft overwogen dat die brief zich niet in het procesdossier bevond, moet het er voor worden gehouden dat een en ander niet is geschied.

Op grond van het vorenstaande oordeelt de raad dat mr. X, hoewel hij de betekenis van de brieven voor de vraag of de vorderingen al dan niet waren verjaard kennelijk heeft beseft, desondanks heeft verzuimd deze in het geding te brengen. Dit wettigt de conclusie dat mr. X door zijn wijze van selecteren van de stukken de verjaringskwestie niet zorgvuldig heeft behandeld.

De raad verklaart de klacht gegrond en legt ter zake aan mr. X een berisping op. De raad spreekt uit dat mr. X jegens klager niet de zorgvuldigheid heeft betracht die een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt.

TEGENSTRIJDIGE BELANGEN

Hof van Discipline, nr. 3299, 8 februari 2002

(mrs. Zwitser-Schouten, Beker, Heidinga, Gründemann en Goossens)

Raad van Discipline Arnhem, 30 oktober 2000

(mrs. Van Ginkel, Bemelmans, Van Halder, Van de Loo en Van Wijmen)

Het behartigen van tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)*
- *Gedragsregel 7*

Feiten

Klager was directeur van A B.V. Klager bezat, evenals B, adjunct-directeur van A B.V., ongeveer een vijfde van de aandelen in A B.V. De vader van klager bezat ongeveer drie vijfde van de aandelen. A B.V. was oorspronkelijk een familiebedrijf van de familie A. In verband met financiële problemen is in 1999 op advies van de accountant van A B.V. advies ingewonnen bij mr. X. Een eerste bespreking heeft plaatsgevonden tussen mr. X, de accountant van A B.V., klager, de vader van klager en B. Mr. X kreeg de opdracht om de mogelijkheden voor continuering van A B.V. te onderzoeken. Een maand na voormelde bespre-

king heeft mr. X klager kenbaar gemaakt geen mogelijkheden te zien voor continuering van A B.V. en geadviseerd te overwegen om surseance van betaling van A B.V. aan te vragen dan wel eigen aangifte faillissement te doen. Klager heeft mr. X verzocht hem bij te staan in verband met zijn voornemen na faillissement de activa over te nemen en de activiteiten van de onderneming van A B.V. voort te zetten. Daartoe was mr. X niet bereid. Kort daarna heeft B een afspraak met mr. X gemaakt en met hem gesproken over een ondernemingsplan voor het geval het definitief verkeerd zou aflopen met A B.V. Mr. X heeft vervolgens aan C opdracht verleend tot taxatie van de (bedrijfs)inventaris van A B.V. In een begeleidende brief heeft mr. X aan C medegedeeld dat B één van de beoogde doorstarters van A B.V. is. B heeft met een derde de activa van A B.V. overgenomen tegen betaling van een lumpsum die is berekend mede op basis van het rapport van C. B is bij die transactie begeleid door mr. X.

Inhoud van de klacht

Klager heeft zich erover beklaagd dat mr. X zich niet heeft gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt door de belangen van twee partijen te behartigen terwijl duidelijk geweest moet zijn dat deze belangen tegenstrijdig waren.

Overwegingen raad

Mr. X is aanvankelijk opgetreden als adviseur van A B.V. Het is evident dat het belang van de aandeelhouders parallel liep met het belang van A B.V., te weten het voortbestaan van de onderneming. De aandeelhouders konden dan ook menen dat mr. X niet alleen de vertrouwenspersoon van A B.V. maar ook hun gezamenlijke vertrouwenspersoon was. Mr. X had dit ook zo moeten begrijpen. Toen op enig moment de belangen van de afzonderlijke aandeelhouders niet meer parallel liepen stond het mr. X niet meer vrij om, na op klagers verzoek om verdere bijstand afwijzend te hebben gereageerd, wel voor B op te gaan treden. De belangen van klager en van B waren immers inmiddels tegengesteld geworden. Door voor B op te gaan treden heeft mr. X het door klager in hem gestelde vertrouwen beschaamd. Meer in het bijzonder kan mr. X worden verweten dat hij achter de rug van klager om, toen nog directeur van de onderneming, opdracht heeft gegeven tot taxatie van de activa van de onderneming, alsmede dat hij later tegen klager is gaan ageren in verband met een concurrentiebeding. Dat mr. X met zijn bijstand aan B het belang van de onderneming voor ogen heeft gehad doet aan het voorgaande niet af. Dat belang had ook door een andere advocaat gediend kunnen worden.

Volgt

Gegronde verklaring van de klacht onder oplegging van een berisping.

Beslissing hof

Bekrachtigt de beslissing van de raad. ●